

โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมของ ประชาชนในต่างจังหวัด

เสนอ

สำนักวิจัย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

จัดทำโดย

รศ. ดร. พรพิชญ์ วรสิทธิ์

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสำรวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย และนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว ในเชิงเศรษฐศาสตร์ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะยากจนและอาศัยอยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 4,800 ตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 76.50 ของกลุ่มตัวอย่างมีการซื้อหวยได้ดินและ/หรือสลากกินแบ่งรัฐบาลโดยเหตุที่ประเทศไทยยังไม่มีตราสารทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับคนจนนอกจากหวย จึงเห็นควรให้รัฐบาลจัดตั้ง “โครงการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม” โดยนำเงินซื้อหวยบางส่วนไปลงทุนในตราสารการเงินอื่นในรูปของกองทุนรวม และคืนผลตอบแทนพร้อมเงินต้นให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการในวัยเกษียณอายุ แทนที่จะปล่อยให้เงินออมของประชาชนที่มีฐานะยากจนต้องสูญเปล่าไปกับการซื้อหวย ทั้งนี้ผลการศึกษายืนยันว่าจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะเข้าร่วม “โครงการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม” มีมากพอที่จะนำเงินหวยเหล่านั้นมาก่อตั้งกองทุนเพื่อเก็บไว้เป็นเงินออมระยะยาว และคืนเงินออมพร้อมผลตอบแทนให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการเมื่อเกษียณอายุ

Keywords: เงินหวย หวยได้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล เงินออม เปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม เงินออมเพื่อเกษียณอายุ

Abstract

This study surveys the behavior of the poor in savings and in buying lotteries, and to analyze the possibility of shifting lottery money to long term saving for the poor retirement program. Data used in this study are from preliminary survey of 4,800 observed poor in Thailand in outer Bangkok area. Results of the survey confirm that lottery is the most popular financial investment among the Thai poor in outer Bangkok, and there are few alternatives for them in investing their money with an acceptable return like lotteries. The results confirm that the poor's behavior in buying lottery supports the process of raising fund by shifting lottery money to long term savings.

Keywords: lotteries, saving, long-term savings, retirement fund, savings for low income group, financial investment for low income group.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
สารบัญเรื่อง	(2)
สารบัญตาราง	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
1.4 กรอบแนวคิดและข้อสมมติฐาน	3
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	4
1.5.1 การวิจัยเอกสาร	4
1.5.2 การวิจัยภาคสนาม	4
1.5.3 เนื้อหาในแบบสอบถาม	6
1.5.4 การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม	7
1.5.5 การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	7
1.5.6 การนำเสนอผลการศึกษา	8
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 แนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดด้านการออมหลังเกษียณอายุ	10
2.1.1 ความสำคัญที่ต้องมีเงินออมหลังเกษียณอายุ	10
2.1.2 ระบบการออมเพื่อวัยเกษียณตามกรอบของธนาคารโลก	12
2.1.3 ระบบการออมสำหรับผู้สูงอายุ ของไทย	14
2.1.4 ระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ	16
2.1.5 สรุปแนวคิดด้านการออมหลังเกษียณอายุ	18
2.2 แนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการเสี่ยงโชค	19
2.2.1 วัตถุประสงค์การออกลอตเตอรี่	19
2.2.2 แนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการเสี่ยงโชค	20

สารบัญ

	หน้า
2.3 กรอบการพิจารณาพฤติกรรมการซื้อขายลอตเตอรี่	23
2.3.1 วัตถุประสงค์ของการซื้อขายลอตเตอรี่	23
2.3.2 การแบ่งกลุ่มผู้ซื้อลอตเตอรี่	24
2.3.3 แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหวย	24
2.3.4 ความรู้สึของผู้ซื้อว่าเสียเปรียบ	25
2.4 แนวทางการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือระดมเงินออมระยะยาว	25
2.5 แนวทางการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม	27
2.6 สรุปกรอบแนวคิดของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมในระยะยาว	29
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสลากเพื่อการเสี่ยงโชค	31
3.1 สลากเพื่อการเสี่ยงโชคในไทย	31
3.1.1 ความเป็นมาของสลากเสี่ยงโชคในไทย	31
3.1.2 ประเภทของสลากเสี่ยงโชคในประเทศไทย	32
3.1.3 พระราชบัญญัติและกฎหมายที่รองรับการเสี่ยงโชคในไทย	33
3.1.4 สลากเสี่ยงโชคที่ถูกกฎหมายในไทย	36
3.1.5 สลากเสี่ยงโชคที่ผิดกฎหมายในไทย	44
3.2 ลอตเตอรี่/หวยในต่างประเทศ	45
3.2.1 ลอตเตอรี่ในสหรัฐอเมริกา	46
3.2.2 ลอตเตอรี่และธุรกิจการพนันในออสเตรเลีย	47
3.3 การระดมเงินออมด้วย Lottery Bond ในต่างประเทศ	48
3.3.1 National Savings and Investment Premium Bonds ของอังกฤษ	48
3.3.2 การระดมเงินออม แบบ Save to Win ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในอเมริกา	49
3.4 การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่	50
3.4.1 การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่ในต่างประเทศ	50
3.4.2 การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่ในไทย	51

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 4	ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	53
4.1	ลักษณะทางประชากรศาสตร์	53
4.2	ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินของกลุ่มตัวอย่าง	55
4.3	พฤติกรรมในการซื้อหวย	57
4.4	จำนวนเงินที่ซื้อหวยและแหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหวย	61
4.5	ความเสี่ยงในการซื้อหวย	63
4.6	ลักษณะของหวยที่พึงปรารถนา	64
4.7	ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการซื้อสลากออมทรัพย์	65
4.8	สรุป	67
บทที่ 5	การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว	68
5.1	การคาดคะเนกลุ่มเป้าหมายที่จะเปลี่ยนการซื้อหวยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออม	68
5.1.1	แนวทางในการประเมิน	68
5.1.2	สมมุติฐานในการประเมิน	70
5.2	การคาดคะเนกลุ่มเป้าหมายที่จะเปลี่ยนการซื้อหวยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออม	71
5.3	การคาดคะเนจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว	73
5.3.1	ข้อสมมุติฐานในการประเมินจำนวนเงินหวยที่จะเปลี่ยนเป็นเงินออม	74
5.3.2	ขนาดเงินกองทุนโครงการ “แปลงเงินหวยเป็นเงินออม”	74
5.4	การพิจารณาถึงลักษณะของตราสารที่จะนำมาเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม	77
5.4.1	หลักในการเลือกตราสารเพื่อเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม	78
5.4.2	ลักษณะของตราสารทางการเงินที่พึงประสงค์	79
5.5	การวิเคราะห์ผลจากโครงการแปลงเงินหวยเป็นเงินออมต่อภาระทางการคลัง	84
5.5.1	ผลตอบแทนต่อผู้ร่วมโครงการ	84
5.5.2	สถานการณ์ให้สวัสดิการของรัฐแก่ประชากรหลังวัยทำงาน	85
5.5.3	การช่วยลดภาระทางการคลัง	86
5.6	สรุป	86

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	88
6.1 ผลการศึกษา	88
6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	90
บรรณานุกรม	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ร้อยละของประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ 3 กลุ่ม พ.ศ.2513-2573	11
2.2	ภาพรวมระบบการออมของไทย ณ สิ้นปี 2554	15
2.3	งบประมาณและจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ปี พ.ศ. 2546-2553	18
3.1	จำนวนผู้ที่เล่นหวย จำนวนครั้งที่เล่นหวย และวงเงินที่เล่น แต่ละประเภทในช่วง 12 เดือน	32
3.2	กิจกรรมการเสี่ยงโชคที่ผิดกฎหมายตามพ.ร.บ. การพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘	34
3.3	กิจกรรมการเสี่ยงโชคที่ต้องขออนุญาตตามพ.ร.บ. การพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘	35
3.4	ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมสินพิเศษ	39
3.5	ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมทรัพย์ทวีสิน	41
3.6	ข้อกำหนดการซื้อพรีเมียมบอนด์ของอังกฤษ	49
3.7	วัตถุประสงค์การนำรายได้จากลอตเตอรี่ไปใช้ของสหรัฐอเมริกา	50
3.8	รายได้ที่นำส่งรัฐบาลแต่ละปี	52
3.9	รวมเงินบริจาคแต่ละปีของสำนักงานสลากฯ	52
4.1	ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทางประชากรศาสตร์	54
4.2	ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินของกลุ่มตัวอย่าง	56
4.3	พฤติกรรมการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่าง	57
4.4	จำนวนปีที่ซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่าง	58
4.5	แรงจูงใจในการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่าง	59
4.6	สัดส่วนของผู้ซื้อหวยจำแนกตามสิ่งอ้างอิงที่ใช้	59
4.7	พฤติกรรมการเลือกเลขและการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวย	60
4.8	ความถี่ในการซื้อหวยได้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล	60
4.9	จำนวนเงินที่ซื้อหวยต่อคนต่อปี	61
4.10	จำนวนเงินที่ใช้ในการซื้อหวย	62
4.11	แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหวย และความถี่ในการซื้อ	62
4.12	แหล่งเงินกู้ของผู้ซื้อหวย	63
4.13	สัดส่วนของผู้ถูกรางวัลจำแนกตามความถี่ที่ถูกรางวัลในรอบ 1 ปี	63
4.14	สัดส่วนของผู้ได้ผลตอบแทนจากการซื้อหวยได้ดินและสลากกินแบ่งในรอบ 1 ปี	64
4.15	ลักษณะของหวยที่พึงปรารถนา	64

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.16	ข้อคิดเห็นด้านการซื้อสลากออมทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่าง	66
5.1	สัดส่วนของกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม	69
5.2	การคาดคะเนจำนวนผู้ร่วมโครงการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม	70
5.3	การประเมินเงินที่ซื้อห่วยของผู้ซื้อกลุ่มเป้าหมาย	71
5.4	องค์ประกอบของค่าใช้จ่ายห่วยบนดิน	73
5.5	ข้อสมมติฐานการกำหนดสัดส่วนค่าใช้จ่ายและเงินรางวัลสำหรับตราสารใหม่	76
5.6	การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินห่วยเป็นเงินออม” เฉพาะในเขตเทศบาลเมืองนอกเขตกรุงเทพฯ	77
5.7	การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินห่วยเป็นเงินออม” ทั้งในเขตเทศบาลเมืองและนอกเขตเทศบาลยกเว้นกรุงเทพฯ	79
5.8	เหตุผลการซื้อและไม่ซื้อสลากออมทรัพย์	80
5.9	ความถี่ในการถูกรางวัลของผู้ซื้อห่วย	80
5.10	ผลตอบแทนจากการซื้อห่วย	81
5.11	การเปรียบเทียบลักษณะของลอตเตอรี่คืนเงินต้นกับห่วยใต้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากออมสิน	83
5.12	การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินห่วยเป็นเงินออม” เป็นรายบุคคล	85

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ¹ โดยจากการประมาณการช่วงปี 2543 ถึงปี 2643 พบว่า ประชากรวัยสูงอายุ ของไทยจะ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก สัดส่วน ร้อยละ 9.4 ของประชากรทั้งหมดในปี 2543 เป็นร้อยละ 29.8 ในปี 2643 ในขณะที่ประชากรวัยทำงานจะปรับลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก ร้อยละ 65.9 เหลือร้อยละ 53.7 ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อประชากรวัยทำงาน (Elderly dependency ratio)² เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 14.26 เป็นร้อยละ 55.49³

การออมภาคบังคับจัดเป็นวิธีหนึ่งของการระดมเงินออมจากประชาชนอย่างได้ผล แต่ปัจจุบันไทยมีระบบเงินออมภาคบังคับโดยผ่านกลไกการทำงานของกองทุนอยู่เพียง 2 กองทุนคือ กองทุนประกันสังคม และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (เดมและกบข.) ผู้อยู่ในระบบการออมภาคบังคับคือ ข้าราชการและลูกจ้างในภาคเอกชน ซึ่ง เรียกกันว่าแรงงานในระบบ มีประมาณ 10.28 ล้านคน และยังมีแรงงานอีกประมาณ 2.5 ล้านคนที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองในระบบ บำเหน็จบำนาญ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยจะมีการออมภาคสมัครใจ เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งครอบคลุมสมาชิกที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจและลูกจ้างในภาคเอกชนประมาณ 2 ล้านคน กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (Retirement Mutual Fund หรือ RMF) แต่กองทุนเหล่านี้ยังไม่ได้รับความสนใจมากนักจากกลุ่มผู้มีรายได้และการศึกษาน้อย ดังนั้นการศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มเงินออมให้แก่ประชาชน กลุ่มนี้เพื่อไว้ใช้ในวัยหลังเกษียณอายุ จึงนับเป็นความจำเป็นที่ภาครัฐมีอาจเพิกเฉย เพราะมาตรา 84 (4) ของรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่ารัฐจะต้องดำเนินการจัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชรา แก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐอย่างทั่วถึง โดยรัฐควรถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นภาระเงินภาษีสังคมในอนาคต หากปล่อยไว้ให้นานออกไป โดยไม่เร่งให้ประชากรรู้จักออมเงินด้วยตัวเองด้วยบางส่วน จะทำให้รัฐต้องแบกรับภาระการดูแลและช่วยเหลือประชากรสูงอายุปีละหลายหมื่นล้านบาท ส่งผลให้รัฐบาลจำเป็นต้องใช้งบประมาณขาดดุลและอาจมีผลข้างเคียงทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อหนักในระบบเศรษฐกิจได้

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการซื้อหวยของคนไทย พบว่าคนไทยกลุ่มรายได้น้อยนิยมใช้เงินซื้อหวยมากกว่าออมทรัพย์สินในสถาบันการเงิน และมีพฤติกรรมกรรมการซื้อที่ต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มผู้ซื้อหวยได้คืน

¹ คำนิยามขององค์การสหประชาชาติ สังคมผู้สูงอายุ หมายถึง สังคมที่มีประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10

² อัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุ หมายถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรวัยแรงงาน

³ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

กระทำการผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติการพนันพุทธศักราช 2478 ซ้ำซาก จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า หากจะถือว่าสลาก / หวยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีความรู้ทางการเงินและรายได้ไม่น้อย ถ้าภาครัฐมีการจัดการทางการเงินที่ดี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อสลาก/หวย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระทางการเงินที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคตและเป็นการแก้ปัญหาการขาดเงินออมของประเทศได้ทางหนึ่ง

โครงการวิจัยนี้เป็นส่วนที่ 2 ของการศึกษาใน “โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมของประชาชน” โดยในส่วนที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานครไปแล้วเมื่อปี 2553 สำหรับส่วนที่ 2 นี้ การศึกษาจะเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยนอกเขตกรุงเทพฯ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสำรวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย และนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาวในเชิงเศรษฐศาสตร์ โดยจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 วัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

- 1) สำรวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย และนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหวยด้วยสลากออมทรัพย์
- 2) ประเมินเงินออมที่เพิ่มขึ้นหากมีการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศชาติ
- 3) วิเคราะห์ผลจากการที่ประเทศมีเงินออมเพิ่มขึ้นต่อภาระทางการเงินคลัง

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่าง 4,800 คนและจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารจากสถาบันการเงินที่มีอำนาจทางกฎหมายในการออกสลากออมทรัพย์ 2 แห่งคือ ธนาคารออมสิน และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) จำนวน 24 คน ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลคือตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-มิถุนายน 2555 โดยแบ่งจุดการสำรวจกระจายไปตามภาคต่างๆของประเทศ เป็น 6 ภาคๆละ 2 จังหวัดรวม 12 จังหวัด

ประชากรเป้าหมายคือผู้มีรายได้ร้อยละ 15 ของพื้นที่สำรวจ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ใช้ประชากร ที่มี การศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพอิสระ สถานที่ทำงานอาจเป็น หน่วยงานราชการ หรือรัฐวิสาหกิจหรือธุรกิจเอกชน ในการจัดเก็บข้อมูลได้เน้นเฉพาะผู้ มีที่พักอาศัยใน พื้นที่นอกเขตกรุงเทพฯ

การศึกษานี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 1) การสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมและการซื้อหอยของคนไทยนอกเขตกรุงเทพฯ
- 2) การนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหอยด้วยสลากออมทรัพย์ และ ประเมิน จำนวนเงิน ที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาว
- 3) การวิเคราะห์ประโยชน์จากการที่ประเทศมีเงินออมเพิ่มขึ้นต่อภาระทางการคลัง

1.4 กรอบแนวคิดและข้อสมมติฐาน

นักเศรษฐศาสตร์หลายยุคหลายสมัย เช่น John Maynard Keynes, Milton Friedman เชื่อกัน ว่าครัวเรือนจะแบ่งเงินที่มีอยู่ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งก็เพื่อการใช้จ่ายเพื่อความสะดวกในชีวิตประจำวัน และยามฉุกเฉิน และอีกส่วนหนึ่งก็เพื่อการลงทุนให้ได้ผลตอบแทน โดยการลงทุนดังกล่าวอาจเป็นการ ลงทุนในรูปของตราสารทางการเงิน เช่น พันธบัตรในสมัย Keynes และต่อมามีการขยายตัวเป็นตราสารทาง การเงินอื่น เช่น หุ้นสามัญ หุ้นกู้เอกชน พันธบัตรรัฐบาล หรืออาจเป็นการลงทุนในรูปสินทรัพย์อื่น เช่น ทองคำ ที่ดิน ในสมัยต่อมา ดังนั้นการใช้จ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการออม โดยทฤษฎีทางการเงินเรียกเงินที่ใช้จ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินดังกล่าวว่า “ การลงทุนทางการเงิน”

การลงทุนทางการเงินในแต่ละประเภท ผู้ลงทุนจะต้องเผชิญกับโอกาสของการรับ ผลตอบแทนและความเสี่ยงที่แตกต่างกัน สำหรับผู้มีความรู้ทางการเงิน การลงทุนมักอยู่ในรูปของตรา สารหนี้และตราสารทุนต่างๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นสามัญและตราสารอนุพันธ์ สำหรับประชาชนที่มีความรู้ทางการเงินน้อย ส่วนใหญ่มักนำเงินไปซื้อตราสารที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสีย เงินต้นสูงมาก เช่น สลากกินแบ่ง หอย ฯลฯ การลงทุนในลักษณะนี้มักถูกมองว่าเป็นการพนัน มิใช่การ ลงทุนทางการเงินตามทฤษฎีของ Keynes หากมีการเปลี่ยนมุมมองว่าการซื้อสลากกินแบ่งและหอยเป็นการ ลงทุนทางการเงินประเภทหนึ่ง ก็จะพบว่าสลากกินแบ่งและหอยเป็นตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูง ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงประเภทอื่น เช่น หุ้นสามัญและ ตราสารอนุพันธ์ เพราะ การลงทุนใน สลากกินแบ่งหรือหอย เป็นการลงทุนที่ขาดสิ่งอ้างอิง และ ผลตอบแทนไม่ตายตัว สิ่งอ้างอิงที่ใช้กันจึงมักเป็นความเชื่อเฉพาะบุคคล หรือไสยศาสตร์

การสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมและการซื้อหอยของคนไทยในงานวิจัยนี้ ก็เพื่อพิสูจน์ ข้อ สมมติฐานที่ว่า “ประชาชนที่ซื้อหอยเพราะต้องการลงทุนทางการเงินมิใช่ติดการพนัน ” หากข้อสมมติฐาน

นี่เป็นจริง ตลาดการเงินของไทยก็ควรสร้างตราสารทางการเงินที่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลกลุ่มนี้ และเป็นตราสารที่มีความเสี่ยงน้อยกว่า เงินที่หมดไปกับหอยก็จะสามารถแปลงสภาพเป็นเงินออมระยะยาวได้

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.5.1 การวิจัยเอกสาร

เป็นการ ศึกษาพฤติกรรมการออมและการเล่นหอยของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยของไทย และศึกษาตัวอย่างการระดมเงินออมด้วยตราสารทางการเงินจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อยจากต่างประเทศ แหล่งข้อมูล ได้แก่ สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ ข้อเสนอแนะ ข่าวสารที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการออมและการเล่นหอย จากเว็บไซต์ บทความและงานวิจัยต่างๆ

1.5.2 การวิจัยภาคสนาม

1) การจัดเก็บข้อมูล

การจัดเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Study) และส่วนที่สองเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากประชากรเป้าหมายโดยใช้แบบสอบถาม

1.1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ก็เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นถึงความเป็นไปในการจัดทำ “โครงการเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออม” จากตัวแทนธนาคารที่คาดว่าจะเป็นผู้ดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างที่ได้สัมภาษณ์ คือผู้บริหารประจำสาขาในอำเภอเมืองของธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่สำรวจ โดยมีตำแหน่งตั้งแต่ระดับผู้ช่วยผู้จัดการสาขาจนถึงระดับผู้จัดการ ในการนี้ได้เลือกธนาคารละ 1 สาขาใน 12 จังหวัดเป้าหมาย รวม 24 ตัวอย่าง

2.2) การสำรวจแบบสุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ คนไทยที่มีอายุ ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีที่พักอาศัยในพื้นที่นอกเขตกรุงเทพฯ มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีลำดับขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่างเป็นแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งพื้นที่สำรวจออกเป็น 6 ภาคคือภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการเลือกจังหวัดที่จะจัดเก็บข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจังหวัดที่จะดำเนินการศึกษาภาคละ 2 จังหวัด แบ่งเป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) สูงสุดในแต่ละภาคละ 1 จังหวัด และจังหวัดที่มี GPP น้อยที่สุดในภาคละ 1 จังหวัด เหตุผลที่เลือกจังหวัดที่มีรายได้สูงสุดและต่ำสุดของแต่ละภาคมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เพราะในรายงานการวิจัยเกี่ยวกับเงินห่วยของไทย เกือบทั้งหมด มักจะสมมติว่าพฤติกรรมการซื้อห่วยของคนไทยในแต่ละจังหวัดไม่แตกต่างกัน เพื่อให้ผลการศึกษานี้สามารถใช้ได้กับทุกภาคส่วนของประเทศ งานวิจัยนี้จึงได้คัดเลือกเฉพาะจังหวัดที่มีรายได้สูงสุดและรายได้ต่ำสุดในแต่ละภาคมาศึกษา เพื่อให้ผลการประเมินขนาดกองทุนสามารถครอบคลุมจังหวัดที่มีรายได้ต่ำสุดด้วย ผลการคัดเลือกในขั้นตอนนี้ได้จังหวัดเป้าหมายที่จะไปดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างจำนวน 12 จังหวัดดังนี้

ภาค	จังหวัดที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด สูงที่สุดในภาค	จังหวัดที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ต่ำที่สุดในภาค
เหนือ	เชียงใหม่	แม่ฮ่องสอน
กลาง	สมุทรปราการ	อ่างทอง
ตะวันออก	ระยอง	นครนายก
ตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	อำนาจเจริญ
ตะวันตก	ราชบุรี	สมุทรสงคราม
ใต้	สงขลา	ระนอง

หมายเหตุ: ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ที่ใช้คัดเลือกจังหวัดเป็นข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี 2552

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของ Yamane จากจำนวนประชากรที่เกิน 1 แสนคน ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่างต่อจังหวัด ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5%

ขั้นตอนที่ 3

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของ Yamane จากจำนวนประชากรที่เกิน 1 แสนคน (หรือเลือกขนาดประชากรที่ infinity) ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่างต่อจังหวัด ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95 % ความผิดพลาดไม่เกิน 5 % ได้ขนาดตัวอย่าง 400 ตัวอย่างต่อจังหวัด รวมจำนวนตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษาคั้งนี้ 4,800 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) โดย การ สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดๆละ 400 ตัวอย่าง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมสาขาอาชีพต่างๆให้มากที่สุด งานวิจัยนี้ได้กำหนดให้จัดเก็บตัวอย่างโดย แบ่งประชากร เป้าหมาย ออกเป็น 10 กลุ่ม อาชีพ ะละ 20 คน รวมจำนวนตัวอย่าง 4,800 คน อาชีพทั้ง 10 ได้แก่

1. คนขับรถบริการ เช่น แท็กซี่ รถบริการร่วม
2. แม่ค้าหาบเร่ แผงลอย
3. ผู้ประกอบการขนาดย่อมทั่วไป เช่น ร้านทำผม ร้านขายอาหาร
4. คนงานในโรงงาน กรรมกรก่อสร้าง ผู้รับจ้างรายอื่น
5. พนักงานห้าง/บริษัท
6. ข้าราชการและพนักงานของรัฐในระดับซี 1-5
7. ตำรวจชั้นผู้น้อย/ทหารชั้นผู้น้อย
8. ครู และผู้ทำงานในสถานศึกษา
9. ร้านค้าประเภทบริการ เช่น ร้านทำผม ร้านขายอาหาร
10. อื่นๆ

ขั้นตอนที่ 5

ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความสะดวก (Convenience) ซึ่งเป็น Non-probability โดยใช้แบบสอบถามตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ออกจัดเก็บข้อมูลตามแหล่งชุมชนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น อำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียงกับอำเภอเมืองของแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ยกเว้นจังหวัดสงขลา ซึ่งมีหาดใหญ่เป็นอำเภอที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น การจัดเก็บตัวอย่างได้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยทั้งในอำเภอเมืองและหาดใหญ่ด้วย

1.5.3 เนื้อหาในแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญ 6 ประเด็นดังนี้

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เช่นอาชีพ อายุ รายได้หลัก ระดับการศึกษา

- 2) พฤติกรรมการออม การลงทุนในตราสารทางการเงิน และการซื้อสลากกินแบ่ง / หวยของกลุ่มตัวอย่าง
- 3) ความต้องการในการลงทุนด้านตราสารทางการเงินเพื่อใช้จ่ายในวัยชรา
- 4) การวางแผนการออมเพื่อใช้จ่ายในวัยชรา
- 5) ลักษณะของตราสารทางการเงินที่จะสามารถใช้ทดแทนการซื้อหวย
- 6) ความพร้อมของกลุ่มตัวอย่างในการยอมรับตราสารทางการเงินอื่นที่ไม่ใช่สลากกินแบ่ง/หวย

1.5.4 การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยตรวจสอบกับเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่สะท้อนถึงพฤติกรรมการซื้อหวยได้ดิน หวยบนดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากออมทรัพย์ นอกจากนี้ยังได้มีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้ซื้อและผู้จำหน่ายหวยได้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ตรงกับเป้าหมายของการวิจัยก่อนการทำการสำรวจความคิดเห็น

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้มีการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดย นำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำแล้วมาดำเนินการทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย (Pretest) จำนวน 20 คน

1.5.5 การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาพฤติกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย วิธีการศึกษาในนี้จะเป็นการประมวลผลข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้โปรแกรม SPSS และนำเสนอด้วยวิธีสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)

ส่วนที่ 2 เป็นการนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหวยด้วยสลากออมทรัพย์ โดยใช้วิธีการคาดคะเนข้อมูลในตัวแปรต่างๆ เพื่อจำลองสถานการณ์จากฐานข้อมูลจริงภายใต้เงื่อนไขต่างๆ กันด้วยแบบจำลองสถานการณ์ (Simulation Model) ตัวแปรที่ใช้สร้างจำลองสถานการณ์ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ

- (1) กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเปลี่ยนการซื้อหวยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออม
- (2) จำนวนเงินที่ซื้อหวย ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อดูว่ามีมากพอจะจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อการออมระยะยาวหรือไม่
- (3) จำนวนเงินที่สามารถแปลงเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว

ส่วนที่ 3 ในการคาดคะเนจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้ในอนาคต งานวิจัยนี้ได้ ใช้ Valuation Model แบบทบต้น (Future Value of an Annuity) (Brigham 1980) ด้วยสูตรดังนี้

$$Sn = R [FVIFA_{k,n}]$$

โดย Sn = มูลค่าในอนาคตของเงินที่เท่ากันทุกงวด (Future Value of an Annuity)

$FVIFA_{k,n}$ = ตัวคูณค่าเงินปัจจุบันประจำงวดให้เป็นค่าเงินในอนาคต
(Future Value Interest Factor for an Annuity)

R = รายรับเป็นประจำที่เท่ากันทุกปี

k = อัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้

n = จำนวนปีที่ซื้อหอย

1.5.6 การนำเสนอผลการศึกษา

ผลการศึกษาประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม และส่วนที่ 2 เป็นรายงานการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาว และส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ผลจากการที่ประเทศมีเงินออมเพิ่มขึ้นต่อภาระทางการคลัง

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ก. ได้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการทดแทนหอยด้วยตราสารทางการเงินในระบบ เช่น สลากออมทรัพย์ ผลสำเร็จที่ได้จัดเป็นผลสำเร็จเบื้องต้นเนื่องจากยังไม่มีการวิจัยในประเด็นนี้มาก่อน

ข. เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีเครื่องมือในการออมที่สอดคล้องกับความต้องการตามอัตภาพของตน

ค. เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีพฤติกรรมที่ดีในการวางแผนทางการเงิน และมีการออมเพื่อเลี้ยงชีพยามชรา

ง. เพื่อให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีความรู้ความเข้าใจถึงโอกาสในการเพิ่มเงินออมของชาติจากเงินหอย

จ. เพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยมีเครื่องมือในการลงทุนทางการเงินในช่องทางที่โปร่งใสและเป็นธรรม

นิยามศัพท์

หวย หมายถึง สลากกินแบ่งและหวยใต้ดิน

ลอตเตอรี่ หมายถึง สลากกินแบ่งที่ออกโดยรัฐ

สลากออมทรัพย์ หมายถึง สลากที่ให้ทั้งเงินรางวัลและคืนเงินต้นแก่ผู้ซื้อ ซึ่งได้แก่สลากที่ออกโดยธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์

หวย/ สลากคืนเงินต้น คือ ตราสารทางการเงินใหม่ที่เสนอโดยงานวิจัยนี้ เป็นตราสารที่มีให้เงินรางวัลแก่ผู้ซื้อในลักษณะเสี่ยงโชคแบบสลากกินแบ่งรัฐบาล แต่เงินส่วนที่เหลือภายหลังจากหักค่าใช้จ่ายดำเนินการแล้ว ให้คืนให้แก่ผู้ซื้อพร้อมดอกเบี้ยที่ได้จากการนำเงินส่วนนี้ไปลงทุนทางการเงินเมื่อผู้ซื้ออายุครบ 60 ปี

.....

บทที่ 2

แนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ได้แบ่งกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่อแสดงถึงความสำคัญที่ต้องมี การออมหลังเกษียณอายุ และประเทศไทยยังขาดเครื่องมือในการระดมเงินออมสำหรับคนจนในช่วงหลังเกษียณอายุ ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการเสี่ยงโชค ส่วนที่ 3 เป็นการนำเสนอแนวคิดในการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือหนึ่งของการระดมเงินออมระยะยาวสำหรับคนจน โดยแสดงให้เห็นว่าการระดมเงินออมโดยใช้วิธีเสี่ยงโชคสามารถเป็นวิธีหนึ่งของการระดมเงินออมจากคนจนที่ได้ผล และ ส่วนที่ 4 เป็นการนำเสนอ แนวคิดการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม และ ส่วนที่ 5 เป็นการสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ วิเคราะห์การเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมในงานวิจัยนี้

2.1 แนวคิดด้านการออมหลังเกษียณอายุ

2.1.1 ความสำคัญที่ต้องมีเงินออมหลังเกษียณอายุ

ปัจจุบัน โครงสร้างประชากรไทยได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มี คนวัยทำงานมาก (อายุ 15-59 ปี) เป็นสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ หมายถึง สังคมที่มีประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 เนื่องจากคนไทยมีอายุยืนมากขึ้น ทำให้สัดส่วนของ ผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก สัดส่วน ร้อยละ 9.4 ของประชากรทั้งหมดในปี 2543 เป็นร้อยละ 25.1 ในปี 2573 ในขณะที่ประชากรในวัยทำงานมี แนวโน้มว่าสัดส่วนจะลดลงจาก ร้อยละ 65.9 ในปี 2543 เหลือร้อยละ 61.4 ในปี พ.ศ.2573 ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุ (Elderly dependency ratio) ในช่วงเวลาเดียวกัน เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 14.3 เป็นร้อยละ 40.9 (ตารางที่ 2.1)

การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรไทยในทิศทางที่วัยผู้สูงอายุต้องพึ่งพิงวัยทำงานเพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนประชากรในวัยเด็กที่ต้องพึ่งพิงวัยทำงานลดลง ย่อมเป็นสัญญาณเตือนให้ทราบว่า ในอนาคต วัยผู้ใหญ่ที่เป็นวัยทำงานจะมีจำนวนลดลงไปด้วย ถ้าหากวัยผู้สูงอายุมากกว่าวัยทำงาน ในแต่ละครอบครัวก็จะมีสมาชิกที่จะดูแลผู้สูงอายุน้อยลง ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งก็จะมีมากขึ้นตามลำดับ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุจะส่งผลต่อการลดลงของรายได้เฉลี่ยของประชากร และส่งผลต่อรายได้จากเงินภาษีอากรของรัฐลดลง ตามไป ด้วย ในขณะที่ รัฐต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น การประกันสังคม สุขภาพอนามัย และสวัสดิการของผู้สูงอายุต่างๆ เป็นต้น

ตารางที่ 2.1 ร้อยละของประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ 3 กลุ่ม พ.ศ.2513-2573

ปี พ.ศ.	15-59 ปี	0-14 ปี	มากกว่า 60 ปี	อัตราการพึ่งพิง ผู้สูงวัย	อัตราการพึ่งพิง วัยเด็ก
2513	50	45.1	4.9	9.8	90.2
2523	56.2	38.3	5.5	9.8	68.1
2533	63.4	29.3	7.4	11.7	46.2
2543	65.9	24.7	9.4	14.3	37.5
2551	67.4	21.5	11.1	16.5	31.9
2553	67.7	20.5	11.9	17.6	30.3
2563	65.9	16.6	17.5	26.6	25.2
2573	61.4	13.5	25.1	40.9	22.0

หมายเหตุ: 1) อัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุ หมายถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรวัยแรงงาน

2) อัตราการพึ่งพิงวัยเด็ก หมายถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรวัย 0-14 ปีต่อประชากรวัยแรงงาน

ที่มา : การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2543-2568 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ Work Population 2002. United Nations. อ้างใน บทความเรื่อง “ประชากรโลก: ประชากรโลก 2547” สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ดังนั้น การออมเพื่อไว้ใช้ภายหลังวัยทำงานนับว่ามีความจำเป็น เนื่องจากผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุต้องอาศัยการออมในการดำเนินชีวิตจากเงินออมในวัยทำงาน แต่ระบบสังคมไทยยังมีเงินออมภาคบังคับเพื่อการเกษียณอายุน้อย ครอบคลุมได้เฉพาะแรงงานบางกลุ่ม และไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานเมื่อเกษียณอายุแล้ว แรงงานส่วนใหญ่มีรายได้หลังเกษียณจากกองทุนประกันสังคมในอัตราร้อยละ 38 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย ขณะที่อัตราที่เหมาะสมและที่ควรจะได้รับคือ ร้อยละ 50-60 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย ส่งผลให้รัฐบาลต้องมีการระดมเงินจำนวนมากในอนาคตจากการเลี้ยงดูผู้สูงอายุทั้งแรงงานที่ได้รับความคุ้มครองและแรงงานที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองใดๆ (สศค. 2550)

2.1.2 ระบบการออมเพื่อวัยเกษียณตามกรอบของธนาคารโลก

ธนาคารโลกได้แบ่งระบบการออมหลังเกษียณอายุออกเป็น 5 เสาหลัก (Pillar)¹ ดังนี้

เสาหลักพื้นฐาน (Pillar 0) หมายถึง สวัสดิการขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการให้เปล่าจากรัฐแก่ประชาชนทั่วไป ในประเทศไทยตอนนี้มีเพียง เบี้ยยังชีพคนชราและคนพิการ และบำนาญข้าราชการแบบเดิม

เสาหลักที่ 1 (Pillar 1) หมายถึง ระบบประกันสังคมเพื่อบรรเทาความยากจน ซึ่งเป็นการออมภาคบังคับระหว่างแรงงานในภาคเอกชนกับนายจ้าง และมีรัฐช่วยสมทบ โดยปกติแล้วจะเป็นแบบ defined benefit คือเมื่อลูกจ้างเกษียณอายุก็จะได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบบำนาญกลับคืนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น กองทุนประกันสังคม เป็นต้น

เสาหลักที่ 2 (Pillar 2) หมายถึง การออมภาคบังคับแบบ defined contribution ซึ่งลูกจ้างและนายจ้างซึ่งเป็นรัฐบาลร่วมกันนำเงินมาเข้ากองทุน จัดตั้งเป็นกองทุนภาคบังคับระดับประเทศ มอบหมายให้หน่วยงานอิสระของรัฐ หรือเอกชนเป็นผู้บริหารเงินกองทุน ประชากรทุกคนที่อยู่ในบังคับจะต้องเป็นสมาชิกกองทุน เมื่อลูกจ้างเกษียณอายุ ก็จะได้รับเงินคืนตามยอดเงินที่ได้ออม พร้อมทั้งผลประโยชน์ในรูปแบบบำเหน็จหรือบำนาญ สำหรับประเทศไทย เรามีกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ซึ่งรองรับเฉพาะกลุ่มข้าราชการเท่านั้น

เสาหลักที่ 3 (Pillar 3) เป็นการออมเพื่อวัยชราแบบสมัครใจ รองรับแรงงานภาคเอกชน ทั้งในและนอกระบบ โดยสามารถออมควบคู่ไปกับการออมภาคบังคับแบบ Pillar 1 และ 2 ภาครัฐเพียงแต่ทำหน้าที่กำกับดูแล เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้ออมโดยรัฐอาจให้สิ่งจูงใจในรูปแบบของการลดหย่อนภาษี ลูกจ้างอาจจะเป็นผู้ออมฝ่ายเดียว หรือนายจ้างอาจสมทบเงินให้ด้วยก็ได้ เป็นการออมที่กฎหมายไม่ได้บังคับ เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (PVD) กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) รวมถึงการซื้อประกันชีวิตประเภทการออม เป็นต้น เมื่อครบจำนวนปีการออมตามกำหนด เช่น ลูกจ้างเกษียณอายุ หรืออาจกำหนดเป็นจำนวนปีในการส่งเงินสะสม ก็จะได้รับเงินคืนตามยอดเงินที่ได้ออมพร้อมทั้งผลประโยชน์ที่ได้จากการบริหารเงินกองทุน

เสาหลักที่ 4 (Pillar 4) หมายถึง การออมส่วนบุคคลที่ไม่อยู่ในรูปกองทุน (Non-Pension fund) ได้แก่ เงินฝากธนาคาร เงินฝากสหกรณ์ รายได้จากการลงทุน เงินได้จากครอบครัวลูกหลานที่ให้มา ทรัพย์สินสมบัติต่างๆ ที่มีมูลค่าซื้อขายได้ (เช่น บ้าน เครื่องประดับ เพชร พลอย ภาพวาด พระเครื่อง หรือ แสตมป์ เป็นต้น)

จากระบบการออมแบบเสาหลักข้างต้น จะเห็นว่าเสาหลักที่ 1-3 จัดตั้งอยู่ในรูปของกองทุนที่เรียกกันทั่วไปว่า “Pension fund” ซึ่งหมายถึง กองทุนการออมเพื่อยามเกษียณ แต่เสาหลักแรกที่เป็นศูนย์

¹สมาคมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพไทย (2553) เรื่อง สรรพมาเล่า ตอน ช่องทางการออมเงินเพื่อวัยเกษียณ thaipvd@sec.or.th

เพราะยังไม่ถือเป็น Pension fund เนื่องจากแหล่งที่มาของเงิน จะมาจากรายได้ของรัฐฝ่ายเดียวเป็นเงินให้เปล่า

ในปัจจุบัน ประเทศต่างๆไม่ได้ ถือว่าเสาหลักใด ดีกว่ากัน เนื่องจากความพร้อมของประชากรแต่ละคนในประเทศแตกต่างกัน ดังนั้นรูปแบบการออมที่พบ จึงมักมีคือรูปแบบ multi-pillar system คือการประยุกต์ใช้ไปพร้อมๆกันในหลายๆ pillar โดยพยายามใช้แนวทางรูปแบบการดำเนินการแบบบังคับ / ไม่บังคับมาประยุกต์ ทำให้เราสามารถเห็นรูปแบบระบบการออมเพื่อวัยเกษียณที่แบ่งตามแนวทาง multi-pillar ที่ใช้ไปพร้อมๆกันในปัจจุบัน

ในทางปฏิบัติระบบเสาหลักทั้ง 5 ของธนาคารโลกจะมีความเหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่ต่างอาชีพและระดับของรายได้ โดยเสาหลักทั้ง 5 อาจมีวัตถุประสงค์ย่อยที่แตกต่างกันออกไป แต่หลักการใหญ่ก็คือต้องการให้ประชาชนมีเงินใช้หลังเกษียณอายุ การปฏิรูประบบการออมแบบสะสมเพื่อวัยเกษียณที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ นั้นมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามการดำเนินการโดยอาจแบ่งตามลักษณะต่างๆได้ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบการออมเพื่อวัยเกษียณ

ระบบการออมเพื่อวัยเกษียณโดยทั่วไปจะแบ่งออกได้เป็น การออมภาคบังคับ (Mandatory Saving) และการออมโดยสมัครใจ (Voluntary Saving) ในระบบการออมภาคบังคับ แรงงานจะต้องจ่ายเงินส่วนหนึ่งจากค่าแรง ณ วันนี้เพื่อให้ได้รับสิทธิทางการเงินในวัยชรา ในขณะที่การออมแบบสมัครใจนั้นจะให้สิทธิในการเลือกแก่แรงงานเองว่าเลือกที่จะออมหรือไม่

2) รูปแบบการกำหนดตัวเงินที่แรงงานต้องจ่ายและ ได้รับ

โดยทั่วไปมี 2 รูปแบบคือ

กำหนดเงินสมทบจ่าย (Defined Benefit) เป็นรูปแบบการกำหนดผลประโยชน์ที่แรงงานจะได้รับมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่ออมและผลประโยชน์อื่นที่ได้จากการบริหารเงินกองทุน ซึ่งแรงงานจะไม่ทราบว่าในวัยเกษียณตนจะได้รับผลตอบแทนจากเงินออมของตนมากน้อยเพียงใด

กำหนดผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Defined Contribution) ลักษณะของระบบการออมเป็นแบบการกำหนดผลประโยชน์ที่แรงงานจะได้รับ โดยแรงงานจะสามารถทราบผลประโยชน์ในอนาคตตอนที่เกษียณแล้วที่ตนจะได้รับอย่างชัดเจน ณ วันนี้

3) ระบบการกระจายผลประโยชน์

ระบบที่ใช้กันมี 2 ระบบคือ ระบบการกระจายรายได้ข้ามวัย (Redistribution) และระบบบัญชีส่วนบุคคล (Individual Account) โดยการใช้ระบบกระจายรายได้แบบข้ามวัย คือการนำเงินสมทบที่ได้

จากแรงงาน ณ วันนี้มาจ่ายเป็นผลตอบแทนแก่แรงงานที่เกษียณอายุแล้ว ส่วนระบบบัญชีส่วนบุคคลนั้นคือจ่ายให้เฉพาะแรงงานที่จ่ายเงินสมทบมีสิทธิในการได้รับสิทธิประโยชน์ในอนาคตจากเงินออมในปัจจุบัน

2.1.3 ระบบการออมสำหรับผู้สูงอายุ ของไทย²

เมื่อสิ้นปี 2554 คนไทยมีเงินออมเพื่อเกษียณ อายุในระบบ รวมกันประมาณ 3.2 ล้านล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 4 ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ระบบการออมของไทยทั้งหมดจะถูกออกแบบไว้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการออมเงินในขณะที่ยังมีรายได้ เพื่อให้มีเงินใช้ในยามเกษียณ มีลักษณะคล้ายกันอีกอย่างหนึ่งคือเงินที่ออมหรือสะสมเข้ากองทุนต่างๆ เหล่านี้ได้รับการยกเว้นภาษี (อาจจะมีเพดานในบางกรณี) และเมื่อเกษียณ ผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะได้รับการยกเว้นภาษีเช่นกัน ระบบการออมอาจแบ่งลักษณะการออมได้เป็น การออมภาคบังคับ และการออมโดยสมัครใจ

1) การออมภาคบังคับ

กำลังแรงงาน ของไทยที่อยู่ในระบบ การออมภาคบังคับ มีประมาณ 11 ล้านคนจากจำนวนกำลังแรงงานทั้งประเทศ 35 ล้านคน เรียกกันว่าเป็นแรงงานในระบบ (Formal Sector) ผู้ที่อยู่ในระบบการออมภาคบังคับ คือ ข้าราชการ ซึ่งอยู่ภายใต้ กองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ (กบข.) และ ลูกจ้างในภาคเอกชนและลูกจ้างในภาคเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้กองทุนประกันสังคม ดังแสดงในตารางที่ 2.2

- **กองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ (กบข.)** ครอบคลุมสมาชิกที่เป็นข้าราชการจำนวนประมาณ 1.2 ล้านคน และมีเงินสะสมประมาณ 385,000 ล้านบาท ข้าราชการที่เป็นสมาชิกกบข. จะถูกหักเงินสะสม 3% ของเงินเดือน รัฐบาล (ในฐานะนายจ้าง) จ่ายเงินสมทบให้อีก 3% รวมเป็น 6% เมื่อเกษียณจะได้รับ “บำเหน็จ” เป็นเงินก้อนจาก กบข. เท่ากับเงินสะสมและเงินสมทบข้างต้น บวกดอกเบี้ยจากการลงทุน (ในบางกรณีอาจจะได้เงินชดเชยและเงินประเดิมเพิ่มเติมด้วย)

- **กองทุนประกันสังคม (กรณีชราภาพ)** ครอบคลุมสมาชิกที่เป็นลูกจ้างในภาคเอกชนจำนวนประมาณ 744,000 ล้านบาท ลูกจ้างจะถูกหักเงินสมทบ 3% ของเงินเดือน (เงินเดือนขั้นต่ำ 1,650 บาท - ขั้นสูง 15,000 บาท) นายจ้างสมทบให้อีก 3% รวมเป็น 6% เมื่อเกษียณหากสมทบมากกว่า 1 ปี แต่ไม่ครบ 15 ปี จะได้รับ “บำเหน็จ” เป็นเงินก้อนเท่ากับเงินสมทบของตนเองและของนายจ้างที่สะสมไว้บวกดอกเบี้ยจากการลงทุน หากสมทบตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปจะได้รับ “บำนาญ” จ่ายเป็นรายเดือนตลอดชีวิต

² ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สนับสนุนข้อมูล โดย สำนักงานประกันสังคม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) อ้างใน **รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2553** บทที่ 3 มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) เลขมาตรฐานสากล 978-616-91111-0-8 กุมภาพันธ์ 2555

ตารางที่ 2.2 ภาพรวมระบบการออมของไทย ณ สิ้นปี 2554

	ครอบคลุม	ยอดเงินออมสะสม ณ สิ้นปี 2554 โดยประมาณ (ล้านบาท)
การออกภาคบังคับ		
กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ไม่รวมเงินสำรอง)	ข้าราชการ 1,200,000 คน	385,000
กองทุนประกันสังคม (กรณีชราภาพ)	พนักงานเอกชน 10,000,000 คน	744,000
การออมภาคสมัครใจ		
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	พนักงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจ 2,200,000 คน	600,000
การซื้อประกันชีวิต*	กรรมสิทธิ์ประกันชีวิต 15,000,000 ฉบับ	1,300,000
กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)		82,000
กองทุนหุ้นระยะยาว (LTF)		128,000
รวม		3,239,000

หมายเหตุ: ยอดเงินลงทุนของบริษัทประกันชีวิต

ที่มา: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

2) การออมภาคสมัครใจ

การออมภาคสมัครใจ เป็นโครงการการออมที่จัดทำขึ้นสำหรับ ผู้ที่อยู่ในภาคแรงงานนอกระบบ (Informal Sector) ซึ่งยังไม่มีสวัสดิการออมเงินเพื่อวัยเกษียณภาคบังคับ ได้มีเงินออมในวัยเกษียณอายุ และไม่มีข้อห้ามผู้ที่ มีสวัสดิการการออมภาคบังคับแล้ว แต่ต้องการออมเพิ่มเติม ก็สามารถเข้าโครงการได้เช่นกันในปัจจุบัน โครงการการออมโดยสมัครใจประกอบด้วย

- **กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ** เป็นกองทุนที่นายจ้างและลูกจ้างร่วมกันจัดตั้งขึ้น เงินของกองทุนมาจากเงินที่ลูกจ้างจ่ายส่วนหนึ่งเรียกว่า “เงินสะสม” และนายจ้างจ่ายเงินเข้าอีกส่วนหนึ่งเรียกว่า “เงินสมทบ” โดยนายจ้างจะจ่ายสมทบในจำนวนเท่ากันหรือมากกว่าที่ลูกจ้างจ่ายสะสมเสมอ ในปัจจุบันโครงการนี้ครอบคลุมสมาชิกที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจและลูกจ้างในภาคเอกชนจำนวนประมาณ 2.2 ล้านคนมีเงินสะสมประมาณ 600,000 ล้านบาท โดยสมาชิกจะได้รับส่วนของเงินสะสมเต็มจำนวนทุกกรณี พร้อมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเงินสะสม สำหรับในส่วนเงินสมทบและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก

เงินสมทบ สมาชิกจะได้รับตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกองทุน สมาชิกจะได้รับเงินเฉพาะกรณีที่สมาชิกสิ้นสุดสมาชิกภาพ เช่น เมื่อลาออกจากงานหรือเมื่อเกษียณอายุ ผู้ที่ออมเงินในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพไว้จนเกษียณอายุ เงินที่รับออกจากกองทุนจะได้รับยกเว้นภาษีทั้งจำนวน

- **การซื้อประกันชีวิต** ณ. สิ้นปี 2554 ระบบประกันของไทยมีกรรมธรรม์ประกันชีวิตที่มีผลบังคับจำนวน 15 ล้านฉบับ อาจจะอนุมานได้ว่ามีผู้เอาประกันประมาณ 10 - 12 ล้านคน มียอดเงินออมที่เกิดจากการซื้อประกันชีวิตประมาณ 1,300,000 ล้านบาท (คำนวณจากเงินลงทุนของบริษัทประกันชีวิตทุกบริษัทในระบบ) การซื้อประกันชีวิตเป็นการส่งเสริมให้ผู้ซื้อกรรมธรรม์ออมเงินไว้ใช้ยามเกษียณโดยมีการกำหนดให้ผู้เอาประกันต้องจ่ายเบี้ยประกันตามระยะเวลาที่กำหนด หลังจากนั้นสามารถหยุดส่งเบี้ยประกัน โดยได้รับความคุ้มครองชีวิตต่อไปและทยอยได้รับเงินคืนในอนาคต ผู้เอาประกันสามารถเลือกแบบกรรมธรรม์ที่จ่ายผลประโยชน์เมื่ออายุถึงวัยเกษียณได้

- **กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (Retirement Mutual Fund หรือ RMF)** เป็นกองทุนรวมประเภทหนึ่งส่งเสริมให้เกิดการออมเงินระยะยาวเพื่อวัยเกษียณ โดยผู้ลงทุนจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี แต่มีข้อแม้ว่า (1) ต้องสะสมเงินอย่างต่อเนื่องโดยซื้อหน่วยลงทุน RMF ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง (2) ต้องลงทุนขั้นต่ำ 3% ของเงินได้ในแต่ละปี หรือ 5,000 บาท แล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า (3) ต้องไม่หยุดซื้อหน่วยลงทุนเกินกว่า 1 ปี ติดต่อกันและ (4) ขายคืนหน่วยลงทุนเมื่อผู้ลงทุนมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปีและลงทุนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ณ. สิ้นปี 2554 ทั้งระบบมียอดเงินออมในกองทุน RMF ประมาณ 82,000 ล้านบาท

- **กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (Long Term Equity Fund หรือ LTF)** เป็นกองทุนรวมที่เน้นลงทุนในหุ้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดการออมเงินระยะยาว ถึงแม้ว่า LTF จะไม่มีข้อบังคับเรื่องอายุ 55 ปีเหมือน RMF แต่การส่งเสริมให้เกิดการลงทุนระยะยาวก็ทำให้ถือได้ว่า LTF เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการออมเพื่อเกษียณเช่นเดียวกัน โดยผู้ลงทุนจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีแต่มีข้อแม้ว่า (1) ต้องถือหน่วยลงทุนไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปีปฏิทินและ (2) สามารถลงทุนได้สูงสุด 15% ของเงินได้ในแต่ละปีแต่ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่ไม่เกิน 300,000 บาท ณ. สิ้นปี 2554 มียอดเงินออมในกองทุน LTF ประมาณ 128,000 ล้านบาท

2.1.4 ระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ³

1) สวัสดิการประกันสุขภาพสำหรับประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพอิสระ

นับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2554 เป็นต้นมา สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานได้ขยายความคุ้มครองให้กับแรงงานอื่นใดที่ยังไม่มีหลักประกันชีวิตหรือสิทธิจากสวัสดิการใด ๆ เช่น ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้า หาบเร่แผงลอย คนขับรถรับจ้าง ช่างฝีมือ ผู้รับจ้างทั่วไป สวมคร

³ เรื่อง “ระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ” ใน รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2553 บทที่ 3 มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) เลขมาตรฐานสากล 978-616-91111-0-8 กุมภาพันธ์ 2555

เป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจตามมาตรา 40 ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 ด้วยการสมทบเงินเข้ากองทุนเพื่อมีสิทธิรับประโยชน์ทดแทนตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยสามารถเลือกจ่ายเงินสมทบได้ 2 ทางเลือก ดังนี้

ทางเลือกที่ 1 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาท ได้รับการคุ้มครองเงินทดแทนการขาดรายได้กรณีเจ็บป่วยและทุพพลภาพ และ ค่าทำศพ ไม่คุ้มครองกรณีชราภาพ

ทางเลือกที่ 2 เป็นทางเลือก เพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์กรณีบำเหน็จชราภาพ โดยผู้ประกันตนจ่าย 100 บาท/เดือน รัฐบาลร่วมจ่าย 50 บาท/เดือน เมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ผู้ประกันตนจะได้รับบำเหน็จจากเงินออมบวกดอกผลจากการลงทุนเป็นเงินก้อน ผู้ประกันตนสามารถจ่ายเงินสมทบเพิ่มเติมเพื่อเป็นเงินออมได้ แต่ไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท

2) กองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นจากการระดมทุนและการออมร่วมกันของคนในชุมชน ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มวัยในชุมชนตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนได้รับความสนับสนุนและส่งเสริมขีดความสามารถในการดำเนินงานจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งรัฐบาลได้ให้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานในสัดส่วน 1:1:1 (ชุมชน : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : รัฐบาล) โดยได้มีการสร้างเครือข่ายของการจัดสวัสดิการชุมชนขึ้นทั้งในระดับชาติที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และในระดับจังหวัดที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีผู้นำองค์กรสวัสดิการชุมชนเป็นรองประธาน และมีประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นเลขานุการร่วมกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีหน้าที่หลักในการประสานและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานร่วมกับองค์กรภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้ครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน

ณ เดือนสิงหาคมปี พ.ศ.2554 รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนงบประมาณแก่การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการสังคมทั่วประเทศจำนวน 573.5 ล้านบาท ครอบคลุมทุกภาค จำนวน 3,395 กองทุน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2554)

3) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

นับตั้งแต่ในปี พ.ศ.2550 เป็นต้นมา ผู้สูงอายุไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทุกคนมีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท ซึ่งเป็นสวัสดิการสังคมแบบถ้วนหน้า เพื่อให้เป็นหลักประกันด้านรายได้ขั้นพื้นฐานของประชาชน การจ่ายเบี้ยยังชีพแบบถ้วนหน้าในรูปแบบใหม่นี้ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) ได้จัดทำระเบียบคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พ.ศ. 2552 และกระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยัง

ชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2552 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้การดำเนินการดังกล่าวมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตั้งแต่เดือนเมษายน 2552 เป็นต้น ผู้สูงอายุไทยที่ต้องการรับเบี้ยยังชีพต้องมาลงทะเบียนขอรับสิทธิรับเบี้ยยังชีพ เมื่อปี 2553 มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท จำนวน 5,174,010 คน ใช้งบประมาณจ่ายเบี้ยยังชีพ ทั้งเงินอุดหนุนทั่วไป และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจตามนโยบายรัฐบาล รวมเป็นจำนวนเงิน 31,044 ล้านบาท

ตารางที่ 2.3 งบประมาณและจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ปี พ.ศ. 2546-2553

ปี พ.ศ.	จำนวนผู้สูงอายุ (คน)	อัตราเบี้ยต่อเดือน (บาท)	งบประมาณ เบี้ยยังชีพ (ล้านบาท)	ลักษณะการ จัดสรรงบประมาณ
2546	399,362	300	1,437.7	เงินอุดหนุนทั่วไป
2547	440,000	300	1,584	เงินอุดหนุนทั่วไป
2548	527,083	300	1,897.5	เงินอุดหนุนทั่วไป
2549	1,073,190	300	3,863.5	เงินอุดหนุนทั่วไป
2550	1,755,266	500	10,531.6	เงินอุดหนุนทั่วไป
2551	1,755,266	500	10,531.6	เงินอุดหนุนทั่วไป
2552	1,828,456	500	10,970.7	เงินอุดหนุนทั่วไป
	3,142,168	500	9,426.5	เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ตามนโยบายรัฐ (6 เดือน)
2553	1,828,456	500	10,970.7	เงินอุดหนุนทั่วไป
	3,345,554	500	20,073.3	เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ตามนโยบายรัฐ

ที่มา: รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยพ.ศ.2553 เลขมาตรฐานสากล 978-616-91111-0-8 มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ตารางที่ 3.1

2.1.5 สรุปแนวคิดด้านการออมหลังเกษียณอายุ

ระบบการออมหลังเกษียณอายุ ของไทยที่จัดตั้งอยู่ในรูปของกองทุน ได้พัฒนาจาก ระบบ Pension fund (Pillar 1-3) ตามแนวของธนาคารโลก แล้วนำมาประยุกต์ใช้เป็น multi-pillar system ถึงแม้ว่าจะเป็นระบบการออมภาคบังคับทั้งโดยสมัครใจและไม่สมัครใจ แต่ก็ไม่เหมาะสมกับพฤติกรรมการออมของคนไทยบางกลุ่ม ปัญหา คือ เมื่อเข้าเป็นสมาชิกในระบบใดก็ตาม ทุกระบบจะมีข้อบังคับให้สมาชิกต้องจ่ายเงินสมทบอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจมีข้อยืดหยุ่นไม่ส่งเงินในบางปีได้ ทำให้ระบบการออมทั้ง 3 เสาหลัก

ไม่เหมาะกับแรงงานกลุ่มที่มีรายได้น้อยหรือกลุ่มที่มีรายได้ไม่สม่ำเสมอและมีความรู้ทางการเงินน้อย เพราะหากปฏิบัติไม่ได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดก็มักมีบทลงโทษที่ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าจะไม่คุ้มกับผลประโยชน์ที่ได้รับ ดังนั้นการที่จะให้ประชากรกลุ่มที่มีรายได้น้อยหรือกลุ่มที่มีรายได้ไม่สม่ำเสมอและมีความรู้ทางการเงินน้อย มีหลักประกันในวัยเกษียณได้สมบูรณ์นั้น จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หรือหน่วยงานอื่นเข้ามาเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม โดยให้เป็นระบบการออมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการออมและการลงทุนของคนกลุ่มนี้

สำหรับประเทศไทยเรามีครบทุกเสา แต่ยังไม่มีครอบคลุมทุกกลุ่ม เช่น แรงงานนอกระบบ หรือผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งมีประมาณร้อยละ 70 ของแรงงานทั้งหมด แรงงานกลุ่มนี้ยังไม่สามารถเข้าในระบบ Pension fund (Pillar 1-3) ได้ นอกจากนั้น ยังพบว่า ลูกจ้างที่อยู่ในระบบประกันสังคม เกือบทั้งหมดก็ยังมีปัญหาความไม่พอเพียงของเงินที่ได้รับหลังเกษียณอายุในแต่ละเดือน เพราะ เงินประกันสังคมกรณีชราภาพสูงสุดที่จะได้รับจะไม่เกินเดือนละ 2,250 บาท เท่านั้น ซึ่งก็นับว่าไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมเมือง ถึงแม้ว่าภาครัฐเองจะมีความคิดที่จะจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติเพื่อให้ลูกจ้างมีเงินไว้ใช้ในยามเกษียณอย่างน้อยร้อยละ 50 ของเงินเดือนเดือนสุดท้ายมานานแล้ว แต่แผนการตั้งกองทุนดังกล่าวต้องเลื่อนออกไปเรื่อยๆ จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกคนจำเป็นต้องมีเงินออมแบบสมัครใจ เพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ

2.2 แนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการเสี่ยงโชค

ในการกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับสำรวจ พฤติกรรมการออมและการซื้อหวยของคนไทย และนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหวยด้วยสลากออมทรัพย์นั้น งานวิจัยนี้ได้ศึกษาโดยเริ่มต้นจากการพิจารณาวัตถุประสงค์การออกลอตเตอรี่ของประเทศต่างๆ และศึกษาถึงสาเหตุที่ลอตเตอรี่กลายเป็นที่นิยมซื้ออย่างแพร่หลายของประชาชนในแต่ละประเทศโดยพิจารณาถึงแรงจูงใจและพฤติกรรมในการเสี่ยงโชค แล้วนำกรอบแนวคิดที่ได้มาอธิบายว่าการซื้อลอตเตอรี่ของคนไทยที่แพร่หลายกันอยู่ทุกวันนี้ อาจไม่ใช่เกิดจากการชอบเสี่ยงโชคเสมอไป ความเป็นไปได้ที่การซื้อลอตเตอรี่เป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินสำหรับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยและการศึกษาน้อย

2.2.1 วัตถุประสงค์การออกลอตเตอรี่

จุดเริ่มต้นของการออกลอตเตอรี่ในประเทศต่างๆ นั้น รัฐเป็นผู้ออก โดยเป้าหมายหลักก็เพื่อนำไปใช้ในสาธารณประโยชน์ โดยเป็นที่ยอมรับกันในยุคนี้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเก็บภาษีที่ผู้ซื้อยินดีจ่ายโดยไม่เคียดแค้น ใน Wikipedia มีรายงานว่าจีนเป็นประเทศแรกที่ออกลอตเตอรี่ เรียก Keno ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (ระหว่าง 197-205 B.C.) วัตถุประสงค์ของการออกลอตเตอรี่ก็เพื่อหาเงินสร้างกำแพงเมืองจีน ในยุโรป วัตถุประสงค์การขาย ลอตเตอรี่ครั้งแรกก็เพื่อบูรณะกรุงโรมันในสมัยของ Augustus Caesar ที่อังกฤษ ในรัชสมัย Queen Elizabeth I (1566-1826) ได้มีการออกลอตเตอรี่เพื่อสาธารณประโยชน์ โดยมีการกำหนด

เงินรางวัลในจำนวนเงินที่เท่ากับเงินที่ได้จากการขายลอตเตอรี่ โดยถือว่าการขายลอตเตอรี่ให้ประชาชน เท่ากับเป็นการขอยืมเงินจากประชาชนมาใช้โดยไม่จ่ายดอกเบี้ย อังกฤษได้พัฒนาวิธี ระดมเงินด้วยลอตเตอรี่ โดยมอบหมายให้ “ The English State Company Lottery” เป็นผู้ดำเนินการ เป็นระยะยาวนานถึง 250 ปี ก่อนที่จะยกเลิกถาวรในปี ค.ศ. 1826 (John Ashton, 1893)

ที่สหรัฐฯ ในช่วงที่ยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ กษัตริย์อังกฤษ King James I ในปี ค.ศ. 1612 ได้อนุญาตให้ Virginia Company of London ออกลอตเตอรี่ขายคนอังกฤษเพื่อนำเงินไปช่วยผู้อพยพ ชาวอังกฤษที่ไปตั้งถิ่นฐานถาวรที่ Jamestown มลรัฐ Virginia ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะนั้นยังเป็นอาณานิคม ของอังกฤษอยู่ ทำให้การออกลอตเตอรี่เป็นไปอย่างแพร่หลายในสหรัฐฯ อย่างต่อเนื่องและมีบทบาทสำคัญ ในการระดมเงินของทั้งภาครัฐและเอกชนในการสร้างเมืองในสหรัฐฯยุคนั้น การขายลอตเตอรี่ในยุคนั้น หลายคนเชื่อกันว่าเป็นวิธีหนึ่งของการจัดเก็บภาษีที่ซ่อนเร้นเพื่อให้รัฐมีรายได้ ซึ่งพบว่าเป็นวิธีที่ได้ผล มากกว่าการจัดเก็บภาษีด้วยวิธีอื่น โดยอาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจของสหรัฐฯสามารถดำเนินการได้ด้วยดีในยุคนั้นก็เพราะเงินจากการขายลอตเตอรี่ ไม่ใช่เงินจากการจัดเก็บภาษี ที่สหรัฐฯ ในปัจจุบัน มีทั้งมลรัฐที่ออก กฎหมายให้การจำหน่าย ลอตเตอรี่ โดยรัฐเป็นสิ่งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยรัฐที่มีได้นำ การออก ลอตเตอรี่มาเป็นเครื่องมือในการระดมทุนนั้น ได้ให้เหตุผลว่า ประชากรกลุ่มที่นิยมซื้อลอตเตอรี่ ของรัฐตน เป็นกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นรัฐบาลหรือสถานิติบัญญัติที่มาจากประชาชนกลุ่มรายได้ต่ำจึง ไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐจะให้มีการออกลอตเตอรี่ เพราะจะเป็นการเอาเปรียบคนจน ในขณะที่รัฐบาลและ สถานิติบัญญัติของรัฐที่มาจากประชากรกลุ่มรายได้สูงจะเห็นด้วยกับการออกลอตเตอรี่ เพราะหากไม่มีการ ออกลอตเตอรี่แล้วรัฐจำเป็นต้องปรับอัตราฐานภาษีให้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มรายได้สูง มากกว่ารายได้ต่ำ

สำหรับประเทศไทย สลากเพื่อการเสี่ยงโชคของไทยมักเรียกว่า “ หวย” เป็นการพนันเสี่ยง ทายชนิดหนึ่ง เริ่มมีขึ้นใน สมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 โดยโปรดเกล้าฯให้เอกชนตั้งโรงหวยในรูปแบบ สัมปทานอย่างถูกกฎหมายเรียกว่า “ หวย ก ข ” ซึ่งเป็นที่นิยมเล่นในหมู่คนไทยอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ ประเทศมีรายได้จากการจัดเก็บอากรหวยเป็นจำนวนมากและนับเป็นรายได้ที่สำคัญ ของประเทศ ต่อมาใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ยกเลิกการเล่นพนันทุกชนิดรวมทั้ง ยกเลิกการให้สัมปทานหวยด้วย การเล่นหวยจึงเป็นสิ่งผิดกฎหมายตั้งแต่นั้นมา สลากเสี่ยงโชคได้กลับมา เป็นเครื่องมือในการระดมเงินอีกครั้งหนึ่งในปี 2417 เรียกสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งยังคงอยู่จวบเท่าทุกวันนี้ (แสน วิชาชาญ 2553)

2.2.2 แนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการเสี่ยงโชค

จากการ ที่ลอตเตอรี่ได้รับความนิยมจากประชาชนในวงกว้าง คำถามที่มักตามมาคือ “ลอตเตอรี่เป็นการพนัน หรือไม่” ในรายงานการศึกษาต่างๆที่เกี่ยวกับลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่ถือว่าลอตเตอรี่ เป็นการพนัน เช่น Griffiths และ Wood (1999) ได้รวบรวมรายงานการศึกษาเกี่ยวกับลอตเตอรี่ในยุโรป

ในช่วง 1985-1998 โดยในส่วนหนึ่งของรายงานเป็นการประมวลผลกระทบต่อสังคมในด้านลบจากการเล่นการพนันซึ่งรวมลอตเตอรี่ของประเทศต่างๆในยุโรป และให้ผลสรุปว่า ตามหลักจิตวิทยา ต้องถือว่าลอตเตอรี่เป็นการพนันแบบอ่อน (soft form of gambling) คือส่งผลด้านลบต่อผู้เล่น แต่ไม่รุนแรงเหมือนการพนันแบบอื่น ถึงแม้จะมีรายงานการศึกษาของ Galston (1995) ที่ออกมาปกป้องว่าลอตเตอรี่ไม่เป็นการพนันเพราะวัตถุประสงค์การออกลอตเตอรี่มาจากเจตนาที่ดี Griffiths (1995) ก็ยังยืนยันว่าลอตเตอรี่เป็นการพนันแบบอ่อน แต่เนื่องจากลอตเตอรี่ในยุโรปเป็นการออกเพื่อช่วยสังคม ทำให้สังคมให้การยอมรับลอตเตอรี่มากกว่าการพนันประเภทอื่น

นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า ลอตเตอรี่เป็นเรื่องของการเสี่ยงโชค (การพนัน) และมักใช้ Game Theory และ Decision Theory ในการอธิบายและพยากรณ์ความชอบเสี่ยงโชค (Betting Preference) ของคนว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไรบ้าง โดยปัจจัยที่มีการกล่าวอ้างถึงในงานรายงานการศึกษาได้แก่ขนาดของรางวัลที่คาดว่าจะได้ โอกาสการถูกรางวัล การชอบความเสี่ยง และ marginal utility ที่เกิดจากการได้เงินรางวัล

ในด้านความเชื่อเรื่อง marginal utility นั้น Bernoulli (1738)⁴ ได้ใช้ทฤษฎีอรรถประโยชน์ในการอธิบายความต้องการซื้อลอตเตอรี่ โดยเขาเชื่อว่า marginal utility เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจว่าจะซื้อลอตเตอรี่หรือไม่ และเป็นคนแรกที่เสนอแนวคิดว่าอรรถประโยชน์ของเงินที่ได้จากการเสี่ยงโชคของคนมีรายได้น้อยจะมากกว่าคนที่มีความมั่งคั่ง แนวคิดเรื่องการใช้จ่ายเสี่ยงโชคเพื่อเพิ่มอรรถประโยชน์ได้รับการพัฒนาต่อมาในทฤษฎี Expected Utility ของ Von Neumann และ Morgenstern (1947) โดยเขายอมรับว่าการตัดสินใจเลือกที่จะเสี่ยงโชคหรือซื้อลอตเตอรี่ขึ้นอยู่กับอรรถประโยชน์ส่วนบุคคลแต่ได้ขยายข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าบุคคลแต่ละคนจะมีทัศนคติเกี่ยวกับความเสี่ยงแตกต่างกันออกไป บางคนชอบที่จะเสี่ยง ในขณะที่บางคนมีแนวโน้มที่จะเลือกผลลัพธ์ที่แน่นอน (sure thing) ทำให้อรรถประโยชน์ส่วนบุคคลจากการซื้อลอตเตอรี่ไม่เท่ากัน

เกี่ยวกับแนวคิด ของ Bernoulli ที่ว่าระดับ marginal utility จากการเสี่ยงโชคขึ้นอยู่กับรายได้นั้น Milton Friedman and Leonard J. Savage (1948) ได้อธิบายเพิ่มเติมโดยใช้ Friedman and Savage Utility Function แสดงให้เห็นว่าอรรถประโยชน์ที่ได้จากเสี่ยงโชคมีลักษณะความชันที่เป็นลูกคลื่นซึ่งจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับความมั่งคั่งของแต่ละบุคคล โดยเขาได้แบ่งคนออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับรายได้ คือกลุ่มรายได้สูง ปานกลางและต่ำ กลุ่มที่มีรายได้สูงคือกลุ่มผู้มี รายได้มากกว่าที่จะคาดหวังผลตอบแทนจากการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูง เพราะอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (marginal utility) จากการได้เงินเพิ่มมีลักษณะลดลง และ กลุ่มที่มีรายได้ต่ำ คือกลุ่มที่มีมี รายได้พอเพียงที่จะถือเงินไว้เพื่อใช้สอยประจำวัน หรือถือเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในกรณีฉุกเฉินเท่านั้น กลุ่มนี้ชอบที่จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยง เนื่องจาก

⁴ Bernoulli, Daniel ได้เสนอแนวคิดนี้ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1738 แต่ผู้นำแนวคิดนี้มาเผยแพร่คือ Lousie Sommer. (January 1954). "Exposition of a New Theory on the Measurement of Risk". *Econometrica* 22 (1): 22-36.

อรรถประโยชน์ในการถือเงินจะลดลงเร็วมากถ้าจะต้องสูญเสียเงินไป ดังนั้นกลุ่มที่ยังมีเงินเหลือพอที่จะเก็บออม ลงทุน หรือเก็งกำไร ก็จะมีเพียงกลุ่มเดียวคือกลุ่มที่มีรายได้ระดับปานกลาง เพราะกลุ่มนี้จะมีอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของการ 'ได้รายได้เพิ่มขึ้นสูงมาก' คนกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่ต้องการบริโภคสินค้าเพื่อการบริโภค (consumer goods) มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคมและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของตนให้ดีขึ้นด้วย จึงชอบที่จะเสี่ยง เพราะได้คาดคะเนไว้แล้วว่ามูลค่าของเงินหรือสินทรัพย์ที่จะได้รับนั้นจะสูงขึ้นจากเดิม ทำให้อรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มของรายได้ (MU) สูงขึ้นด้วย

ข้อคิดเห็นของ Friedman และ Savage (1948) ที่กล่าวว่าประชาชนกลุ่มที่มีรายได้สูงจะไม่ซื้อลอตเตอรี่นั้น Harry Markowitz (1952) ซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์ของ Friedman ได้โต้แย้งว่าไม่จริง เพราะคนรวยบางคนอาจมีอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มสูงจากการเล่นการพนัน เพราะถือเป็นการบริโภค มิใช่การลงทุน และจากการศึกษาในกรณีของประเทศไทย เช่น ชนวนล คณานุกุล (2542) และ จิตติ มงคลชัยอรัญญาและอื่นๆ (2550) ผลการศึกษากลับปรากฏว่าคนไทยที่มีรายได้น้อยมีสัดส่วนในการซื้อหวยมากกว่าผู้มีรายได้ระดับที่สูงกว่า โดยชนวนลศึกษาถึงพฤติกรรมการเล่นและเครือข่ายการสื่อสารของผู้ที่เล่นหวยได้ดิน และพบว่าผู้เล่นหวยกลุ่มใหญ่ที่สุดได้แก่ชาวบ้านที่รายได้น้อยจนถึงปานกลาง ในขณะที่จิตติ และคณะ พบว่าร้อยละ 70.9 ของผู้เล่นหวยบนดินเป็นผู้มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทลงไป หาก Friedman-Savage Hypothesis เกี่ยวกับ Utility Function ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นเป็นจริง ก็ย่อมแสดงว่าคนจนของไทยส่วนใหญ่ยังไม่จนมากถึงขนาดไม่ซื้อหวยตามความหมายของ Friedman-Savage

ความคิดเห็นข้างต้นที่ว่าการเล่นหวยเป็นการเพิ่มอรรถประโยชน์ให้ผู้ซื้อนั้นต้องถือว่าถูกเพียงบางส่วน เพราะข้อคิดเห็นนี้ได้รับการพัฒนาต่อมาในทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Theory) ว่า การตัดสินใจที่จะเสี่ยงโชคหรือเล่นการพนัน (betting preferences) ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับ marginal utility ที่เกิดจากการได้เงินรางวัล เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย เช่นขนาดของผลตอบแทน โอกาสที่จะถูกรางวัล การชอบความเสี่ยง เป็นต้น ข้อคิดเห็นนี้มีงานวิจัยสนับสนุนอยู่หลายชิ้น เช่น งานศึกษาของ John A. Nyman (2004) ซึ่งเชื่อว่าการตัดสินใจเสี่ยงโชคมิใช่เป็นความมัวเมาที่ชอบการพนัน แต่เป็นการใช้เงินที่สมเหตุสมผล โดยเขาได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการซื้อลอตเตอรี่ และพบว่าผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่โดยเปรียบเทียบจาก expected loss และ expected gain ที่เกิดจากการเสี่ยงโชค ถ้า expected gain มากกว่า expected loss ผู้บริโภคก็จะตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่ ในทางตรงกันข้ามถ้า expected loss มากกว่า expected gain ผู้บริโภคก็จะไม่ซื้อลอตเตอรี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Brenner (1983, 1985) ที่ว่าคนจนมักจะวางแผนการใช้จ่ายเงินในส่วนที่ซื้อลอตเตอรี่มากกว่าคนรวยเมื่อเปรียบเทียบจากสัดส่วนของ wealth ที่มี แสดงว่าการซื้อลอตเตอรี่ของคนบางกลุ่มเป็นการลงทุนมิใช่การบริโภค ในขณะที่การศึกษาของ Haluk Ergin and Faruk Gul (2004) พบว่าผู้บริโภคอาจไม่เลือกซื้อลอตเตอรี่ที่มีความน่าจะเป็นเท่ากัน ถ้าเขามีความชอบที่แตกต่างกัน แสดงว่าผู้ซื้อลอตเตอรี่ไม่ได้ซื้อโดยดูที่โอกาสจะถูกรางวัลเท่านั้น แต่มีมิติของความชอบเสี่ยงมากเสี่ยงน้อยเข้ามาเป็นตัวแปรในการตัดสินใจด้วย

2.3 กรอบการพิจารณาพฤติกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์

ในการพิจารณาพฤติกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์ งานวิจัยต่างๆมักพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการซื้อขายหลักทรัพย์ กลุ่มผู้ซื้อ แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหอย และความรู้สึกได้เปรียบ-เสียเปรียบของผู้ซื้อ ดังนี้

2.3.1 วัตถุประสงค์ของการซื้อขายหลักทรัพย์

พฤติกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์อาจพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์ที่ซื้อขายหลักทรัพย์ เกี่ยวกับเรื่องนี้ Friedman และ Savage (1948) มองว่าประชาชนซื้อขายหลักทรัพย์ก็เพื่อต้องการร่ำรวยหรือมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของ Brenner (1983, 1985) ที่มีความเห็นว่าประชาชนทุกระดับชั้นที่ไม่เล่นการพนันมาก่อนจะหันมาซื้อขายหลักทรัพย์ถ้าพวกเขาเสีย wealth อย่างปัจจุบันทันด่วน เช่น ถูกไล่ออกจากงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุจะซื้อขายหลักทรัพย์มากกว่าคนหนุ่มสาวเมื่อเปรียบเทียบกับระดับรายได้เท่าๆ กัน เนื่องจากคนที่สูงอายุรู้ว่าตัวเองคงไม่สามารถรวยได้ด้วยการทำงานในตลาดแรงงานแต่จะสามารถรวยได้ถ้าซื้อขายหลักทรัพย์ ในงานวิจัยของ Steve Levin (2008) ซึ่งเก็บข้อมูลจากคนจนที่สถานีขึ้นรถ Greyhound ที่มลรัฐ Pittsburgh สหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาว่าทำไมคนจนจึงชอบซื้อขายหลักทรัพย์ ก็ได้ผลการศึกษาสรุปที่น่าสนใจว่า คนจนมิใช่หมายความว่าเงินน้อยอย่างเดียว แต่ยังเป็นผู้มีสภาพชีวิตที่ยากลำบากและโอกาสในการหาเงินต่ำ การซื้อขายหลักทรัพย์จึงเป็นโอกาสเดียวที่จะสามารถทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นได้ และได้รับความเสมอภาคในโอกาสที่จะร่ำรวย เพราะทุกคนที่ซื้อขายหลักทรัพย์มีโอกาสถูกรางวัลเท่ากัน

ในกรณีประเทศไทย วัตถุประสงค์ของการซื้อหอยจากผลการสำรวจ ของจิตติและคณะ (2550) เรื่อง “หอยบนดิน” ที่สำรวจข้อคิดเห็นของคนไทยในอำเภอเมือง 5 ภาค และจากรายงานการศึกษา เรื่อง “ปัญหาการจำหน่ายสลากพิเศษแบบเลขท้าย 2 ตัวและ 3 ตัว ” สถาบันบัญญัติแห่งชาติ ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของการซื้อหอยของคนไทยส่วนใหญ่คือ ชอบเสี่ยง ได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ อยากได้รับผลตอบแทนสูง ซึ่งกลุ่มที่ตอบว่าอยากได้ผลตอบแทนมีสูงสุดคือร้อยละ 43.2 และกลุ่มที่ตอบว่าชอบเสี่ยงโชคมีร้อยละ 42.0⁵

แนวคิดที่น่าสนใจมาข้างต้น โดยเฉพาะของ Levin สามารถนำมาสนับสนุนสมมติฐานในงานศึกษานี้ว่า แรงจูงใจในการซื้อหอยของคนไทยไม่น่าจะเกิดจากอุปนิสัยที่ชอบความเสี่ยงเพียงอย่างเดียว น่าจะมีคนอีกส่วนหนึ่งที่ซื้อหอยเพราะต้องการผลตอบแทนที่สูงกว่าการถือเงินสดหรือฝากเงินที่สถาบันการเงิน และการที่ตัดสินใจเลือกลงทุนในตราสารที่มีความเสี่ยงสูงเช่นหอย เนื่องจากตลาดการเงินไทยไม่มีตราสารทางการเงินให้ผู้มีรายได้น้อยได้ลงทุนอย่างเป็นระบบ

⁵ เป็นแบบสอบถามที่ให้เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ จึงอาจมีการนับซ้ำได้

2.3.2 การแบ่งกลุ่มผู้ซื้อลอตเตอรี่

การศึกษาเรื่องลอตเตอรี่/หวยเพื่อส่งเสริมการขายหวยหรือเพื่อแก้ปัญหาที่ตามจำเป็นต้องทราบกลุ่มผู้ซื้อให้ชัดเจน ในด้านการแบ่งกลุ่มผู้ซื้อนี้ Douglas (1995) ได้แบ่งผู้ซื้อออกเป็น 3 กลุ่มคือ (1) กลุ่มที่ถูกชักจูงให้ซื้อ (2) กลุ่มที่คิดว่าตนจะถูกรางวัล และ (3) กลุ่มที่หลงใหลการพนัน

ที่สหรัฐฯ Clotfelter and Cook (1989) ได้แบ่งผู้ซื้อลอตเตอรี่ออกเป็น 4 กลุ่มคือ (1) กลุ่มที่ซื้อเพื่อการลงทุน (Investor) (2) กลุ่มที่ซื้อเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน (Plunger) (3) กลุ่มที่ซื้อเพราะคิดว่าจะถูกรางวัล (Believer) และ (4) กลุ่มที่ซื้อเพราะชอบเล่น โดยไม่สนใจว่าจะถูกรางวัลหรือไม่

องค์กรอิสระของสหรัฐฯชื่อ Independent Lottery Research (ILR) ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำวิจัยสำรวจความต้องการซื้อลอตเตอรี่แล้วออกเป็นจดหมายข่าวรายเดือน รายงานนี้แบ่งผู้ซื้อลอตเตอรี่เป็น 2 กลุ่มคือกลุ่ม Joes คือกลุ่มที่ซื้อสม่ำเสมอทุกอาทิตย์ และกลุ่ม Jack คือกลุ่มที่ซื้อลอตเตอรี่ไม่สม่ำเสมอและไม่คิดว่าการซื้อลอตเตอรี่เป็นเรื่องเลวร้าย

สำหรับประเทศไทย ในรายงานการศึกษาเรื่องหวยต่างๆ มักแบ่งผู้ซื้อหวยตามความถี่ในการซื้อเช่นเดียวกับ ILR คือกลุ่มผู้ซื้อเป็นประจำและกลุ่มที่ซื้อเป็นครั้งคราว บางรายงานมีการสำรวจวัตถุประสงค์ของการซื้อหวย หรือแรงจูงใจในการทำให้ซื้อหวย แต่ได้ใช้ข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์พฤติกรรมของการซื้อหวยค่อนข้างน้อย สำหรับงานวิจัยนี้ ได้แบ่งประชากรเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ซื้อเป็นประจำและกลุ่มที่ซื้อเป็นครั้งคราวและกลุ่มที่ไม่เคยซื้อเลย นอกจากนั้น ยังนำผลการสำรวจวัตถุประสงค์ของการซื้อหวย หรือแรงจูงใจในการทำให้ซื้อหวยมาแบ่งกลุ่มผู้ซื้อเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ว่าจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของการซื้อหวยมาเป็นสลากออมทรัพย์ได้มากน้อยเพียงใด

2.3.3 แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหวย

เกี่ยวกับแหล่งเงินที่นำมาซื้อหอยนั้น Melisa Schettini Kearney (2003) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลอตเตอรี่ที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของภาคครัวเรือนโดยเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในการใช้จ่ายระหว่างครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในรัฐที่มีลอตเตอรี่กับรัฐที่ไม่มีลอตเตอรี่โดยใช้ข้อมูลการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจากปี 1982-1998 ศึกษาใน 21 มลรัฐที่มีลอตเตอรี่ ผลการศึกษาพบว่าค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในส่วนการเสี่ยงโชคจะเพิ่มขึ้นหลังจากที่รัฐได้มีการออกลอตเตอรี่แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไม่ได้ลดการบริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับการเสี่ยงโชคเพื่อมาซื้อลอตเตอรี่ ในทางตรงกันข้ามครัวเรือนจะลดการบริโภคในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเสี่ยงโชคแทน เช่น ลดการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อ เป็นต้น

พรศรี เหล่าเลิศ (2549) ได้สำรวจพฤติกรรมการซื้อหวยใต้ดิน หอยบนดิน สลากกินแบ่ง และสลากออมทรัพย์ของ ประชากรที่มีอายุ มากกว่า 15 ปีขึ้นไป ในหมู่บ้านดาเปียง และหมู่บ้านเมืองใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยสุ่มจำนวน 385 ตัวอย่างจาก 2 หมู่บ้านจากประชากร 854 คนในปีสำรวจ 2549 ก็ได้ผลเช่นเดียวกันว่าประชาชนส่วนใหญ่ใช้เงินเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคมาซื้อหวย (ร้อยละ 60.87) มีเพียงร้อยละ 22.46 ที่ใช้เงินออม และร้อยละ 11.60 ที่มีการกู้เงินซื้อหวย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ

จิตติ และคณะ (2550) ที่ทำการสำรวจข้อคิดเห็นของประชาชนที่ซื้อหวยบนดินจำนวน 3,000 ตัวอย่างจาก 5 ภาคทั่วประเทศก็ได้ผลใกล้เคียงกันว่ากลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.7 ที่ไม่ได้ใช้เงินตนเองในการซื้อหวยบนดิน แสดงว่าผู้ซื้อหวยของไทยส่วนใหญ่ไม่มีลักษณะเหมือนการติดการพนันจนมั่งถึงขั้นต้องกู้เงินมาซื้อ

2.3.4 ความรู้สึกของผู้ซื้อว่าเสียเปรียบ

ในด้านการศึกษาเพื่อดูว่าผู้ซื้อตลอดเตอรืรู้สึกว่าคุณถูกเอาเปรียบหรือไม่นั้น จากการศึกษาของ Melisa Schettini Kearney (2002) พบว่า ถึงแม้ในความเป็นจริงผู้ที่ซื้อตลอดเตอรืจะทราบถึงความเสี่ยงและเปอร์เซ็นต์ในการจะได้ผลตอบแทนที่มีค่าน้อยจากการซื้อตลอดเตอรืก็ตาม พวกเขาก็ยังจะคงซื้อตลอดเตอรืนั้นอยู่ดี เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผลจากการสำรวจข้อคิดเห็นของผู้ซื้อตลอดเตอรืในสหรัฐฯขององค์กรชื่อ Independent Lottery Research (ILR) อย่างต่อเนื่องหลายปีมีรายงานว่า ชาวอเมริกันมีความรู้สึกว่าคุณเสียเปรียบเวลาซื้อตลอดเตอรื โดยความรู้สึกนี้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับจากคะแนน 5.1 ในปี 2005 เป็น 5.5 ในปี 2009 สำหรับประเทศไทย ในงานวิจัยของจิตติและคณะ (2550) ก็มีรายงานว่า มีร้อยละ 16 ของกลุ่มตัวอย่างที่เคยถูกเจ้ามือหวยบนดินโกง ในงานวิจัย “โครงการสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนเกี่ยวกับการพนันในสังคมไทย” ของสังคีตและคณะ (2550) โดยใช้ตัวอย่างจำนวน 6,703 ราย ครอบคลุมประชาชนที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไปใน 18 จังหวัดทั่วประเทศ ก็มีรายงานว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.8 เคยเห็นการซื้อขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาที่กำหนด และร้อยละ 54.4 เชื่อว่ามีการล็อกเลข กลุ่มตัวอย่างที่ได้รู้สึกถึงความไม่ยุติธรรมจากการซื้อหวยน่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้หันมาซื้อตราสารทางการเงินที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าได้ไม่ยาก

2.4 แนวคิดการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือระดมเงินออมระยะยาว

แนวคิดที่นำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือสำหรับการออมเป็นไปอย่างค่อนข้างแพร่หลายในต่างประเทศ เช่น ในประเทศสวีเดน Green and Rydqvist (1997) มีรายงานว่ารัฐบาลของประเทศสวีเดนได้มีการออกพันธบัตรที่ให้ผลตอบแทนด้วยวิธีจับฉลากมาตั้งแต่ปี 1918 เป็นต้นมา ส่วนประเทศอังกฤษ Weir (1989) และ Weir and Velde (1992) ได้รายงานว่าในช่วงศตวรรษที่ 17-18 อังกฤษเคยมีการจ่ายผลตอบแทนในพันธบัตรด้วยวิธีเสี่ยงโชคแทนการจ่ายอัตราผลตอบแทนคงที่ และเมื่อปี ค.ศ. 2000 ก็มีหลักฐานว่าอังกฤษยังมีการออก Savings Premium Bonds สำหรับจำหน่ายให้ผู้มีรายได้น้อยและห้ามเปลี่ยนมือ โดยจ่ายอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.75 ต่อปี ผู้ถือมีโอกาสถูกลอตเตอรืที่มีรางวัลระหว่าง 50-1,000,000 ปอนด์ และเงินรางวัลดังกล่าวจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ และภาษีที่เก็บจากส่วนเกินของราคาพันธบัตรตอนขาย (Capital Gain Tax)

สำหรับประเทศญี่ปุ่น Minabe (1975) ได้มีรายงานว่า ตอนที่รัฐมนตรีคลังเสนอเครื่องมือระดมเงินออม LLDA (Lottery-Linked Deposit Accounts) ครั้งแรกราวปี ค.ศ. 1960 โดยจ่ายอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำร้อยละ 3 ต่อปี และผู้ฝากเงินจะได้รับผลตอบแทนในอัตราสูงสุดร้อยละ 3.75 หากได้รับการจับฉลากปรากฏว่าถูกฝ่ายตรงข้ามวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่าส่งเสริมให้ประชาชนฝักใฝ่การพนัน แต่เมื่อรัฐบาลยื่นกรณียก LLDA ปรากฏว่าเครื่องมือระดมเงินออมดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง โดยมากกว่าร้อยละ 70 ของบัญชีเงินฝากในยุคนั้นจะอยู่ในรูปของ LLDA อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวต้องหยุดตัวเองในปี 1975 เมื่อประชาชนหันไปลงทุนในตราสารทางการเงินประเภทอื่น เช่น หุ้นสามัญที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าแทน

ประเทศอินโดนีเซีย Morduch (1999) ได้รายงานไว้ว่า Bank Rakyat Indonesia (BRI) ซึ่งเป็นธนาคารที่ประสบผลสำเร็จในด้านการให้สินเชื่อแก่รายย่อย แต่มีปัญหาด้านการระดมเงินฝากจึงได้ออกโครงการบัญชีเงินฝาก SIMPEDES ซึ่งจ่ายอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราเงินเฟ้อเพียงเล็กน้อย แต่อนุญาตให้ถอนเงินได้ตลอดเวลา และแจกลอตเตอรี่ ซึ่งจากรายงานของ Morduch พบว่าธนาคารดังกล่าวประสบผลสำเร็จในการระดมเงินฝากด้วยต้นทุนที่ค่อนข้างต่ำ และผู้ฝากมีเงินออมเพิ่มขึ้น

ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีรายงานการนำลอตเตอรี่มาจูงใจให้คนออมเงินมากขึ้น โดย Anne Stuhldreher ได้รายงานใน The Washington Post ฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2010 ว่ามีสหกรณ์ออมทรัพย์ (Credit Unions) ในมลรัฐมิชิแกน 8 แห่ง ได้เริ่มโครงการ “Save to Win” เมื่อเดือนมกราคม 2009 โดยกำหนดว่าทุกๆ เงินฝาก 25 เหรียญ ผู้ฝากจะได้รับสลากลอตเตอรี่ 1 ใบ มีสิทธิชิงรางวัลที่หนึ่งมูลค่า 100,000 เหรียญ ในอีก 1 ปีข้างหน้า ในขณะที่เดียวกันแต่ละเดือนจะมีการจับรางวัลหลายรางวัลมีมูลค่า 15-400 เหรียญ โครงการนี้ประสบความสำเร็จอย่างคาดไม่ถึง มีชาวมิชิแกนเปิดบัญชีเงินฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์เพิ่มขึ้นถึง 11,000 บัญชี มีเงินฝากรวม 8.6 ล้านดอลลาร์ ตลอดปี 2009 คนสามารถฝากเท่าไรก็ได้อย่างน้อย 25 เหรียญ แต่ต้องฝากไว้อย่างต่ำ 1 ปี และสามารถฝากเพิ่มได้ตามที่ต้องการแม้เพียง 1 เหรียญ มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้เข้าร่วมโครงการบอกว่าไม่เคยออมเงินมาก่อน และประมาณร้อยละ 60 ยอมรับว่าตนเองซื้อลอตเตอรี่ในระหว่าง 6 เดือนที่ผ่านมา และร้อยละ 44 มีเงินได้ต่อปีต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของชาวอเมริกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Guillen and Tschoeg (2001) ในหัวข้อ “Banking on Gambling : Banks and Lottery-Linked Deposit Accounts” พบว่าธนาคารที่มีการระดมเงินออมในลักษณะนี้จะมีต้นทุนทางการเงินที่ถูกกว่าการระดมเงินออมที่เป็นการฝากเงินรูปแบบอื่นๆ และยังพบว่าส่วนมากคนที่ฝากเงินในรูปแบบ LLDAs จะเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำและเคยอยู่นอกระบบฝากเงินในธนาคารอีกด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้น ไทยก็มีการออกสลากเสี่ยงโชคที่สามารถสร้างเงินออมโดยผ่านธนาคารออมสินและธนาคารเกษตรและสหกรณ์ แต่ก็ยังไม่สามารถลดจำนวนคนซื้อหวยลงได้ จากการศึกษาของ นรารัตน์ นิยมรัฐ (2540) ซึ่งได้ศึกษาถึงรูปแบบของสลากออมสินของขั้ว พบว่าผู้ที่ไม่ต้องการซื้อสลากออมสินของขั้วเนื่องจากความไม่สะดวกในการติดต่อที่ธนาคาร การซื้อการถอนหรือ

แม้แต่การถูกรางวัลก็เสียเวลายุ่งยากเกินไป นอกจากนั้นยังพบว่าเงินรางวัลก็มีค่าต่ำไม่ดึงดูดให้น่าสนใจ รวมทั้งไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรับเงินรางวัล

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือสำหรับการออม นั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ และการมีการใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่างๆ และค่อนข้างประสบความสำเร็จ ในด้านการระดมทุนโดยเฉพาะจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อย แต่ในช่วงที่ผ่านมาสลากออมทรัพย์ของไทยกลับมี บทบาทน้อยในการส่งเสริมการออมภาคครัวเรือน จึงเป็นความจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมการออมและ ความต้องการซื้อสินทรัพย์ทางการเงิน เพื่อที่จะได้สามารถสร้างเครื่องมือทางการเงินที่เหมาะสมกับคนไทยใน กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและนิยมการเสี่ยงโชค

2.5 แนวคิดการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม

ระบบการเงินเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคม ทำหน้าที่หลักใน การระดมเงินออมและจัดสรรเงินทุนไปยังภาคเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารความ เสี่ยง ระบบการเงินที่มีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงจะช่วยขยายโอกาสให้ ครัวเรือนสามารถออม กู้ยืม และโอนย้ายเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยครัวเรือนในการบริหารการ ใช้จ่าย การบริโภค และการลงทุนเพื่อหารายได้ รวมถึงการขยายบทบาทของครัวเรือนในระบบเศรษฐกิจ และสังคม

การเข้าถึงบริการทางการเงินและพัฒนาการของนวัตกรรมทางการเงินที่เพิ่มขึ้นจะช่วยขยาย โอกาสทางการเงินให้ครัวเรือน หากระบบการเงินขาดนวัตกรรมทางการเงินในการระดมเงินออมจากภาค ครัวเรือน เงินออม ของภาคครัวเรือนที่เข้าไม่ถึงสถาบันการเงิน จะถูกนำไปใช้ในการบริโภคมากขึ้น หรือนำไปลงทุนทางการเงินนอกระบบแทน เช่น เล่นแชร์ลูกโซ่ ซื้อหวยใต้ดิน ทำให้ครัวเรือนไทยมีเงินออม ต่ำ อันส่งผลด้านลบต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม

นักเศรษฐศาสตร์หลายยุคหลายสมัย เช่น John Maynard Keynes, Milton Friedman เชื่อกัน ว่าครัวเรือนจะแบ่งเงินไว้อย่างน้อย 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นเงินสดเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และยามฉุกเฉิน และอีกส่วนหนึ่งก็เพื่อการลงทุนให้ได้ผลตอบแทน โดยการลงทุนดังกล่าวอาจเป็นการลงทุนในรูปของตรา สารทางการเงิน เช่น พันธบัตรในสมัย Keynes และต่อมามีการขยายผลเป็นตราสารทางการเงินอื่น เช่น หุ้น สามัญ หุ้นกู้เอกชน พันธบัตรรัฐบาล หรืออาจเป็นการลงทุนในรูปสินทรัพย์อื่น เช่น ทองคำ ที่ดิน ดังนั้น การใช้จ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการออม โดยทฤษฎีทางการเงินเรียกเงินที่ ใช้จ่ายในการซื้อตราสารทางการเงินดังกล่าวว่าการลงทุนทางการเงิน

การลงทุนทางการเงินในแต่ละประเภทมีโอกาสของการรับผลตอบแทนที่แตกต่างกัน ซึ่ง ขึ้นความเสี่ยงของตราสารนั้นๆ สำหรับประเทศไทย การลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยงต่อการที่จะไม่ได้

รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้น้อยที่สุดคือ การฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์ และการซื้อพันธบัตรรัฐบาล รองลงมาคือ หุ้นกู้ หุ้นปริมาตรสิทธิ์ หุ้นสามัญและตราสารอนุพันธ์ สำหรับการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อตราสารที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นสูงมาก เช่น สลากกินแบ่ง หวย คนส่วนใหญ่มักคิดกันว่าการซื้อสลากกินแบ่งหรือหวยเป็นการเสี่ยงโชค เนื่องจากการลงทุนที่ขาดสิ่งอ้างอิง เงินส่วนนี้มักถูกมองว่าเป็นการพนันคือการเพิ่มอัตราประโยชน์ มิใช่การลงทุนทางการเงินหรือการใช้จ่ายเพื่อหวังผลตอบแทน หากมีการเปลี่ยนมุมมองว่าการซื้อสลากกินแบ่งและหวยเป็นการลงทุนทางการเงินประเภทหนึ่ง ก็จะพบว่าสลากกินแบ่งและหวยเป็นตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงประเภทอื่น เช่น หุ้นสามัญและตราสารอนุพันธ์ เพราะการลงทุนในตราสารทางการเงิน โดยทั่วไปจะมีสิ่งอ้างอิง เช่น หุ้นกู้ หรือหุ้นสามัญของบริษัท ก ผลตอบแทนที่คาดหวังย่อมขึ้นกับการตัดสินใจลงทุน และผลการดำเนินการของบริษัท ก การลงทุนในตราสารอนุพันธ์ที่ใช้ SET 50 INDEX เป็นหลักทรัพย์อ้างอิง ผลตอบแทนจากการลงทุนก็จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจลงทุน และความผันผวนของ SET 50 INDEX ส่วนการลงทุนในสลากกินแบ่งหรือหวย เป็นการลงทุนที่ขาดสิ่งอ้างอิงที่เป็นรูปธรรม สิ่งอ้างอิงที่ใช้กันจึงมักเป็นไปความเชื่อเฉพาะบุคคล หรือไสยศาสตร์

ในช่วงที่ผ่านมา ประชาชนผู้มีรายได้น้อยยังขาดตราสารทางการเงินที่เข้าใจง่ายและให้ผลตอบแทนตามกลไกตลาดการเงิน จึงมักนำเงินไปลงทุนในรูปแบบอื่น เช่น หวย สลากกินแบ่งรัฐบาล ทอง หอยหุ้น แชร่ลูกโชในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการเงินที่มีความเสี่ยงในการลงทุนสูง และไม่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองเหมือนผู้ลงทุนในตลาดทุน จากการศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายของหมู่บ้านตัวอย่างของพรศรี เหล่าเลิศ (2549) พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่สูงถึงร้อยละ 54 ที่ตอบในแบบสอบถามว่า ตนไม่มีเงินออม แต่มีการซื้อหวย และในกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อสลาก/หวย และมีการออมเงินด้วย พบว่ามีสัดส่วนของเงินซื้อหวยต่อรายได้เท่ากับร้อยละ 22.13 ในขณะที่มีสัดส่วนของเงินออมต่อรายได้เพียงร้อยละ 7.38 แสดงว่ามีการใช้เงินซื้อหวยมากกว่าออมทรัพย์ โดยผลการศึกษาของทั้งพรศรี (2549) ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของนักวิจัยหลายๆ คน เช่น Brenner (1983, 1985) ที่พบว่าคนจนมักจะวางแผนการใช้จ่ายเงินซื้อลอตเตอรี่ในสัดส่วนที่สูงกว่าคนรวยเมื่อเปรียบเทียบกับ wealth ที่มีอยู่ชวณวล คณานุกูล (2542) ศึกษาพฤติกรรมการเล่นและเครือข่ายการสื่อสารของผู้ที่เล่นหวยได้ดินโดยพบว่าผู้เล่นหวยกลุ่มใหญ่ที่สุด ได้แก่ชาวบ้านที่รายได้น้อยจนถึงปานกลาง Friedman-Savage และ Kwang⁶ กล่าวว่าประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ต่ำจะซื้อลอตเตอรี่มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า

จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า หากจะถือว่าสลาก / หวยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีระดับการศึกษาและผู้มีรายได้น้อย ถ้าภาครัฐมีการจัดการทางการเงินที่ดี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อสลาก/หวย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระ

⁶ อ้างใน Charoensak Methanugrah (1989)

ทางการคลังที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคต และเป็นการแก้ปัญหาคาดเงินออมของประเทศได้ทางหนึ่ง

2.6 สรุปกรอบแนวคิดของการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมในระยะยาว

จากการทบทวนแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พอสรุปได้ว่า จุดเริ่มต้นของการออกลอตเตอรี่ในประเทศต่างๆ นั้นเป็นผลเนื่องมาจากรัฐบาลต้องการใช้เงินเพื่อสาธารณประโยชน์ ข้อดีของการระดมเงินจากประชาชนด้วยวิธีออกลอตเตอรี่คือ ลอตเตอรี่เป็นตราสารที่สามารถใช้ระดมเงินได้ดีกว่าการจัดเก็บภาษี แต่ก็มีข้อเสียในด้านความยุติธรรมต่อสังคม เพราะลอตเตอรี่เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดเก็บภาษีทางอ้อม ทำให้ผู้ซื้อที่มีรายได้ต่างกันต้องจ่ายเงินเสียภาษีเท่ากัน

เกี่ยวกับด้านแรงจูงใจในการซื้อลอตเตอรี่นั้น แนวคิดจากทฤษฎีต่างๆ นำมาซึ่งผลสรุปว่า ปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจซื้อลอตเตอรี่ ได้แก่ ความชอบเสี่ยงโชค และการหวังผลตอบแทนจากการเสี่ยงโชค โดยผู้มีรายได้ระดับต่ำถึงปานกลางจะมี marginal utility ในการเสี่ยงโชคสูงกว่าผู้มีรายได้สูง

กลุ่มผู้ซื้อลอตเตอรี่ในประเทศต่างๆ ส่วนมากแบ่งตามพฤติกรรมการซื้อออกได้เป็นกลุ่มที่ซื้อประจำ และซื้อแบบไม่ประจำ และถ้าแบ่งตามสาเหตุที่ซื้อออกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ถูกชักจูงให้ซื้อ กลุ่มที่คิดว่าเขาจะถูกรางวัล กลุ่มที่ชอบเล่นโดยไม่สนใจว่าจะถูกรางวัลหรือไม่ กลุ่มที่ซื้อเพื่อการลงทุน และกลุ่มที่ซื้อเพื่อให้หลุดจากความยากจน แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อลอตเตอรี่มักเป็นส่วนหนึ่งของเงินที่ใช้ในการบริโภค และมีเพียงส่วนน้อยที่มาจากภาษีเงินได้ แสดงว่าผู้ซื้อลอตเตอรี่ไม่ได้มั่งคั่งเหมือนการพนันอื่น ความเสียหายที่เกิดจากการซื้อลอตเตอรี่จึงกระทบเฉพาะเงินของผู้ซื้อ มิได้มีผลเสียต่อสังคมในวงกว้าง แต่ในทางกลับกัน เงินที่รัฐใช้ลอตเตอรี่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินกลับมีผลประโยชน์ในวงกว้าง เพราะเป็นการใช้ไปเพื่อสาธารณะประโยชน์

เนื่องจากการนำเงินออมไปซื้อลอตเตอรี่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นสูง แต่เป็นวิธีการระดมเงินออมที่ได้ผล โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย รัฐบาลหลายประเทศ เช่น สวีเดน อังกฤษ ฯลฯ จึงได้มีการนำการเสี่ยงโชคมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจูงใจให้ผู้มีรายได้น้อยมีเงินออมในรูปแบบต่างๆ โดยไม่สูญเสียเงินต้นถึงแม้ว่าจะไม่ถูกรางวัล ซึ่งพบว่าโครงการการระดมทุนในลักษณะนี้ประสบความสำเร็จเป็นอันมาก จึงมีความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะใช้วิธีการเสี่ยงโชคมาระดมเงินออมจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อย

แนวคิดของการแปลงเงินห่วยเป็นเงินออม เป็นข้อเห็นของผู้วิจัยที่เล็งเห็นว่า ถึงแม้ว่าการใช้ลอตเตอรี่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินจะเป็นผลประโยชน์ต่อรัฐในการพัฒนาประเทศ และส่วนใหญ่มีความเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมีไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการพนันประเภทอื่น แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นความไม่ยุติธรรมที่นำเงินจากการจำหน่ายลอตเตอรี่มาใช้ในสาธารณะประโยชน์ หากผู้ซื้อส่วนใหญ่คือผู้มีฐานะยากจน เพราะเท่ากับเป็นการจัดเก็บภาษีคนจนไปพัฒนาประเทศ ทำให้คนจนยิ่งจนลง และในที่สุดก็ต้องเป็นภาระของรัฐในการดูแลคนจนในวัยเกษียณอายุ เพื่อเป็นการตัดวงจรนี้ งานวิจัยนี้จึงได้

ทำการศึกษาพฤติกรรมการซื้อหอยของประชาชนเฉพาะกลุ่มรายได้น้อย พร้อมข้อเสนอแนะให้หน่วยงาน
ของรัฐที่เกี่ยวข้องช่วยกันเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาว เพื่อลดปัญหาความยากจนของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย
หลังเกษียณอายุ และเป็นการลดภาระทางการคลังของรัฐบาลในอนาคต

.....

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสลากเพื่อการเลี้ยงชีพ

3.1 สลากเพื่อการเลี้ยงชีพในไทย

3.1.1 ความเป็นมาของสลากเพื่อการเลี้ยงชีพในไทย

สลากเพื่อการเลี้ยงชีพของไทยมักเรียกว่า “ หวย ” ซึ่งเป็นคำมาจากภาษาจีนว่า “ ฮวย ” เป็นการพนันเสี่ยงทายชนิดหนึ่ง ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงหวยโดยให้เอกชนเป็นผู้รับสัมปทานดำเนินการอย่างถูกกฎหมาย มีการออกหวย เรียกว่า “ หวย ก ข ” เป็นที่นิยมเล่นในหมู่คนไทยอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ประเทศมีรายได้จากการจัดเก็บอากรหวยเป็นจำนวนมากและนับเป็นรายได้ที่สำคัญ เป็นผลให้นายอากรหวยได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ ขุนบาล ” หรือ “ ขุนบาน ” ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ยกเลิกการเล่นพนันทุกชนิดรวมทั้งยกเลิกการให้สัมปทานหวยด้วย การเล่นหวยจึงเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ตั้งแต่นั้นมา

การออกสลากกินแบ่งฯ ในประเทศไทยได้เริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยมีฝรั่งชาวอังกฤษชื่อ ครูดาลาสเตอร์เป็นผู้นำ “ ลอตเตอรี่ ” ซึ่งมีลักษณะการออกรางวัลสลากแบบยุโรปมาเผยแพร่เป็นคนแรก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรมทหารมหาดเล็กลอตเตอรี่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2417 เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระองค์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือ พ่อค้าต่างชาติที่นำสินค้ามาร่วมแสดงในการจัดพิพิธภัณฑ์ที่ตึกกองคาเดี ในพระบรมมหาราชวัง (ศิริเดช เอี่ยมสำราญ, 2549:51-82)

ลอตเตอรี่เริ่มมีการจัดการเป็นรูปแบบที่ชัดเจนมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อระดมทุนจากประชาชนไทยมาให้พันธมิตร รัฐบาลในปี พ.ศ. 2460 เนื่องจากไม่สามารถกู้เงินจากงบประมาณแผ่นดินได้โดยตรง ใน พ.ศ. 2466 รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ออก “ ลอตเตอรี่เสือป่าล้านบาท ” เพื่อหารายได้บำรุงกองเสือป่า และต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การระดมทุนโดยการออกลอตเตอรี่ยังคงมีการกระทำกันมาอย่างต่อเนื่อง เกิด “ ลอตเตอรี่สยาม ” ขึ้นในปี พ.ศ. 2476 และในปี พ.ศ. 2482 มีมติคณะรัฐมนตรีให้ออกกิจการสลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากบำรุงเทศบาลมาสังกัดกระทรวงการคลัง และแต่งตั้งคณะกรรมการออกสลากกินแบ่งขึ้น โดยมีพระยาพรหมทัตพิลาศ เป็นประธานกรรมการชุดแรก เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2482 จึงนับเอาวันที่ 5 เมษายนของทุกปีเป็นวันสถาปนาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจนถึงปัจจุบันนี้ (แสน วิชาชาญ 2553)

3.1.2 ประเภทของสลากเสี่ยงโชคในประเทศไทย

ปัจจุบันการเสี่ยงโชคในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายแบ่งออกได้ไม่ต่ำกว่า 15 ประเภท จากโครงการวิจัยที่ดำเนินการโดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล¹ ซึ่งได้สำรวจจากประชาชนที่มีอายุ 10 -70 ปีใน 18 จังหวัดทั่วประเทศ ด้วยกลุ่มตัวอย่าง 6,703 ราย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ นิยมซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลร้อยละ 38.45 หวยบนดินร้อยละ 31.61 และหวยใต้ดินมีร้อยละ 17.29 ของจำนวนที่ซื้อในรอบ 12 เดือน ดังแสดงในตารางที่ 3.1 ถ้าหากการใช้จ่ายเงินเพื่อการเสี่ยงโชคถือเป็นวิธีการหนึ่งของการลงทุนทางการเงิน จะพบว่ามีผู้ซื้อหวยทั้ง 3 ประเภทโดยรวมสูงถึงร้อยละ 87.35 ของจำนวนผู้ซื้อสลากเสี่ยงโชคทั้งหมด นับได้ว่าหวยมีบทบาทต่อการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนของสังคมไทยมาก จากพฤติกรรมดังกล่าว ถ้ารัฐบาลสามารถเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมแทนที่จะปล่อยให้สูญเปล่า เงินจำนวนนี้น่าจะเป็นหลักประกันในอนาคตให้แก่ผู้มีรายได้น้อย

ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้ที่เล่นหวย จำนวนครั้งที่เล่นหวย และวงเงินที่เล่น แต่ละประเภทในช่วง 12 เดือน

การเล่น/การซื้อหวยประเภทต่างๆ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	จำนวนผู้ที่เล่น (คน)	ร้อยละ
1. ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล	28,047,221	38.45
2. ซื้อหวยบนดิน	23,061,628	31.61
3. ซื้อหวยใต้ดิน	12,613,938	17.29
4. หวยออมสิน	2,499,594	3.43
5. หวย ธกส.	1,820,876	2.50
6. ทายพนันบอล	1,510,529	2.07
7. หวยหุ้น	683,527	0.94
8. การพนันพื้นบ้าน	466,451	0.64
9. บ่อนการพนัน	341,899	0.47
10. จับยี่กี	138,411	0.19
11. ม้าแข่ง	166,209	0.23
12. หวยป้องกัน	139,530	0.19

¹ สลากกินแบ่งรัฐบาล “โครงการสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนเกี่ยวกับการพนันในสังคมไทย” 2550

ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้ที่เล่นหวย จำนวนครั้งที่เล่นหวย และวงเงินที่เล่น แต่ละประเภทในช่วง 12 เดือน (ต่อ)

การเล่น/การซื้อหวยประเภทต่างๆ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา	จำนวนผู้ที่เล่น (คน)	ร้อยละ
13. หวยมาเลย์	195,974	0.27
14. การพนันผ่านอินเทอร์เน็ต	95,731	0.13
15. การพนันประเทศอื่นๆ	1,167,351	1.60
รวม	72,948,869	100.00

หมายเหตุ ประมาณการจากฐานข้อมูลประชากรที่มีอายุ 10-70 ปี ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2550 จากทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 57,952,460 คน (ห้าหมื่นเจ็ดล้านเก้าแสนห้าหมื่นสองพันสี่ร้อยหกสิบคน)

ที่มา : รายงานการศึกษาเรื่อง “ปัญหาการจำหน่ายสลากพิเศษแบบเลขท้าย 3 ตัว และ 2 ตัว (สลากกินรวม) สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ตารางที่ 7

3.1.3 พระราชบัญญัติและกฎหมายที่รองรับการเสี่ยงโชคในไทย

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘ ที่ครอบคลุมการจัดและจำหน่ายสลากเพื่อการเสี่ยงโชคภายในประเทศ โดยใน มาตรา ๔ ของพ.ร.บ. ดังกล่าวได้ระบุกิจกรรมการเสี่ยงโชคที่เข้าข่ายว่าผิดกฎหมายไว้ในบัญชี ก ซึ่งมีอยู่ 28 รายการ ดังแสดงในตารางที่ 3.2 และได้ระบุกิจกรรมเสี่ยงโชคที่สามารถจัดให้มีขึ้นได้เมื่อ รัฐมนตรี เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตเห็นสมควรและออกใบอนุญาตให้หรือมีกฎกระทรวงอนุญาตให้จัดขึ้นโดยไม่ต้อง มีใบอนุญาต ไว้ในบัญชี ข (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการเลี้ยงโชคที่ผิดกฎหมายตามพ.ร.บ. การพนันพุทธศักราช ๒๕๔๘

บัญชี ก.		
1. หว่ย ก.ข.	11. ช้างงา หรือป้อก	21. ขลุ่ยขลิกลี
2. โปปั่น	12. ไม้ดำ ไม้แดง หรือปลาดำปลาแดง หรืออีดำอีแดง	22. น้ำเต้าทุก ๆ อย่าง
3. โปกำ	13. อีโปงครอบ	23. ไฮโลว์
4. ถั่ว	14. กำตัด	24. อีก่อย
5. แปดเก้า	15. ไม้หมุน หรือล้อหมุนทุกอย่าง	25. ปั่นแปะ
6. จับยี่กี	16. หัวโตหรือทายภาพ	26. อีโปงซัด
7. ต่อแต้ม	17. การเล่นซึ่งมีการพนันสัตว์ เช่นเอามีดหรือ หนามผูกหรือ วางยาเบื่อเมาให้สัตว์ชนหรือมีการ ต่อสู้กัน หรือสูมไฟบนหลังเต่าให้วิ่งแข่งกัน หรือการ เล่นอื่น ๆ ซึ่งเป็นการพนันสัตว์ อันมีลักษณะคล้าย ที่ว่ามานี้	27. บาการา(เพิ่มขึ้นโดยข้อ 2 แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2503 ฯลฯ)
8. เบี้ยโบกหรือคู่คี่หรืออีโจ้ง	18. บิลเลียดรู ดีฟี	28. สล็อตแมชีน
9. ไฟสามใบ	19. โยนจิม	
10. ไม้สามอัน	20. สี่เหลงลัก	

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ตารางที่ 3.3 กิจกรรมการเสี่ยงโชคที่ต้องขออนุญาตตามพระราชบัญญัติการพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘

1. การเล่นเกมต่าง ๆ ซึ่งให้สัตว์ต่อสู้หรือแข่งขัน เช่น ชนโค ชนไก่ ฯลฯ นอกจากที่กล่าวไว้ในหมายเลข 17 แห่งบัญชี ก.	11. ปาหน้าคน ปาสัตว์ หรือสิ่งใด ๆ	21. ไฟนักระจอก ไฟต่อแค้น ไฟต่าง ๆ
2. วิ่งวัวคน	12. เต้าข้ามแดน	22. ควด
3. ชกมวย มวยปล้ำ	13. หมากแกว	23. บิลเลียด
4. แข่งเรือฟ่ง แข่งเรือลื้อ	14. หมากหัวแดง	24. ช้องอ้อย
5. ชีรูป	15. ปิงโก	25. สะบ้าทอย
6. โยนห่วง	16. สลากกินแบ่ง สลากกินรวบ หรือการเล่นอย่างใดที่เสี่ยงโชค ให้เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้เล่นคนใดคนหนึ่ง	26. สะบ้าชุด(เพิ่มขึ้นโดยข้อ 3 แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2503 ถูกยกเลิกใช้) ข้อความใหม่แทนโดย ข้อ 2 แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 23) พ.ศ.2530)
7. โยนสตาจค์หรือวัตถุใด ๆ ลงในภาชนะต่าง ๆ	17. โตเตไลเซเตอร์ สำหรับการเล่นอย่างใดอย่างหนึ่ง	27. ฟุตบอลโต๊ะ
8. ตกเบ็ด	18. สวีป สำหรับการเล่นอย่างใดอย่างหนึ่ง	28. เครื่องเล่นซึ่งใช้ไฟฟ้าจักรกลหรือสปริงติด ยิง หรือโยนวัตถุใด ๆ ในภาชนะโดยมีการนับแต้มหรือเครื่องหมายใด ๆ (เพิ่มขึ้นโดยข้อ 2 แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 18) พ.ศ.2504 ถูกยกเลิกใช้) ข้อความใหม่แทนโดย ข้อ 2 แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 23) พ.ศ.2530
9. จับสลากโดยวิธีใด ๆ	19. บู้กเมกกิง สำหรับการเล่นอย่างใดอย่างหนึ่ง	
10. ยิงเป้า	20. ขายสลากกินแบ่งสลากกินรวบ หรือสวีป ซึ่งไม่ใช่ ออกใน ประเทศไทย แต่ได้จัดให้มีขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายของประเทศที่จัดนั้น	

หมายเหตุ: การเล่นเกมหมายเลข 5 ถึง 15 ในบัญชี ข.หรือการเล่นซึ่งมีลักษณะคล้าย กันหรือการเล่นอื่นใดซึ่งรัฐมนตรีเจ้าหน้าที่ได้ออกกฎกระทรวงระบุเพิ่มเติมไว้ นั้นจะให้รางวัลตราเป็นเงินไม่ได้ และห้ามมิให้ผู้ใดรับรางวัลที่ให้ไปแล้ว กลับคืน หรือรับซื้อหรือแลกเปลี่ยนรางวัลนั้นในสถานงานหรือการเล่นหรือ บริเวณต่อเนื่องในระหว่างมีงานหรือการเล่น

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

3.1.4 สลากเสี่ยงโชคที่ถูกกฎหมายในไทย

การจัดให้มีการออกสลากเพื่อการเสี่ยงโชคอย่างถูกกฎหมายจะต้องดำเนินการ ตามพ.ร.บ.

การพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘ ในบัญชี โดยการพนันดังกล่าวที่สามารถดำเนินการได้ เมื่อรัฐมนตรี
เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต เห็นสมควรและออกใบอนุญาตให้หรือมีกฎกระทรวงอนุญาต
ให้จัดขึ้นโดยไม่ต้อง มีใบอนุญาต ตัวอย่างของสลากเสี่ยงโชคในไทยได้แก่ สลากกินแบ่งรัฐบาล สลากออม
สิน สลากออมทรัพย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) สลากกินแบ่งรัฐบาล

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการคลัง เป็น
หน่วยงานตามกฎหมายในการ การออกและจำหน่าย สลากกินแบ่งรัฐบาลภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงาน
สลากกินแบ่งรัฐบาล พุทธศักราช 2517 ที่ใช้บังคับตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2517 สลากกินแบ่งรัฐบาลสามารถ
จำแนกออก ได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1) สลากกินแบ่งรัฐบาล

ปัจจุบันพิมพ์ออกจำหน่าย จำนวน 50 ชุด ตัวเลขเหมือนกันทุกชุด ๆ ละ 1,000,000 ฉบับ
รวม 50,000,000 ฉบับ สลากกินแบ่งรัฐบาลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 จำนวน 30 ชุด หมายเลขชุดที่ 01 ถึงชุด
ที่ 30 และกลุ่มที่ 2 จำนวน 20 ชุด หมายเลขชุดที่ 51 ถึงชุดที่ 70 สลาก 1 ชุด มี 1 ล้านฉบับๆ ละ 40 บาท ถ้า
จำหน่ายหมด ถ้าสลากจำหน่ายไม่หมด เงินรางวัลหนึ่งๆ ต้องลดลงตามส่วน สลาก 1 ชุด มี 14,068 รางวัล
เป็นเงิน 23,000,000 บาท เงื่อนไขเงินรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล (ตั้งแต่งวดวันที่ 1 พฤศจิกายน 2552 เป็น
ต้นไป) มีดังนี้

รางวัลที่ หนึ่ง มี	1 รางวัล ๆ ละ	2,000,000 บาท
รางวัลที่ สอง มี	5 รางวัล ๆ ละ	100,000 บาท
รางวัลที่ สาม มี	10 รางวัล ๆ ละ	40,000 บาท
รางวัลที่ สี่ มี	50 รางวัล ๆ ละ	20,000 บาท
รางวัลข้างเคียงรางวัลที่หนึ่ง มี	2 รางวัล ๆ ละ	50,000 บาท
รางวัลเลขท้าย 3 ตัว เลี่ยง 4 ครั้ง มี	4,000 รางวัล ๆ ละ	2,000 บาท
รางวัลเลขท้าย 2 ตัว เลี่ยง 1 ครั้ง มี	10,000 รางวัล ๆ ละ	1,000 บาท

กลุ่มที่ 1 เท่ากับ จำนวนชุดที่ 01 ถึงชุดที่ 30 ที่จำหน่ายในแต่ละงวด x 1,000,000 บาท
และยังมีสิทธิ์ได้รับเงินรางวัลอื่นอีก ตามเงื่อนไขเงินรางวัล

กลุ่มที่ 2 เท่ากับ จำนวนชุดที่ 51 ถึงชุดที่ 70 ที่จำหน่ายในแต่ละงวด x 1,000,000 บาท
และยังมีสิทธิ์ได้รับเงินรางวัลอื่นอีก ตามเงื่อนไขเงินรางวัล

1.2) สลากบำรุงการกุศลกับ หน่วยงานและองค์กรการกุศล

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ดำเนินการออกสลากบำรุงการกุศลให้กับหน่วยงานและองค์กรการกุศลต่าง ๆ ภายใต้หลักเกณฑ์ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดหารายได้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อสาธารณะและประชาชนโดยรวม เพื่อการศึกษา ศาสนา การกีฬา การแพทย์และสาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลป วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาถ่วงถ่วงถึงความเหมาะสมของโครงการและต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลแล้วนำเสนอคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อขออนุมัติ จึงดำเนินการได้

1.3) **สลากเลขท้ายแบบ 3 และ 2 ตัว (ห่วยบนดิน)** เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลที่มี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้ปัญหาห่วยได้คืน โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ให้สำนักงานสลากกินแบ่ง ดำเนินการจำหน่ายเพิ่มเติมจากการจำหน่ายสลากแบบเดิมที่มีอยู่ โดยพิมพ์จำหน่าย 3 รูปแบบคือ ราคาฉบับละ 20, 50, และ 100 บาท ตามจำนวนการสั่งจองของตัวแทนจำหน่ายทั่วประเทศ ซึ่งในแต่ละงวดมีจำนวนไม่เท่ากัน งวดแรกเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2546 แต่ได้ยกเลิกไปภายหลังวันที่ 16 พฤศจิกายน 2549 รวมระยะเวลา 3 ปี 4 เดือน เป็นจำนวน 80 งวด

ผู้ซื้อสลากต้องแจ้งระบุหมายเลขที่ต้องการและเลือกประเภทพร้อมชนิดราคาสลากโดยให้ผู้แทนจำหน่ายหรือผู้เดินจำหน่ายที่ได้รับอนุญาต กรอกรายละเอียดของประเภทสลาก เลขสลากที่ซื้อให้ถูกต้อง และลงลายมือชื่อบนสลากให้กับผู้ซื้อ (สมนึก 2546)

เงินรางวัลต่อราคาสลาก 1 บาท หลังจากหักภาษี ณ ที่จ่ายแล้ว

- สลากเลขท้าย 3 ตัว รางวัลที่ 1 แบบตรงเลขตรงหลัก (3 ตัวตรง) รางวัลละ 500 บาท
- สลากเลขท้าย 3 ตัว รางวัลที่ 1 แบบตรงเลขไม่ตรงหลัก (3 ตัวใดก็ได้) รางวัลละ 100 บาท
- สลากเลขท้าย 2 ตัว รางวัลที่ 1 แบบตรงเลขตรงหลัก (2 ตัวบน) รางวัลละ 65 บาท
- สลากเลขท้าย (2 ตัวล่าง) รางวัลละ 65 บาท

รางวัลแจ็กพอต

- สลากราคา 20 บาท จะได้รับรางวัล 25 เปอร์เซ็นต์ ของยอดเงินรางวัลแจ็กพอต
- สลากราคา 50 บาท จะได้รับรางวัล 50 เปอร์เซ็นต์ ของยอดเงินรางวัลแจ็กพอต
- สลากราคา 100 บาท จะได้รับรางวัล 100 เปอร์เซ็นต์ ของยอดเงินรางวัลแจ็กพอต

2) สลากออมทรัพย์

สลากออมทรัพย์ คือ สลากสำหรับสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์ โดยผู้ซื้อมีโอกาสถูกรางวัลด้วยวิธีเสี่ยงโชค และเมื่อครบอายุผู้ถือจะได้เงินต้นคืนพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งมักต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำธนาคารพาณิชย์ ในปัจจุบันผู้ออกสลากออมทรัพย์ของไทยมี 2 แห่งคือ ธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สลากออมทรัพย์ที่ธนาคารออมสินเป็นผู้ออกเรียก “**สลากออมสิน**” ดำเนินการภายใต้กฎกระทรวง “ว่าด้วยการประกอบกิจการอันพึงเป็นงานธนาคารของธนาคารออมสิน พ.ศ. 2547” ส่วนสลากที่ ธกส. เป็นผู้ออกเรียก “**สลากออมทรัพย์ทวีสิน**” ดำเนินการตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.1) สลากออมสิน²

สลากออมสิน เป็นสลากออมทรัพย์ประเภทหนึ่ง จัดและดำเนินการโดย ธนาคารออมสิน สลากออมสินได้ออกจำหน่ายครั้งแรก ในรูปแบบของ “**สลากออมสินสามัญ**” โดยธนาคารออมสินได้ออกให้บริการรับฝากรวมทั้งสิ้น จำนวน 6 งวด ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2490 ต่อมาธนาคารได้ทำการพัฒนาปรับปรุง โดยออกจำหน่าย “**สลากออมสินพิเศษ**” โดยเริ่มให้บริการรับฝากสลากออมสินพิเศษ **งวดที่ 1 เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2486 จนถึงปัจจุบัน** ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ธนาคารได้ปรับปรุงเงื่อนไข เงินรางวัล ราคา และอายุของสลากออมสินพิเศษ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการ

ในปัจจุบัน สลากออมสินของธนาคารออมสิน มี 4 ประเภทหลักๆ คือ สลากออมสินพิเศษ 3 ปี สลากออมสินพิเศษ 5 ปี สลากออมสินกุศล และสลากออมสินพิเศษ (รุ่นชนโชค) ซึ่งมีอายุ 10 ปี มีราคาสลากตั้งแต่หน่วยละ 40 – 100 บาท โดยโอกาสในการถูกรางวัลของสลากแต่ละประเภทจะไม่เท่ากัน ดังแสดงในตารางที่ 3.4 ผู้มีสิทธิในการซื้อสลากออมสินคือ บุคคลธรรมดา อายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป หรือ นิติบุคคลทุกประเภท

² สอดถามจากพนักงานธนาคารออมสิน และจากเว็บไซต์ www.gsb.or.th

ตารางที่ 3.4 ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมสินพิเศษ

		สลากออมสินพิเศษ 3 ปี	สลากออมสินพิเศษ 5 ปี	สลากออมสินพิเศษ งวดที่ 2	สลากออมสินพิเศษ (รุ่นธน โชค)
ลักษณะทั่วไป ของสลาก	อายุ	3 ปี	5 ปี	2 ปี	10 ปี
	ราคาต่อหน่วย	50 บาท	100 บาท	40 บาท	100 บาท
	โอกาสในการถูกรางวัล	ทุกเดือน เป็น 36 เดือน	ทุกเดือน เป็น 60 เดือน	ทุก 2 เดือน เป็น 24 ครั้ง สลาก 1 ใบมีสิทธิถูกรางวัล ได้มากกว่า 1 รางวัล	ทุก 3 เดือน คือเดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคมและตุลาคม
ลักษณะของ รางวัล	รางวัลที่ 1	10 ล้านบาท จำนวน 2 รางวัล	5 ล้านบาท จำนวน 5 รางวัล	หมุน 1 ครั้งๆ ละ 500,000 บาท	
	รางวัลพิเศษ	1 ล้านบาท	-	-	
	รางวัลที่ 2	1 ล้านบาท จำนวน 1 รางวัล	5 ล้านบาท จำนวน 5 รางวัล	หมุน 4 ครั้งๆ ละ 30,000 บาท	
	รางวัลที่ 3	2 ล้านบาท จำนวน 2 รางวัล	5 ล้านบาท จำนวน 10 รางวัล	หมุน 10 ครั้งๆ ละ 15,000 บาท	
	รางวัลที่ 4	1 ล้านบาท จำนวน 5 รางวัล	1 ล้านบาท จำนวน 20 รางวัล	หมุน 30 ครั้งๆ ละ 5,000 บาท	
	รางวัลที่ 5	5 พันบาท จำนวน 10 รางวัล	5 พันบาท จำนวน 40 รางวัล	หมุน 50 ครั้งๆ ละ 2,500 บาท	
	รางวัลเลขสลากตรงกับ รางวัลที่หนึ่ง แต่ต่าง งวดและหมวดอักษร รางวัล	1 ล้านบาท จำนวน 1 รางวัล		-	
	รางวัลเลขท้าย 6 ตัว	400 บาท จำนวน 2 รางวัล	600 บาท จำนวน 1 รางวัล	-	
	รางวัลเลขท้าย 5 ตัว	300 บาท จำนวน 2 รางวัล	400 บาท จำนวน 2 รางวัล	-	
	รางวัลเลขท้าย 4 ตัว	150 บาท จำนวน 2 รางวัล	300 บาท จำนวน 4 รางวัล	-	
	การออกรางวัล	ทุกวันที่ 16 ของเดือน * หยุดจำหน่ายทุกวันที่ 16 ของเดือน*		จะออกเฉพาะตัวเลข 7 หลัก ตั้งนั้น ทุกหมวดอักษรจะ ได้รับรางวัลเหมือนกัน	
คุณสมบัติผู้ฝาก		- บุคคลธรรมดา อายุ ตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป - นิติบุคคลทุกประเภท	- บุคคลธรรมดา อายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป - นิติบุคคลทุกประเภท		

ตารางที่ 3.4 ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมสินพิเศษ (ต่อ)

		สลากออมสินพิเศษ 3 ปี	สลากออมสินพิเศษ 5 ปี	สลากออมสินพิเศษ งวดที่ 2	สลากออมสินพิเศษ (รุ่นธน โชค)
ดอกเบี้ยครบอายุ		- ผাগครบ 3 เดือน ไม่ถึง 1 ปี ไม่ได้รับดอกเบี้ย - ผากครบ 1 ปี ไม่ถึง 2 ปี ดอกเบี้ย 0.5 บาท ต่อหน่วย - ผากครบ 2 ปี ไม่ถึง 3 ปี ดอกเบี้ย 1.125 บาทต่อหน่วย - ผากครบ 3 ปี ดอกเบี้ย 3.50 บาทต่อหน่วย	- ผากครบ 1 ปี ดอกเบี้ย 1.40 บาทต่อหน่วย - ผากครบ 2 ปี ดอกเบี้ย 2.85 บาทต่อหน่วย - ผากครบ 3 ปี ดอกเบี้ย 4.75 บาทต่อหน่วย - ผากครบ 4 ปี ดอกเบี้ย 8 บาทต่อหน่วย - ผากครบ 5 ปี ดอกเบี้ย 10.50 บาทต่อหน่วย	ไม่มีดอกเบี้ย	
สิทธิการรับ รางวัลและถอน คืนสลาก		ผู้ฝากมีสิทธิรับเงิน รางวัลและถอนคืนเงิน ต้นพร้อมดอกเบี้ยได้ ภายในระยะเวลา 10 ปี	ต้องมีเงินฝากในบัญชีเพื่อ เรียกของธนาคารในวัน จับรางวัลอย่างต่ำ 500 บาท	ภายในวันที่ 16 มกราคม 2558 (ภายในระยะเวลา 1 ปีนับจาก วันที่สลากครบอายุ)	
สิทธิการรับ รางวัลและถอน คืนสลาก		ผู้ฝากมีสิทธิรับเงิน รางวัลและถอนคืนเงิน ต้นพร้อมดอกเบี้ยได้ ภายในระยะเวลา 10 ปี	ต้องมีเงินฝากในบัญชีเพื่อ เรียกของธนาคารในวัน จับรางวัลอย่างต่ำ 500 บาท	ภายในวันที่ 16 มกราคม 2558 (ภายในระยะเวลา 1 ปีนับจาก วันที่สลากครบอายุ)	

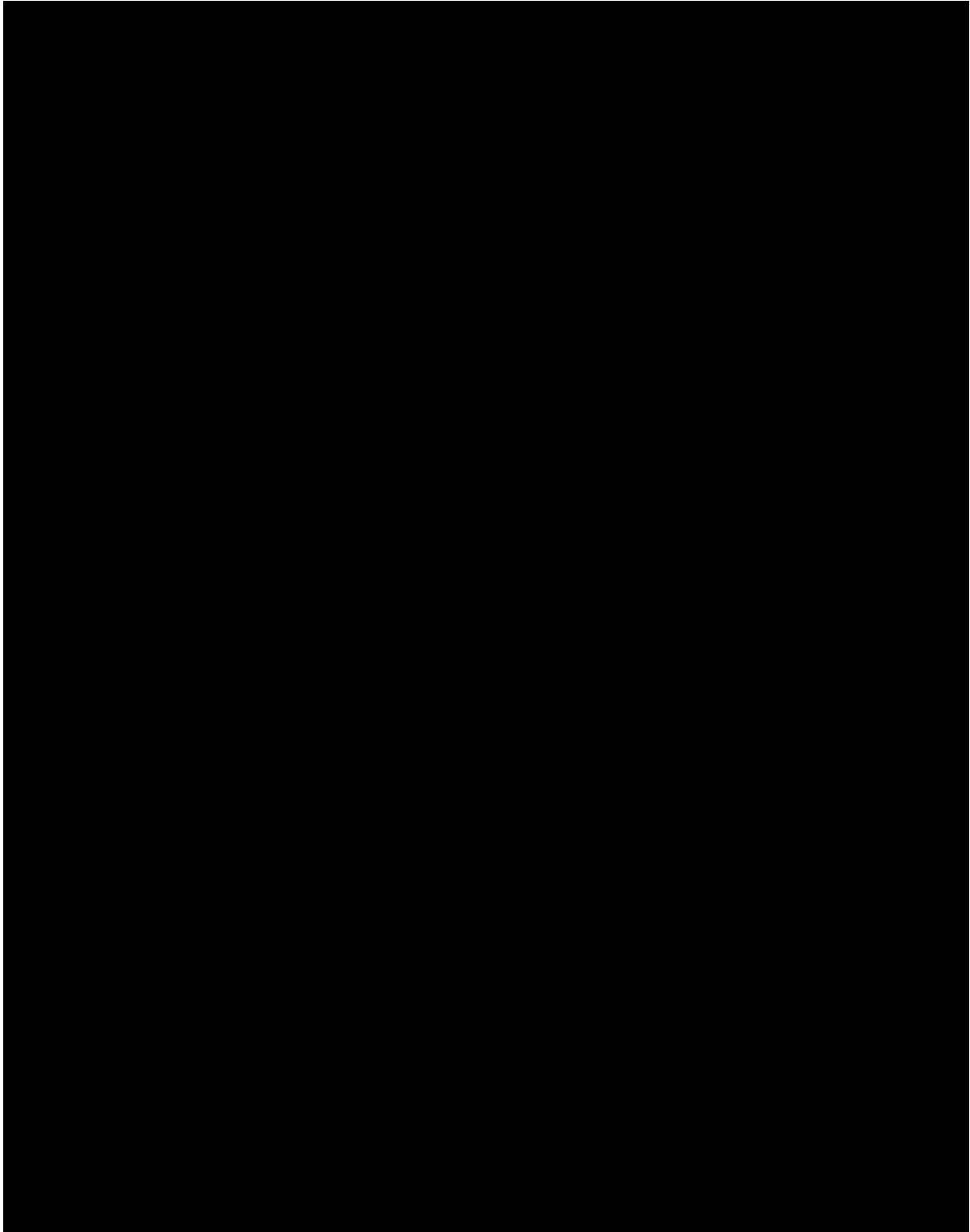
2.2) สลากออมทรัพย์ทวีสิน³

สลากออมทรัพย์ทวีสิน เป็นสลากออมทรัพย์ที่ดำเนินการโดย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) โดยเริ่มออกเมื่อปี 2541 ในตอนเริ่มต้น ธกส. รับผิดชอบในด้านการจำหน่าย การกำหนดเงื่อนไขเงินรางวัล การจ่ายเงินรางวัลและอื่นๆ ส่วนในการดำเนินการออกรางวัล ได้มอบหมายให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นผู้ออกให้เดือนละ 1 ครั้ง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเป็นกรรมการการออกรางวัล บทบาทการออกสลากออมทรัพย์ของ ธกส. ยังดำเนินการต่อมา จนถึงปัจจุบัน โดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลยังคงเป็นผู้จับสลากออกรางวัลให้ต่อไป ณ.ปี 2554 สลาก

³ จากเว็บไซต์ www.baac.or.th

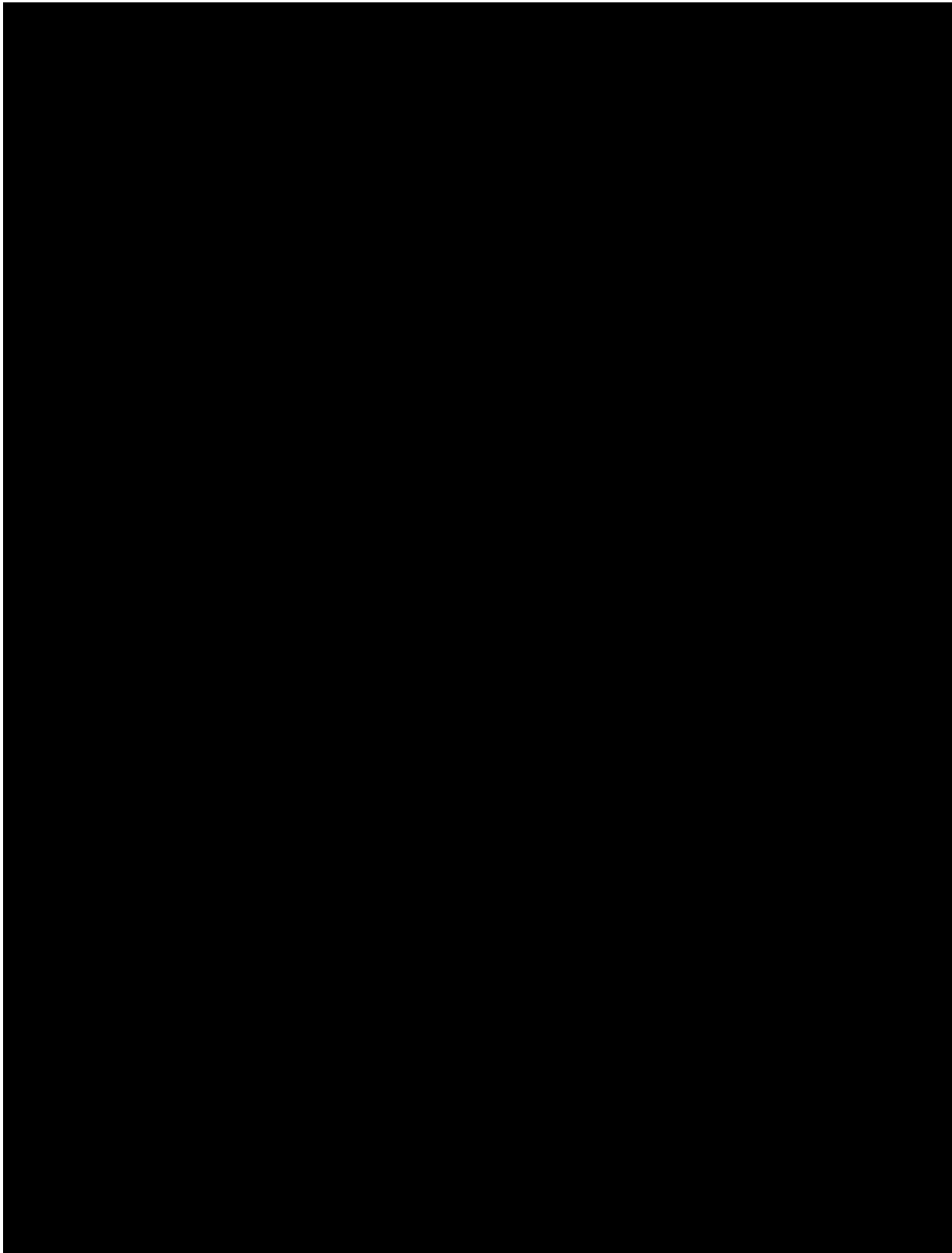
ออมทรัพย์ทวีสินที่จำหน่ายให้แก่ประชาชนมีหลายชุด แต่ละชุดมีอายุ 3 ปี ราคาต่อหน่วย อยู่ที่ 100 บาท และ 500 บาท มีการออกรางวัลทุกวันที่ 16 ของทุกเดือน รวม 36 ครั้ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมทรัพย์ทวีสิน

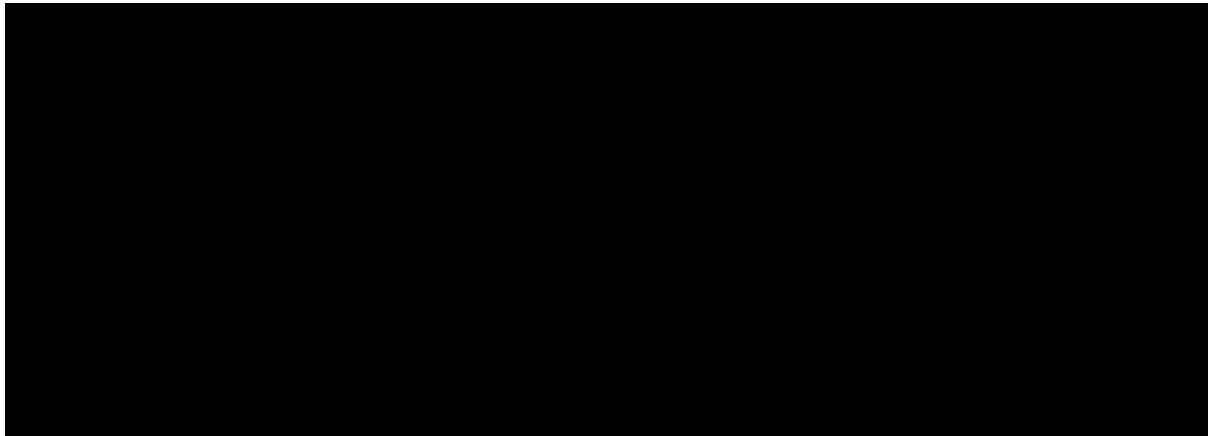

ตารางที่ 3.5 ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมทรัพย์ทวีสิน (ต่อ)

ตารางที่ 3.5 ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมทรัพย์ทวีสิน (ต่อ)

ตารางที่ 3.5 ตัวอย่างเงื่อนไข เงินรางวัล ราคาของสลากออมทรัพย์ทวีสิน (ต่อ)

3.1.5 สลากเสี่ยงโชคที่ผิดกฎหมายในไทย

มาตรา ๔ ของพ.ร.บ. การพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘ ได้ระบุกิจกรรมการเสี่ยงโชคที่เข้าข่ายว่าผิดกฎหมายไว้ในบัญชี ก ซึ่งมีอยู่ 28 รายการ ดังแสดงในตารางที่ 3.2 สลากเสี่ยงโชคประเภทผิดกฎหมายที่ประชาชนนิยมซื้อมากที่สุดดังแสดงในตารางที่ 3.1 คือ หวยใต้ดิน

หวยใต้ดิน จัดเป็นการเสี่ยงโชคที่ผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติการพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘⁴ หวยใต้ดินจัดเป็นองค์การเร้นลับขนาดใหญ่ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย มีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางธุรกิจ และมีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโต หรือต่อความอยู่รอดขององค์การ

จากรายงานการศึกษาของ นพนนท์ วรรณเทพสกุล (2554) พบว่าลักษณะ การดำเนินงาน หวยใต้ดิน ทำกันเป็นรูปองค์การเครือข่าย โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับชั้นตามลำดับลงมาคือ เจ้ามือใหญ่ เจ้ามือย่อยหรือยี่ปั้ว คนขายหวยหรือเรียกอีกอย่างว่า “ก๊ัก” และชั้นสุดท้ายคือ คนขายหวยทั่วไป คนขายระดับ “ยี่ปั้ว” กับ “ก๊ัก” จะได้รับค่าตอบแทนภายใต้ระบบเปอร์เซ็นต์จากยอดขายหวยในสังกัด “เจ้ามือใหญ่” ที่ตนอยู่ ส่วนผู้ขายหวยทั่วไปที่อยู่ในเครือข่าย “ยี่ปั้ว” กับ “ก๊ัก” จะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจาก “ยี่ปั้ว” และ “ก๊ัก” ที่สังกัด ไม่ขึ้นตรงกับเจ้ามือใหญ่ ได้รับค่าตอบแทนเป็นระบบเปอร์เซ็นต์ส่วนลดจากยอดขายโดยการต่อรองกันเป็นทอดๆ ไป

ในการแบ่งส่วนแบ่งเงินหวยใต้ดินนั้น โดยปกติจะแบ่งเงินค่าซื้อหวยประมาณร้อยละ 70 ถึง 75 จะกลับไปหาผู้เล่นในรูปของเงินรางวัล ทำให้คาดคะเนว่าเจ้ามือและบุคคลในเครือข่ายจะ ได้ส่วนต่างไปร้อยละ 25 ถึง 30 ของรายได้จากการจำหน่ายหวยใต้ดิน โดย “เจ้ามือใหญ่” เมื่อหักส่วนลดให้แก่บรรดา “ยี่ปั้ว” แล้ว จะคงเหลือส่วนต่างอย่างต่ำประมาณร้อยละ 3 ถึง 5 ของวงเงินหวยใต้ดิน เป็นค่าบริหารงานและค่าคุ้มครอง

⁴ ดูพระราชบัญญัติการพนันพุทธศักราช ๒๔๗๘ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในภาคผนวก ก

ผู้ซื้อโดยทั่วไปแล้วจะไม่รู้จักเจ้ามือ โดยเฉพาะเจ้ามือรายใหญ่ แต่จะรู้จักกับคนขายหวย หรือคนเดินโปยเพราะเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับลูกค้า โดยผู้ซื้อจากคนขายที่เขามีความเชื่อถือ คั่นเคย สนับสนุน และสะดวกในการซื้อ

การส่งโปยหวยใต้ดินจากคนขายมาให้เจ้ามือจะทำการเพียงภายในเวลา 2 วันใน 1 เดือน คือ วันที่หวยออกในวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน โดยโปยหวยทุกใบจะถูกส่งให้เจ้ามือก่อนเที่ยงของวันหวยออก และวันที่ 2 ถัดจากวันที่หวยออก คือวันที่ 2 และ 17 ของทุกเดือน จะเป็นวันที่จ่ายเงินให้ผู้ถูกรางวัล

เนื่องจากหวยใต้ดินมีลักษณะคล้ายธุรกิจขายตรง ดังนั้นยอดขายของเจ้ามือจึงขึ้นอยู่กับจำนวนคนขายรวมทั้งประชากรในพื้นที่นั้นๆ ทั้งนี้หวยใต้ดินมีระบบการตลาดที่เข้าถึงตัวผู้ซื้อ โดยคนขายหวยจะไปรับเลขที่แทงจากลูกค้าที่บ้าน หรือสถานที่ที่ผู้ซื้อสะดวก ตลาดหวยใต้ดินจึงเป็นกลไกที่มีความสัมพันธ์แบบส่วนตัวระหว่างผู้ซื้อผู้ขาย

หลักเกณฑ์การแทงและการจ่ายเงินหวยใต้ดิน คือ

- 1) 2 ตัวบนของรางวัลที่ 1 และล่างของเลขท้าย 2 ตัวสลากกินแบ่งฯ จ่ายเท่ากันคือ เงินรางวัลอยู่ระหว่าง 60-70 เท่าของมูลค่าที่แทง
- 2) 3 ตัวบนของรางวัลที่ 1 สลากกินแบ่งฯ เงินรางวัล 500 เท่าของมูลค่าที่แทง
- 3) 3 ตัวล่างของเลขท้าย 3 ตัวล่างสลากกินแบ่งฯ เงินรางวัล 125 เท่าของมูลค่าที่แทง
- 4) โฉฉ 2 ตัวบน คือ ผู้เล่นเลือกแทง 2 ตัวของรางวัลที่ 1 สลากกินแบ่งฯ จาก 2 ตำแหน่งไหนก็ได้ เงินรางวัลเท่ากับ 10 เท่าของมูลค่าที่แทง
- 5) โฉฉ 3 ตัวบน คือ ผู้เล่นเลือกแทงเลข 3 ตัวของรางวัลที่ 1 สลากกินแบ่งฯ จาก 3 ตำแหน่งไหนก็ได้ เงินรางวัลเท่ากับ 100 เท่าของมูลค่าที่แทง
- 6) วิ่งบน 1 ตัว คือ ผู้เล่นเลือกแทงเพียง 1 ตัว จากเลขท้าย 3 ตัวของสลากกินแบ่งฯ ตัวไหนก็ได้ เงินรางวัลเท่ากับ 3 เท่าของมูลค่าที่แทง
- 7) วิ่งล่าง 1 ตัว คือ ผู้เล่นเลือกแทงเพียง 1 ตัวจากเลขท้าย 2 ตัวล่างของสลากกินแบ่งฯ ตัวไหนก็ได้ เงินรางวัลเท่ากับ 4 เท่าของมูลค่าที่แทง

3.2 ลอตเตอรี่/หวยในต่างประเทศ⁵

ในปัจจุบัน หวยที่เล่นกันอยู่ทั่วไปในต่างประเทศมีอยู่ด้วยกัน 3 ชนิด ชนิดแรกคือ หวยชุด (Instant) ที่ผู้เล่นซื้อแล้วสามารถชุดสลากแล้วรู้ผลทันที ลักษณะคล้าย หวยคัมเกล้าในอดีต ที่นำรายได้ไปสร้างอาคารคัมเกล้า โรงพยาบาลภูมิพล ชนิดที่สองเป็นการเล่นแทงตัวเลข 2 หลัก 3 หลัก คล้ายกับหวยบนดิน และประเภทที่สามคือหวย Lotto ซึ่งมีลักษณะแบบเดียวกันสลากกินแบ่งของไทย

⁵ รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “หวยบนดิน” สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2550

วัตถุประสงค์ในการออกหวยในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ อเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ นั้นเป็นไปเพื่อการระดมทุนมาใช้ในการด้านการศึกษา กิจกรรมเพื่อการกุศล อาทิ สร้างพิพิธภัณฑสถาน การกีฬา ศิลปะ ใช้สร้าง สาธารณูปโภค เช่น โรงพยาบาล ถนน การศึกษา และการณรงค์ให้ลดละเลิกการพนัน การรักษาโรคการพนัน ซึ่งในบางประเทศมองว่าการติดการพนันเป็นโรคร้ายอย่างหนึ่งที่ต้องเฝ้าระวังรักษา ด้วยวิธีการทางแพทย์ร่วมกับกระบวนการทางจิตเวช เช่น นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น

ผู้ประกอบการออกลอตเตอรี่ ในปัจจุบันมี เกือบทุกทวีปกว่า 100 ประเทศทั่วโลก กิจกรรมเหล่านี้ดำเนินการอย่างเปิดเผยโดยภาครัฐ ทั้งในระดับรัฐบาลกลาง มลรัฐ จังหวัด และเมืองต่างๆ โดยในปี 2555 ยอดจำหน่ายลอตเตอรี่ทั่วโลกมีมูลค่าถึง 2 62 พันล้านดอลลาร์ ส.ร.อ. ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการจำหน่ายลอตเตอรี่ที่สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย เพื่อเป็นตัวอย่างสะท้อนถึงทัศนคติของประเทศทั้งสองต่อการจำหน่ายลอตเตอรี่

3.2.1 ลอตเตอรี่ในสหรัฐอเมริกา

ลอตเตอรี่ที่ออกจำหน่ายโดยเอกชนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มขึ้นกลางคริสต์ทศวรรษ 1800 และเนื่องจากปัญหาการโกงและคอร์รัปชัน ทำให้รัฐบาลกลางห้ามการซื้อขายลอตเตอรี่ข้ามรัฐในต้นคริสต์ทศวรรษ 1890 และจากคำสั่งห้ามของรัฐบาลกลางนี้เอง ทำให้ มลรัฐต่าง ๆ ยกเลิกการ ออกลอตเตอรี่ โดยสิ้นเชิงในปี พ.ศ. 2437

รัฐนิวแฮมเชอร์ เป็นรัฐแรกที่ ริเริ่มออกลอตเตอรี่อีกครั้งในปี พ.ศ.2507 ภายหลัง จากที่ ลอตเตอรี่กลายเป็นสิ่งผิด กฎหมายมากกว่า 70 ปี ก่อนจะดำเนินการออกลอตเตอรี่ในครั้งใหม่ รัฐบาลรัฐนิวแฮมเชอร์ได้ให้ประชาชนลงมติว่ารัฐบาลควรจะออกลอตเตอรี่หรือไม่ ปรากฏว่าประชานิวนแฮมเชอร์ ร้อยละ 76 เห็นด้วยกับการให้รัฐออกลอตเตอรี่ขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากในขณะนั้นรัฐนิวแฮมเชอร์ กำลังประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐบาลจัดเก็บภาษีได้ลดลง ส่งผลให้ประชาชนนิวแฮมเชอร์สนับสนุนให้ รัฐบาลนำลอตเตอรี่ออกมาจำหน่ายอีกครั้งหนึ่ง เพื่อมิให้รัฐต้องออกกฎหมายเพิ่มภาษีในส่วนอื่น ๆ ให้ พอเพียงกับการใช้จ่ายของรัฐ (Coughlin, Garrett and Hernandez-Murillo, 2007)

นับตั้งแต่รัฐนิวแฮมเชอร์ได้ออกลอตเตอรี่ในรูปแบบปัจจุบันเป็นรัฐแรก ปรากฏว่ามีรัฐ ต่างๆ อีก 4 1 รัฐได้ออก ลอตเตอรี่แบบเดียวกัน ตามมา ส่งผลให้ รายได้จากลอตเตอรี่ของประเทศ สหรัฐอเมริกาสูงถึง 53.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ.2550 (La Fleur 's 2008 World Lottery Almanac) การที่ลอตเตอรี่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ในสหรัฐฯนี้เป็นผลจากการสำรวจทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ การพนันลอตเตอรี่ที่ว่า อยากให้เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย และเป็นการสนับสนุนการชนิดหนึ่งอีกด้วย รวมทั้งใน อีกทางหนึ่งนั้น รัฐเองก็จะได้มีรายได้จากฐานภาษีที่เก็บจากลอตเตอรี่เพื่อนำมาใช้ในการต่าง ๆ ของรัฐ เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

สำหรับรัฐที่มีได้นำการออกลอตเตอรี่มาเป็นเครื่องมือในการระดมทุนนั้น ได้ให้คำอธิบาย ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ประชากรกลุ่มที่นิยมซื้อลอตเตอรี่ ของรัฐตน เป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็น

ส่วนใหญ่ และลอตเตอรี่ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ระดมเงินทุนจากประชาชน นอกเหนือจากการเก็บภาษีอากร (บางครั้งนักเศรษฐศาสตร์เรียกลอตเตอรี่ว่า ภาษีจากคนจน) เพื่อนำไปใช้ในการบริหารราชการของรัฐบาล ดังนั้นรัฐบาลหรือสถานิติบัญญัติที่มาจากประชาชนกลุ่มรายได้ต่ำจึงไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐจะมีการออกลอตเตอรี่ เพราะจะเป็นการเอาเปรียบคนจน ในขณะที่รัฐบาลและสถานิติบัญญัติของรัฐที่มาจากประชากรกลุ่มรายได้สูงจะเห็นด้วยกับการออกลอตเตอรี่ เพราะหากไม่มีการออกลอตเตอรี่แล้วรัฐจำเป็นต้องปรับอัตราฐานภาษีให้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มรายได้สูงมากกว่ารายได้ต่ำ

3.2.2 ลอตเตอรี่และธุรกิจการพนันในออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศหนึ่งที่ไม่เฉพาะลอตเตอรี่เท่านั้นที่เป็นสิ่งที่ถูก กฎหมาย แต่รัฐยังได้อนุญาตให้การเล่นการพนันอื่นๆ เป็นสิ่งถูกกฎหมายด้วย อาทิ การแข่งม้า รูเล็ต เป็นต้น โดยมีทัศนคติเช่นเดียวกับอีกหลาย ๆ ประเทศที่เห็นว่าภาษีรายได้จากการพนันเป็นภาษีที่ก่อให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนน้อยที่สุด (Bostock, 2005) และด้วยนโยบายที่มีพื้นฐานจากทัศนคติดังกล่าวส่งผลให้รายได้จากธุรกิจการพนันในปี พ.ศ. 2543 มีสัดส่วนถึงร้อยละ 1.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือคิดเป็น 14.7 พันล้านเหรียญออสเตรเลีย รายจ่ายส่วนบุคคลที่จ่ายเพื่อการพนันเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าในระยะเวลาเพียง 10 ปี

การพนันในออสเตรเลียเป็นธุรกิจบริการที่ถูกมองว่าเป็นธุรกิจที่ให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เป็นแหล่งรายได้ของรัฐที่สำคัญแหล่งหนึ่ง รวมทั้งสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศอีกด้วย ธุรกิจการพนันยังก่อให้เกิดการจ้างแรงงานถึง 37,000 ตำแหน่ง ประเมินการว่ารายได้ภาษีอากรที่ได้รับจากธุรกิจการพนันมีสัดส่วนถึงร้อยละ 12 ของรายได้ภาษีอากรที่รัฐสามารถจัดเก็บได้ทั้งหมด และจากการศึกษาแรงจูงใจในการเล่นการพนันในประเทศออสเตรเลียพบว่า ร้อยละ 59 ของผู้เล่นพนันจะได้รับรางวัล ร้อยละ 38 อ้างเหตุผลทางสังคม ร้อยละ 27 มีเหตุผลในการเล่นเพื่อการกุศล ร้อยละ 13 เล่นเพราะต้องการความตื่นเต้นเร้าใจที่ได้จากการเล่นการพนัน ร้อยละ 12 เล่นเพราะเชื่อว่าตนเองเป็นคนมีโชค ร้อยละ 10 เล่นเพราะมองว่าการพนันเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยม ร้อยละ 9 เล่นเพื่อต้องการแข่งขันเอาชนะ และร้อยละ 9 เล่นเพื่อฆ่าเวลา ผลด้านลบของการพนัน คือ มีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ปลดปล่อยตัวเองไปให้เพลิดเพลินไปกับการพนัน จนกลายเป็นผู้ติดการพนันไปในที่สุด ซึ่งส่งผลมี ผู้คิดจะฆ่าตัวตายเป็นร้อยละ 12 (Koran, 1999 อ้างใน Bostock, 2005) นอกจากนั้นการพนันยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมในออสเตรเลียอีกด้วย ประเมินการว่าร้อยละ 1 ของประชากรวัยทำงาน (ประมาณ 130,000 คน) เป็นผู้ประสบปัญหาติดการพนันซึ่งรัฐต้องใช้งบประมาณที่เกี่ยวข้องในการรักษาเยียวยาเป็นจำนวนตั้งแต่ 502 ถึง 1,230 ล้านดอลลาร์ออสเตรเลียต่อปี ไม่นับรวมถึงปัญหาการล้มละลาย การสูญเสียผลิตภาพของประชาชน การหย่าร้าง อาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ตามมาจากการตกเป็นผู้ติดการพนัน

3.3 การระดมเงินออมด้วย Lottery Bond ในต่างประเทศ

Lottery Bonds เป็นตราสารทางการเงินที่รัฐบาลเป็นผู้ออก เป็นพันธบัตรที่มีอายุค่อนข้างยาว มีลักษณะเหมือนพันธบัตรทั่วไปตรงที่ผู้ถือจะได้อัตราดอกเบี้ยคงที่ และจะได้ดอกเบี้ยเป็นประจำทุกงวดของการจ่าย เมื่อครบกำหนดจะได้เงินคืนคืน ต่างจากพันธบัตรทั่วไปตรงที่รัฐบาลจะมีการจับฉลากตามงวดเวลาที่กำหนด พันธบัตรที่มีเลขที่ตรงกับเบอร์ที่จับฉลากได้ก็จะได้รับรางวัลในรูปแบบต่างๆ เช่น ได้เงินคืนสูงกว่าเงินต้นเมื่อครบกำหนด ซึ่งเหมือนกับผู้ถือหุ้นที่ถูกลอตเตอรี่ หรืออาจได้อัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าที่กำหนดในพันธบัตร โดยทั่วไปการออก Lottery Bonds ก็เพื่อจูงใจให้ประชาชนหันมาซื้อพันธบัตรมากขึ้น ในที่นี้จะขอยกตัวอย่าง Lottery Bonds 2 ประเทศคืออังกฤษและ สหรัฐฯ

3.3.1 National Savings and Investment Premium Bonds ของอังกฤษ

ในปี ค.ศ. 1956 รัฐบาลอังกฤษภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี ฮาโรลด์ แมคมิลแลน ได้ออก National Savings and Investment Premium Bonds หรือเรียกสั้นๆ ว่าพรีเมียมบอนด์ (Premium Bonds) เพื่อลดภาวะเงินเฟ้อและกระตุ้นให้เกิดการออมในหมู่คนที่ไม่สามารถชดเชยด้วยรายได้ดอกเบี้ย แต่ด้วยเงินรางวัลจากการเสี่ยงโชค ซึ่งปรากฏว่าได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา พรีเมียมบอนด์ได้รับการปรับปรุงอย่างขนานใหญ่ จนทำให้จำนวนลงทุนในพันธบัตรนี้เพิ่มจาก 4 พันล้านปอนด์ ในปี 1994 เป็น 4 หมื่นล้านปอนด์ในปี 2008

กติกาที่รัฐบาลจ่ายดอกเบี้ยบนพันธบัตร (1.5% ณ กรกฎาคม 2010) เข้ากองทุนรางวัลแทนการจ่ายให้ผู้ถือพันธบัตร ในแต่ละเดือนจะมีการแจกรางวัลซึ่งไม่ต้องเสียภาษี โดยการจับหมายเลขพันธบัตรด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า Electronic Random Number Indicator Equipment มีรางวัลตั้งแต่ 25 ปอนด์ ถึง 1 ล้านปอนด์ (มูลค่ารางวัลของเดือนกรกฎาคม 2010 คาดว่าจะมีจำนวน 52.3 ล้านปอนด์ แบ่งเป็น 1,742,747 รางวัล) โดยรัฐบาลสัญญาจะซื้อพันธบัตรคืนที่ราคาตามหน้าตั๋วทุกเวลาที่ผู้ถือพันธบัตรต้องการ พันธบัตรมีมูลค่าใบละ 1 ปอนด์ ขายเป็นจำนวนทวีคูณของ 10 ต้องซื้ออย่างต่ำ 100 ปอนด์ แต่ละบุคคลสามารถซื้อได้สูงสุด 30,000 ปอนด์ ผู้ซื้อสามารถซื้อเมื่อใดก็ได้หลังจากนั้น 30 วัน ก็มีสิทธิ์ถูกจับรางวัล พรีเมียมบอนด์ของอังกฤษได้รับความนิยมอย่างดียิ่ง เป็นที่นิยมของคนอังกฤษจำนวนมาก ณ เดือนตุลาคม 2009 คาดว่ามีคนอังกฤษกว่า 23 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของประชากรอังกฤษถือพันธบัตรประเภทนี้อยู่ (Wikipedia, the free encyclopedia) ตารางที่ 3.5 แสดงถึงข้อกำหนดในการซื้อพรีเมียมบอนด์ของอังกฤษเมื่อ 30 กันยายน 2553

ตารางที่ 3.6 ข้อกำหนดการซื้อพริ่เมียมบอนด์ของอังกฤษ

Why choose this product?	If you want an investment which offers the fun and excitement of a chance of a big win.
Who can invest?	Anyone aged 16 or over; can also be bought on behalf of under-16s by parents and grand-parents.
Minimum purchase	£100
Maximum holding	£30,000
Investment term	No set term
Prize draws	Instead of paying interest, Bonds are entered into monthly prize draws. Remember that inflation can reduce the true value of your money over time.
Tax status	Free from UK Income Tax and Capital Gains Tax

ที่มา: <http://www.nsandi.com/products/pb> (Sept 30, 2010)

3.3.2 การระดมเงินออม แบบ Save to Win ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในอเมริกา

ผลการสำรวจของ Maynard, et.al. (2008) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 500 ราย ในชุมชน Clarksville รัฐ Indiana เมื่อปี 2006 นำมาซึ่งผลสรุปว่า ตราสารทางการเงินที่เชื่อมโยงกับเงินรางวัลแบบลอตเตอรี่เป็นตราสารที่เหมาะสมกับผู้ที่ไม่ออมทรัพย์ แต่นิยมนำเงินไปลงทุนในการลอตเตอรี่มากกว่า เขาจึงได้แนะนำตราสารทางการเงินชื่อ “Save to Win” และได้แนะนำให้สหกรณ์ 8 แห่งในสหรัฐทดลองดำเนินการ หลังจากที่ได้ศึกษาโครงการที่คล้ายคลึงกันซึ่งประสบผลสำเร็จในหลายประเทศ เช่น อัฟริกาใต้ และสวีเดน และกำลังปรึกษารื้อกับเจ้าของกิจการลอตเตอรี่รายใหญ่บางรายของอเมริกาเพื่อขยายโครงการนี้ต่อไป โดยเขาเชื่อว่า ถ้า “Save to Win” ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าการออมและการเล่นลอตเตอรี่สามารถไปด้วยกันได้ อาจเป็นไปได้ที่กิจการลอตเตอรี่ที่ดำเนินการโดย 42 รัฐ บวกกับบอชิงตันดีซี และเปอร์โตริโกควรจะเข้ามาเล่นเกมระดมเงินออมนี้ด้วย เพราะกิจการเหล่านี้มีจุดขายมากมายประมาณ 200,000 แห่ง ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับสาขาของธนาคารพาณิชย์ซึ่งมีเพียง 99,000 แห่ง การระดมทุนด้วยวิธีนี้ได้ผล เพราะใช้หลักการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน โดยใช้วิธีเบี่ยงเบนพฤติกรรมเดิมไปในทิศทางอื่นที่เขาต้องการ

ลักษณะของตราสารนี้คือ ทุกๆเงินฝาก 25 เหรียญ จะได้รับสลากลอตเตอรี่ 1 ใบ แต่จำกัดให้ผู้ฝากถือสูงสุดไม่เกิน 10 ใบต่อเดือน และจำกัดเฉพาะผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐมิชิแกนเท่านั้น เงินฝากยังมีดอกเบี้ยให้แต่จะต่ำกว่าอัตราปกติเล็กน้อย โดยมี National Credit Union Administration ค้ำประกันเงินฝากให้ (ประมาณ 1%-1.5%) โครงการนี้ได้รับความนิยมอย่างมากในรัฐมิชิแกน มีผู้เปิดบัญชี 11,000 ราย เป็นจำนวนเงินฝาก 8.6 ล้านเหรียญในปี 2009 สำหรับเงินรางวัลนั้น ได้ตั้งรางวัลใหญ่ถึง 100,000 เหรียญ ให้ผู้ฝากเงินขั้นต่ำ 25 เหรียญเมื่อครบ 1 ปี และแต่ละเดือนจะมีการจับรางวัลซึ่งมีมูลค่าตั้งแต่ 15-400 เหรียญ โดย

แต่ละสหกรณ์จะแจกรางวัลเดือนละ 8 รางวัล มีมูลค่า 15-100 เหรียญ และทุกเดือนมีนาคม มิถุนายน กันยายน และธันวาคม จะมีเพิ่มอีก 2 รางวัล รางวัลละ 400 เหรียญ และ 15 เหรียญ

3.4 การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่

3.4.1 การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่ในต่างประเทศ

ส่วนหนึ่งของรายได้จากการจำหน่ายลอตเตอรี่ในประเทศต่างๆมักถูกนำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น ที่ประเทศอังกฤษ รายได้ภายหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการบริหาร ออกร้อยละ 20 จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนจัดสรรให้แก่ 1) Arts Councils 2) Sports Councils 3) The National Heritage Memorial Fund 4) The National Lottery Charities Board และ 5) The Millennium Commission ซึ่งเกณฑ์การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่ของประเทศอังกฤษที่สำคัญที่สุดคือ “ต้องเป็นไปในกิจกรรมเพื่อสร้างสินค้ำมหาชน” (Public Goods) ที่เป็นประโยชน์ต่อมหาชนและเพื่อประโยชน์ในทางกุศล แต่ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของเอกชนคนใดคนหนึ่ง

ที่สหรัฐอเมริกา การนำรายได้จากการออกลอตเตอรี่ไปใช้ของรัฐต่างๆ มีการระบุไว้ชัดเจนว่าได้นำไปใช้ในด้านการศึกษา ใช้ในงบประมาณกลางและเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น นำไปสร้างสนามบอลและสนามกีฬา นำไปใช้เพื่อสิ่งแวดล้อมสวนธารณะและทรัพยากรธรรมชาติ และอื่นๆ ดังแสดงในตารางข้างล่าง

ตารางที่ 3.7 วัตถุประสงค์การนำรายได้จากลอตเตอรี่ไปใช้ของสหรัฐอเมริกา

วัตถุประสงค์การนำรายได้จากลอตเตอรี่ไปใช้	มลรัฐ
การศึกษา	แคลิฟอร์เนีย ฟลอริดา จอร์เจีย อิลลินอยส์ มิชิแกน นิวแฮมป์เชอร์ นิวเจอร์ซีย์ นิวเม็กซิโก นิวยอร์ก และโอไฮโอ
งบประมาณกลางของรัฐ	คอนเนตทิคัต เดลาแวร์ ดิสตริกต์ ออฟ โคลัมเบีย หลุยส์เซียน่า และโรดไอแลนด์
การศึกษา งบประมาณกลางและวัตถุประสงค์อื่น	อริโซนา ไอโอวา เคนตักกี มิสซูรี มอนแทนา เท็กซัส เวอร์มอนต์ วอชิงตัน และเวสต์เวอร์จิเนีย
สาธารณประโยชน์และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะบางอย่าง	
- สนามบอลและสนามกีฬา	แมรีแลนด์ วอชิงตัน
- สิ่งแวดล้อมสวนธารณะและทรัพยากรธรรมชาติ	อริโซนา โคโลราโด ไอโอวา เมน มินิโซตา เนบรัสกา โอริกอน
- การขนส่งและการก่อสร้าง	อริโซนา โคโลราโด อินเดียนา เซาธ์ดาโกตา ไอโอวา
- โครงการบำบัดโรคติดการพนัน	แมสซาชูเซตส์ เนบรัสกา

ตารางที่ 3.7 วัตถุประสงค์การนำรายได้จากลอตเตอรี่ไปใช้ของสหรัฐอเมริกา (ต่อ)

วัตถุประสงค์การนำรายได้จากลอตเตอรี่ไปใช้	มลรัฐ
- สนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุ	เปอร์โตริโก เวสต์เวอร์จิเนีย
- ที่อยู่อาศัย	เคนตักกี เพอร์โตริโก
- ช่วยเหลือทหารผ่านศึกชาวเวียดนาม	เคนตักกี

ที่มา : La Fleur's 2008 World lottery Almanac

3.4.2 การจัดสรรรายได้จากลอตเตอรี่ในไทย

สำหรับประเทศไทย พรบ. สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 มาตรา 22 ได้ระบุเกณฑ์การแบ่งส่วนรายได้ จากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลออกเป็น 3 ส่วน คือ เงินรางวัลร้อยละ 60 รายได้แผ่นดินไม่น้อยกว่าร้อยละ 28 และค่าใช้จ่ายในการบริหารร้อยละ 12 โดยส่วนที่นำมาสมทบเป็นรายได้แผ่นดินเป็นประจําประกอบด้วย

- เงินร้อยละ 28 ของค่าจำหน่ายสลาก
- ดอกผลของเงินร้อยละ 28 ของค่าจำหน่ายสลาก
- เงินรางวัลค้างจ่ายครบกำหนดอายุความ 2 ปี
- ดอกผลของเงินรางวัลค้างจ่าย ร้อยละ 50 ของรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่าย และ
- รายได้อื่นตามที่รัฐบาลกำหนด

ในในช่วง 2545-2554 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้จัดสรรรายได้ของตนหลังจากได้หักเงินรายได้ส่วนใหญ่ที่ส่งเข้าคลัง ซึ่งนำไปใช้จ่ายผ่านงบประมาณกลาง ดังแสดงใน ตาราง ที่ 3.8 เงินจำนวนนี้ รัฐบาลได้นำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ในรูปของเงินบริจาค ร้อยละ 1-3 ของรายได้ที่ได้จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งเฉลี่ยได้ประมาณ 188.35 ล้านบาทต่อปี

ตารางที่ 3.9 ได้แสดงถึงรายการใช้จ่ายจากเงินรายได้ที่รัฐบาลได้จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โดย เงินบริจาคส่วนใหญ่จะเข้าไปในด้านการศึกษาและกีฬา ศาสนา สังคมสงเคราะห์และอื่นๆ

ตารางที่ 3.8 รายได้ที่น่าสนใจรัฐบาลแต่ละปี

หน่วย : ล้านบาท

ปีงบประมาณ	ยอดรายได้ที่น่าสนใจ (1)	เงินบริจาค (2)	ร้อยละ (2)/(1)
2554	14,636.30	490.01	3.35
2553	14,535.16	373.60	2.57
2552	13,284.48	166.42	1.25
2551	13,899.65	107.46	0.77
2550	14,00.57	121.45	0.87
2549	11,174.31	119.00	1.06
2548	10,358.49	106.51	1.03
2547	8,872.30	114.04	1.29
2546	7,504.82	150.60	2.01
2545	5,456.17	134.40	2.46

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

ตารางที่ 3.9 รวมเงินบริจาคแต่ละปีของสำนักงานสลากฯ

หน่วย

: ล้านบาท

ปีงบประมาณ	มูลนิธิ ถวายใน โอกาส ต่างๆ	การศึกษา และกีฬา	การแพทย์ และการ สาธารณสุข	ศาสนา	สังคม สงเคราะห์ และอื่นๆ	ศิลปวัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม	รวม
2554	12.00	130.49	41.22	56.22	218.02	32.06	490.01
2553	15.00	147.83	7.55	79.47	87.92	35.83	373.60
2552	25.00	42.15	11.11	49.64	28.81	9.72	166.42
2551	15.00	35.74	2.49	22.88	24.51	6.85	107.46
2550	23.00	35.88	3.99	15.18	36.75	6.65	121.45
2549	23.00	43.15	7.35	16.48	21.43	7.59	119.00
2548	25.00	26.57	6.25	2.81	37.52	8.35	106.51
2547	33.00	17.12	1.52	21.53	35.88	4.98	114.04
2546	28.00	35.43	3.49	47.66	26.60	9.43	150.60
2545	24.00	34.53	2.85	37.59	28.26	7.17	134.40

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอ ผลที่ได้จากการ สํารวจกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ นอกเขต กรุงเทพมหานครจำนวน 4 ,800 ตัวอย่าง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป ผลการจัดเก็บและการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างจะแบ่งเป็น 6 ส่วน ดังนี้

4.1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์

ประชากรเป้าหมายของการจัดเก็บตัวอย่างคือประชากรที่อาศัยอยู่ นอกเขตกรุงเทพฯในปี สํารวจ 2555 เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาดํานานกว่าระดับปริญญาตรี ประกอบด้วยกลุ่มอาชีพอิสระ หน่วยงานราชการ /รัฐวิสาหกิจหรือธุรกิจเอกชน มีอายุ 1 5 ปีขึ้นไป โดยใช้จำนวนตัวอย่าง 4 ,800 คนด้วยวิธี quota sampling จาก 12 จังหวัด ํละ 400 คน

ผลการจัดเก็บข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 4.2 พอสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างจากการสํารวจมี สัดส่วนเพศชายพอๆกับเพศหญิงคือ 54: 46 โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 75.25 มีอายุระหว่าง 23-50 ปี

ในด้านสถานภาพสมรสพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 59.46 เป็นผู้ที่สมรสแล้ว ผู้เป็นโสดมีอยู่ร้อยละ 34.56

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีตั้งแต่ไม่จบชั้นประถมจนถึงระดับ ปวช./ปวส./อนุปริญญา โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่สอบถามคือร้อยละ 33.08 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช./ปวส./อนุปริญญา รองลงมา คือ กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมตอนปลาย และมัธยมตอนต้น ตามลำดับ

เพื่อให้ได้ข้อมูลการศึกษากระจายตัวตามอาชีพต่างๆให้มากที่สุด งานวิจัยนี้จึงได้กำหนดให้ “อาชีพ” เป็นตัวแปรที่ควบคุมไว้ คือกำหนดอาชีพของกลุ่มตัวอย่างไว้ 10 กลุ่มอาชีพ และสุ่มเก็บตัวอย่างให้ ได้อาชีพละประมาณ 450-500 คน เหตุผลที่ไม่ได้กำหนดจำนวนตัวอย่างในแต่ละอาชีพให้ตายตัว เพราะผู้ ประกอบอาชีพในแต่ละจังหวัดมีความหลากหลายแตกต่างกัน เช่น จังหวัดเล็กบางจังหวัดอาจมีพนักงานที่ ทำงานในห้างไม่มาก ในขณะที่ในอำเภอเมืองของจังหวัดใหญ่ เช่น เชียงใหม่ จะหาผู้ประกอบการอาชีพ เกษตรกรยาก ทำให้ต้องจัดเก็บข้อมูลจากอำเภอใกล้เคียงแทน เป็นต้น กลุ่มอาชีพในกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- (1) ดำรงชั้นผู้น้อย/ทหารชั้นผู้น้อย/อาสาสมัครต่างๆ
- (2) แม่ค้าหาบเร่ แผงลอย
- (3) ผู้ประกอบการขนาดย่อมทั่วไป เช่น ร้านทำผม ร้านอาหาร
- (4) พนักงานห้าง/บริษัท

- (5) คนงานในโรงงาน/คนงานในภาคอุตสาหกรรม/กรรมกรก่อสร้าง/ผู้รับจ้างรายอื่น
- (6) คนขับรถบริการ
- (7) นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีลงมา
- (8) เกษตรกร (คนงานในภาคเกษตรและเจ้าของ)
- (9) ลูกจ้างประเภทบริการ เช่น ร้านทำผม ร้านขายอาหาร
- (10) อื่นๆ ประกอบด้วยผู้มีอาชีพอิสระต่างๆที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มที่1-9 เช่น ผู้มีอาชีพรับจ้างจัดสวน นักดนตรี ดีเจ รับจ้างทำความสะอาด หมอนวด นักมวย เด็ก ปัมผู้ดูแลเด็กและคนชรา ทั้งนี้รวมถึงกลุ่มผู้มีรายได้ไม่ประจำต่างๆ

ตารางที่ 4.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทางประชากรศาสตร์

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างทางประชากรศาสตร์		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	2667	55.60
	หญิง	2133	44.40
	รวม	4,800	100.00
อายุ	น้อยกว่า 23	615	12.81
	23-30	1107	23.06
	31-40	1465	30.52
	41-50	1040	21.67
	51-60	472	9.83
	มากกว่า 60	101	2.10
	รวม	4,800	100.00
สถานภาพ	โสด	1659	34.56
	สมรส	2854	59.46
	หย่า/ม่าย	287	5.98
	รวม	4,800	100.00
ระดับ	ต่ำกว่าประถม	135	2.81
การศึกษา	ประถม	802	16.71
	มัธยมตอนต้น	1135	23.65
	มัธยมตอนปลายหรือเทียบเท่า	1140	23.75
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	1588	33.08
	รวม	4,800	100.00

ตารางที่ 4.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทางประชากรศาสตร์ (ต่อ)

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างทางประชากรศาสตร์		จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ	ตำรวจชั้นผู้น้อย/ทหารชั้นผู้น้อย/อาสาสมัครต่างๆ	471	9.81
	แม่ค้าหาบเร่ แผงลอย	474	9.88
	ผู้ประกอบการขนาดย่อมทั่วไป เช่น ร้านทำผม ร้านอาหาร	496	10.33
	พนักงานห้าง/บริษัท	490	10.21
	คนงานในภาคอุตสาหกรรม/ ก่อสร้าง/ผู้รับจ้างรายอื่น	482	10.04
	คนขับรถบริการ	481	10.02
	นักศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี	484	10.08
	เกษตรกร (คนงาน/เจ้าของ)	479	9.98
	ลูกจ้างในภาคบริการ	480	10.00
	อื่นๆ	463	9.65
Total		4,800	100.00

4.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินของกลุ่มตัวอย่าง

รายรับและรายจ่าย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ 93.00 เป็นผู้มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 5,000-20,000 บาทต่อเดือน และร้อยละ 93.73 เป็นผู้มีรายจ่ายเฉลี่ยไม่เกิน 15,000 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 4.2)

การออมและการใช้เงินออม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้มีเงินออม มีอยู่ 760 คนหรือร้อยละ 15.83 ที่ตอบว่าตนไม่มีเงินออม ในจำนวนนี้มีเพียง 24 คนที่ไม่ซื้อหวย แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างได้นำค่าใช้จ่ายในการซื้อหวยเป็นส่วนหนึ่งของรายจ่ายในชีวิตประจำวัน

ระดับเงินออมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ 62.04 มีเงินออมเดือนละ 1,000 - 5,000 บาทต่อเดือน โดยร้อยละ 45.77 เก็บเงินออมไว้กับตัวหรือฝากไว้ที่ธนาคาร ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 54.23 ตอบว่าได้นำเงินไปลงทุน การลงทุนส่วนใหญ่คือซื้อหวย/สลากกินแบ่ง (42.46 %) และมีเพียงประมาณร้อยละ 20.62 ของกลุ่มตัวอย่างที่นำเงินไปซื้อตราสารลงทุนอื่นๆ เช่น ทอง หน่วยลงทุน พันนบอล เล่นแชร์ และมีเพียงร้อยละ 2.37 ที่ซื้อสลากออมทรัพย์ มีข้อสังเกตว่า พฤติกรรมการลงทุนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มชนผู้มีรายได้ต่ำนี้ประมาณครึ่งหนึ่งมีพฤติกรรมการลงทุนที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะการซื้อหวยใต้ดินและพนันบอล

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินของกลุ่มตัวอย่าง

	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า 5000 บาท	438	9.13
	5,000-10,000บาท	2,388	49.75
	10,001-15,000 บาท	1,334	27.79
	15,001-20,000บาท	299	6.23
	สูงกว่า 20,000บาท	341	7.10
	รวม	4,800	100.00
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน	ต่ำกว่า5,000บาท	902	18.79
	5,001-10,000บาท	2,588	53.92
	10,001-15,000 บาท	872	18.17
	15,001-20,000บาท	236	4.92
	มากกว่า20,000 บาท	202	4.21
	รวม	4,800	100.00
เงินที่เหลือในแต่ละเดือน	<500 บาท	318	6.63
	501-1,000 บาท	809	16.85
	1,000-5,000บาท	2,169	45.19
	>5,000 บาท	744	15.50
	ไม่มีเงินออม	760	15.83
	รวม	4,800	100.00
	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การใช้เงินออม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	เก็บไว้กับตัว/ฝากธนาคาร	3,848	45.77
	ปล่อยกู้	86	1.02
	ซื้อหอย/สลากกินแบ่ง	3,570	42.46
	เล่นแชร์/แชร์ลูกโซ่	350	4.16
	ซื้อทอง	184	2.19
	ซื้อสลากออมสิน/รทส.	199	2.37
	ซื้อหน่วยลงทุนอื่น	26	0.31
	อื่นๆ	145	1.72
	รวม	8,408	100.00

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านการเงินของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมการซื้อขายของผู้ตอบว่าไม่มีเงินออม	ซื้อหอยและสลาก	169	22.24
	ซื้อสลากกินแบ่งอย่างเดียว	130	17.11
	ซื้อหอยได้ดินอย่างเดียว	224	29.47
	รวมซื้อหอยและสลาก	523	68.82
	ไม่ซื้อ	237	31.18
	รวม	760	100.00

4.3 พฤติกรรมในการซื้อหอย

1) ประเภทของหอยที่ซื้อ

ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 76.50 ของกลุ่มตัวอย่างมีการซื้อหอยได้ดินและ/หรือสลากกินแบ่งรัฐบาล และมีเพียงร้อยละ 23.50 ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ซื้อสินทรัพย์เพื่อการลงทุนใดๆ¹ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 พฤติกรรมการซื้อขายของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจุบันท่านซื้อหอยใดต่อไปนี้	จำนวน	ร้อยละ
ซื้อสลากกินแบ่งอย่างเดียว	1,001	20.85
ซื้อหอยได้ดินอย่างเดียว	1,144	23.83
ซื้อหอยและสลากกินแบ่ง	1,395	29.06
หอยและสลากและการพนันอื่นๆ	132	2.75
รวมนักลงทุนในหอยและสลาก	3,672	76.50
ไม่ซื้อทั้งหอยได้ดิน สลากกินแบ่งและอื่นๆ	1,128	23.50
รวม	4,800	100.00

¹ สินทรัพย์เพื่อการลงทุนในงานวิจัยนี้ได้รวมหอยและสินทรัพย์ทางการเงินทุกประเภทที่เป็นการพนันไว้ด้วย เช่น พนันบอล

2) จำนวนปีที่ซื้อ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการซื้อหอยที่ยาวนาน พบว่ามีอยู่ร้อยละ 76.25 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ซื้อหอยมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป (ตารางที่ 4.4) โดย ร้อยละ 32.27 มีประสบการณ์ในการซื้อหอย 1-10 ปี และร้อยละ 23.13 ซื้อหอยตั้งแต่ 11-20 ปี หากเปิดโอกาสให้มีวิธีลงทุนทางการเงินที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้มีการศึกษาและรายได้น้อย โดยไม่สูญเสียเงินต้น ประชาชนกลุ่มนี้น่าจะซื้อหอยน้อยลงและมีเงินออมระยะยาวมากขึ้น

ตารางที่ 4.4 จำนวนปีที่ซื้อหอยของกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนปีที่ซื้อหอย	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยซื้อหรือเพิ่งเริ่มซื้อไม่ถึงปี	1,140	23.75
1-10 ปี	1,549	32.27
11-20 ปี	1,110	23.13
21-30 ปี	704	14.67
31-40 ปี	220	4.58
มากกว่า 40 ปี	77	1.60
รวม	4,800	100

3) แรงจูงใจในการซื้อหอย

สำหรับกลุ่มที่มีการซื้อหอยได้ดิน และ/หรือ สลากกินแบ่งรัฐบาล พบว่ามีอยู่ร้อยละ 57.74 ที่หวังผลตอบแทนในการลงทุนซื้อหอย ส่วนกลุ่มที่ชอบเสี่ยงโชคมีเพียงร้อยละ 25.42 ของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษานี้ได้พบว่ามีกลุ่มที่ไม่มีเป้าหมายชัดเจนในการซื้อหอย เช่น ซื้อตามกระแส ซื้อเพราะมีคนขายหรือซื้อเพราะสงสารคนขายมีมากถึงร้อยละ 16.82 ของกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 4.5) กลุ่มตัวอย่างที่หวังเงินรางวัลและซื้อเพราะแรงจูงใจอื่นนี้หากมีตราสารทางการเงินที่น่าลงทุน และได้รับการจูงใจที่ดีน่าจะเป็นกลุ่มที่ชักชวนให้เปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาวไม่ยาก

ตารางที่ 4.5 แรงจูงใจในการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่าง

เหตุผลที่ท่านเลือกซื้อหวย (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
หวังเงินรางวัล	4,291	57.74
ชอบเลี้ยงดวง/สนุก	1,891	25.44
ซื้อตามข่าว/ตามกระแส	239	3.22
หาซื้อง่าย	788	10.60
ซื้อเพราะความเคยชิน	200	2.69
อื่นๆ	23	0.31
รวม	7,432	100.00

4) สิ่งอ้างอิงตัวเลขในหวย

คนที่ซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างจากการลงทุนทางการเงินทั่วไป เช่น การลงทุนในหุ้นสามัญ หรือตราสารอนุพันธ์ ที่ผู้ซื้อต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวหุ้นหรือตราสารที่จะซื้อในระดับหนึ่งก่อนตัดสินใจซื้อ ผู้ตัดสินใจซื้อหวยก็เช่นกัน คือมีการเลือกเลขหวยที่จะซื้อโดยอาศัยสิ่งอ้างอิงต่างๆ ซึ่งผลจากแบบสอบถามพบว่า มีอยู่ร้อยละ 40.40 ที่อาศัยความฝันของตนหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งอ้างอิงในการเลือกเลขหวย กลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวยตามคนอื่นมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 27.51 แสดงว่าเป็นกลุ่มที่สามารถชักจูงให้เปลี่ยนพฤติกรรมการลงทุนได้ หากได้ข้อมูลเพียงพอ ส่วนในด้านการใช้สิ่งบันดาลใจนั้น ตัวอย่างของสิ่งบันดาลใจที่ได้จากแบบสอบถามได้แก่ การเลือกเลขที่ชอบ ให้เด็กหยิบให้ ใช้เลขทะเบียนรถ เลขที่บ้าน เลือกเลขโดยประมวลจากเหตุการณ์รอบตัว ใช้สูตรคำนวณเอง ฯลฯ (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 สัดส่วนของผู้ซื้อหวยจำแนกตามสิ่งอ้างอิงที่ใช้

สิ่งอ้างอิงตัวเลข	ความฝัน	คนอื่นบอก	สิ่งศักดิ์สิทธิ์	สิ่งบันดาลใจอื่นๆ	รวม
จำนวน (ร้อยละ)	27.32	27.51	13.08	32.09	100

5) โอกาสในการเลือกเลข

ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่ามีการซื้อหวย พบว่าร้อยละ 69.31 ต้องการเลือกซื้อเลขที่ตนต้องการ โดยกลุ่มที่ยึดมั่นด้านตัวเลขที่ต้องการซื้อ มีเพียงร้อยละ 24.33 ของกลุ่มที่ซื้อหวย สำหรับกลุ่มนี้ หาก

ไม่ได้เลขที่ตนต้องการจะไม่ซื้อ และมียู่อประมาณร้อยละ 25.97 ที่จะซื้อหรืออาจซื้อหวยถึงแม้ว่าจะไม่ได้เลขที่ตนต้องการซื้อ (ตารางที่ 4.7) พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หากต้องการให้คนกลุ่มนี้เปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยมาซื้อตราสารทางการเงินอื่นแทน เช่น สลากออมทรัพย์ สลากที่ออกใหม่นี้ต้องเลือกเลขได้จึงจะได้รับความนิยม

ตารางที่ 4.7 พฤติกรรมการเลือกเลขและการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวย

เวลาซื้อหวย เลือกเลขหรือไม่	ถ้าไม่มีเลขที่ตนต้องการจะซื้อหรือไม่			รวม
	ซื้อ	ไม่ซื้อ	บางครั้งซื้อบางครั้งไม่ซื้อ	
เลือก	19.01	24.33	25.97	69.31
ไม่เลือก	7.95	1.99	1.77	11.71
เลือกในบางครั้ง	4.21	4.70	10.08	18.98
รวม	31.16	31.02	37.82	100.00

6) ความถี่ในการซื้อหวย

ความถี่ในการซื้อหวยซึ่งรวมทั้งซื้อหวยได้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น มียู่อร้อยละ 75.85 ที่ซื้อทุกงวด (เดือนละ 2 ครั้ง) หรือทุกเดือน และมียู่อร้อยละ 19.39 ที่มีการซื้อทุกปีๆละ 2-3 ครั้ง กลุ่มที่นานๆซื้อทีหรือซื้อแบบไม่สม่ำเสมอมีเพียงร้อยละ 7.28 ของกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวย (ตารางที่ 4.8) สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สูงถึงร้อยละ 92.72 ที่มีความพร้อมที่จะสะสมทรัพย์ด้วยวิธีการให้ลงเงินอย่างสม่ำเสมอเหมือนเช่นกลุ่มผู้มีรายได้ประจำ หากมีตราสารทางการเงินที่จูงใจ เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้ซื้อหวยระหว่างจังหวัดใหญ่และจังหวัดเล็ก พบว่าไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือผู้มีพฤติกรรมซื้อหวยอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 4.8 ความถี่ในการซื้อหวยได้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล

ความบ่อยในการซื้อหวย	จังหวัดเล็ก	จังหวัดใหญ่	ทั้งหมด
ซื้อเพียงบางเดือนในรอบ 1 ปี	17.01	16.73	16.88
ซื้อเดือนละครั้ง	22.65	15.94	19.39
ซื้อทุกงวด	51.99	61.18	56.46
ซื้อบางปี	8.35	6.14	7.28
รวม	100.00	100.00	100.00

4.4 จำนวนเงินที่ซื้อหอยและแหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหอย

1) จำนวนเงินที่ซื้อหอย

ในการพิจารณาถึงอำนาจซื้อหอยของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าจำนวนเงินที่ซื้อหอยและ/หรือ สลากกินแบ่งทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างในปีสำรวจส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 2,000 – 8,000 บาท ดังแสดงในตารางที่

4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนเงินที่ซื้อหอยต่อคนต่อปี

หน่วย (บาท)	จังหวัดใหญ่	จังหวัดเล็ก	รวม
ไม่ซื้อหอยใดๆ	25.59	21.48	23.53
น้อยกว่า 1,000	9.48	14.01	11.75
1,001-2,000	8.52	8.97	8.74
2,001-4,000	12.48	14.18	13.33
4,001-6,000	15.37	15.72	15.54
6,001-8,000	11.36	8.97	10.16
9,001-10,000	3.97	3.17	3.57
มากกว่า 10,000 บาท	13.24	13.51	13.37
Total	100.00	100.00	100.00

ในด้านจำนวนเงินที่ซื้อ ตารางที่ 4.10 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ซื้อหอยได้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นกลุ่มที่ใช้เงินซื้อหอยต่อเดือนสูงที่สุดคือ เฉลี่ยเดือนละ 758 บาทหรือ 9,098 บาทต่อปี ในขณะที่ผู้ซื้อเฉพาะหอยได้ดินหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลอย่างใดอย่างหนึ่งจะมีการใช้เงินต่ำกว่าเกือบครึ่ง และในภาพรวมแล้วพอสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีการซื้อหอยโดยเฉลี่ยแล้วเป็นเงินเดือนละ 535 บาทต่อคน หรือปีละ 6,425 บาท

ในการเปรียบเทียบถึงจำนวนเงินที่ซื้อหอยระหว่างจังหวัดเล็กและจังหวัดใหญ่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในจังหวัดใหญ่มีการใช้เงินในการซื้อหอยต่อคนมากกว่าจังหวัดเล็กเล็กน้อย และจากการทดสอบด้วยวิธี t-test for Equality of Means จากโปรแกรม SPSS พบว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนเงินที่ใช้ซื้อหอยต่อคนของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้นงานวิจัยนี้จะใช้ค่าเฉลี่ยของเงินที่ซื้อหอยเดือนละ 535 บาทต่อคน ในการประเมินจำนวนเงินที่จะนำไปแปลงเป็นเงินออมระยะยาว

ตารางที่ 4.10 จำนวนเงินที่ใช้ในการซื้อหอย

เงินซื้อหอยเฉลี่ย	เฉลี่ย		จังหวัดใหญ่		จังหวัดเล็ก	
	บาท/คน /ปี	บาท/คน /เดือน	บาท/คน /ปี	บาท/คน /เดือน	บาท/คน /ปี	บาท/คน /เดือน
หอยใต้ดิน	5,030.36	419.20	5,040.46	420.038	5,019.89	418.32
สลากกินแบ่ง	4,187.53	348.96	4,329.35	360.779	4,051.76	337.65
ซื้อทั้งหอยใต้ดินและสลากกินแบ่ง	9,097.91	758.16	9,430.03	785.836	8,807.79	733.98
เฉลี่ยเงินซื้อหอยและสลากกินแบ่ง	6,425.01	535.42	6,526.14	543.845	6,329.18	527.43

2) แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหอย และความถี่ในการซื้อ

ตารางที่ 4. 11 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหอยนั้น มีเพียงร้อยละ 11.11 ที่กู้เงินมาซื้อหอย ส่วนใหญ่คือร้อยละ 79.73 ใช้เงินรายได้จากการทำงานมาซื้อ ในจำนวนนี้มีร้อยละ 74.01 ที่ซื้ออย่างสม่ำเสมอทุกปี

ตารางที่ 4.11 แหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อหอย และความถี่ในการซื้อ

ประเภทหอย	เงินเดือน/รายได้ จากการทำงาน	เงินที่เคยได้จาก การถูกรางวัล	เงินที่กู้ยืมมา	อื่นๆ	รวม
หอยใต้ดิน	25.74	1.81	3.71	0.18	31.44
สลากกินแบ่งรัฐบาล	21.79	1.88	2.37	0.20	26.23
ซื้อหอยและสลาก	32.20	4.89	5.03	0.20	42.32
รวม	79.73	8.58	11.11	0.58	100.00
ความบ่อยในการซื้อหอย	เงินเดือน/รายได้ จากการทำงาน	เงินที่เคยได้จาก การถูกรางวัล	เงินที่กู้ยืมมา	อื่นๆ	รวม
ทุกงวด	45.36	6.03	6.88	0.13	58.40
เดือนละครึ่ง	15.48	1.16	1.95	0.25	18.84
2-3 เดือน/ครั้ง	13.17	1.10	1.50	0.11	15.88
ซื้อบางปี	5.67	0.31	0.85	0.04	6.88
รวม	79.68	8.60	11.18	0.54	100.00

สำหรับผู้กู้เงินมาซื้อหอยนั้น แหล่งเงินกู้ตามลำดับความสำคัญได้แก่ เพื่อนบ้าน/ญาติ คน
 เติบโตและ เจ้ามือหอย ตารางที่ 4.12 แสดง สำหรับงานวิจัยนี้กลุ่มที่กู้เงินมาซื้อหอยจะไม่ถือเป็น
 กลุ่มเป้าหมายของงานศึกษา

ตารางที่ 4.12 แหล่งเงินกู้ของผู้ซื้อหอย

คนเดินโพย	เจ้ามือหอย	เพื่อนบ้าน/ ญาติ	ไม่เคยกู้	เงินกู้นอก ระบบ	อื่นๆ	รวม
27.61	14.42	42.64	0.61	12.27	2.45	100.00

4.5 ความเสี่ยงในการซื้อหอย

ถ้าคิดว่าการซื้อหอยเป็นการลงทุนทางการเงินประเภทหนึ่ง ในการพิจารณาถึงความเสี่ยง
 และผลตอบแทนในการลงทุนในหอย ตารางที่ 4.13 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหอยนั้น มีผู้ที่เคยถูกรางวัลร้อยละ 34.10 โดยส่วนใหญ่จะถูกรางวัล 1-2 ครั้ง และผู้ที่ไม่เคยถูกรางวัลมีร้อยละ 65.90 ของผู้ซื้อใน
 รอบ 1 ปี

ตารางที่ 4.13 สัดส่วนของผู้ถูกรางวัลจำแนกตามความถี่ที่ถูกรางวัลในรอบ 1 ปี

ความถี่ในการถูกรางวัล	ร้อยละ
ไม่เคยถูกรางวัล	65.90
ถูก 1 ครั้ง	20.15
ถูก 2 ครั้ง	8.66
ถูก 3 ครั้ง	3.09
ถูกมากกว่า 3 ครั้ง	2.20

ในการสอบถามถึงจำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างใช้ซื้อหอยได้คืน และสลากกินแบ่งในรอบ 1 ปี
 และเปรียบเทียบกับจำนวนเงินรางวัลที่ได้รับในปีเดียวกัน พบว่ามีผู้ได้กำไรจากการลงทุนในหอยเพียงร้อยละ 21.92 ของผู้ซื้อ ได้เงินคืนน้อยกว่าเท่าทุน ร้อยละ 0.99 และขาดทุนร้อยละ 77.10 ดังแสดงใน

ตารางที่ 4.14 แสดงให้เห็นว่า ภาครัฐควรหาทางเปลี่ยนเงินหายเป็นเงินออมโดยเร็วที่สุด เพื่อมิให้คนจนต้องสูญเสียเงินไปกับธุรกิจนี้

ตารางที่ 4.14 สัดส่วนของผู้ได้ผลตอบแทนจากการซื้อหน่วยที่ดินและสลากกินแบ่งในรอบ 1 ปี

หน่วย: ร้อยละ

	กำไรจากหาย	ขาดทุน	เท่าทุน	รวม
ซื้อหน่วยที่ดินอย่างเดียว	17.85	81.13	1.02	100.00
ซื้อสลากกินแบ่งอย่างเดียว	20.54	78.77	0.69	100.00
ซื้อหน่วยและสลากกินแบ่งฯ	26.16	72.67	1.16	100.00
รวม	21.92	77.10	0.99	100.00

4.6 ลักษณะของหน่วยที่พึงปรารถนา

ในการซื้อหน่วย ผู้ซื้อย่อมคาดหวังเงินว่าจะได้เงินรางวัลสูง จึงยอมที่จะซื้อหน่วยถึงแม้ว่าจะมีความเสี่ยงสูงก็ตาม แต่เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้ซื้อหน่วยมีทางเลือกที่จะออมแทนการซื้อหน่วยซึ่งเสี่ยงต่อการไม่ได้เงินต้นคืนสูงมาก ในแบบสอบถามได้กำหนดข้อเสนอทางเลือกไว้ 4 ทางเลือกในการลงทุนให้กลุ่มตัวอย่างเลือก ดังแสดงในตารางที่ 4.15

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมากถึงร้อยละ 74.45 มีความสนใจในการซื้อหน่วยแบบได้เงินต้นคืน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจดีว่า การได้เงินต้นคืนทั้งหมด ผลตอบแทนก็อาจไม่สูงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับตราสารที่ได้เงินต้นคืนบางส่วนหรือทั้งหมด และมีเพียงร้อยละ 25.55 ที่มีความสนใจเงินรางวัลสูงมากกว่าการได้เงินต้นคืน

ตารางที่ 4.15 ลักษณะของหน่วยที่พึงปรารถนา

ถ้าเลือกได้ ท่านจะเลือกซื้อหน่วยที่มีลักษณะใดต่อไปนี้	ร้อยละ
ได้รางวัลมากแต่ไม่ได้เงินต้นคืน	25.55
ได้รางวัลน้อย แต่ได้เงินต้นคืน	20.23
ได้รางวัลปานกลาง แต่ได้เงินต้นคืนบางส่วน	21.77
ได้เงินต้นคืนบางส่วนถึงแม้จะไม่ถูกรางวัล	32.44
รวม	100.00

4.7 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการซื้อสลากออมทรัพย์

เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่า สลากออมทรัพย์ที่ออกโดยธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) มีลักษณะที่เชื่อมโยงระหว่างการเสี่ยงโชคและส่งเสริมการออม ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้ แต่ผลจากการสำรวจพบว่า สลากออมทรัพย์ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในกลุ่มผู้มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เพราะส่วนใหญ่ยังซื้อหวยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล ตารางที่ 4.16 แสดงให้เห็นว่ามีผู้เคยซื้อสลากออมทรัพย์เพียงร้อยละ 11.92 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีสัดส่วนของผู้ที่ยังไม่รู้จักสลากออมทรัพย์สูงถึงร้อยละ 53.52

สำหรับผู้ซื้อสลากออมทรัพย์นั้น ร้อยละ 59.38 ตอบว่าซื้อเพราะเป็นการเสี่ยงโชค คำตอบนี้เป็นการยืนยันว่าการระดมเงินออมจากผู้มีรายได้น้อยนั้น จำเป็นต้องมีมิติของการเสี่ยงโชคเข้ามาช่วย เพราะผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้สนใจซื้อสลากออมทรัพย์เพราะเหตุผลด้านการออมมีเพียงร้อยละ 37.16 ของกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มที่ซื้อเพราะเห็นว่าเงื่อนไขของผลตอบแทนดีกว่าธนาคารร้อยละ 32.74 และกลุ่มที่ซื้อเพราะต้องการออมเงินมีเพียงร้อยละ 4.42

ในส่วนของผู้ที่รู้จักสลากออมทรัพย์แต่ไม่ซื้อนั้น เหตุผลสำคัญที่ไม่ซื้อได้แก่ (1) มีโอกาสถูกรางวัลยาก (20.37%) ซื้อแล้วเงินจมใช้เวลาหลายปีกว่าจะได้คืน (15.52%) และไม่มีเงินก้อนไปซื้อ (15.09%) ดังแสดงในตารางที่ 4.16

จากผลการศึกษาข้างต้นพอสรุปได้ว่า มีผู้ซื้อหวยอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่ชอบสลากออมทรัพย์ที่จำหน่ายในปัจจุบัน หากมีสลากรูปแบบใหม่ระหว่างสลากออมทรัพย์และหวย เพื่อให้ประชาชนที่ซื้อหวยหันมาซื้อสลากดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการออมในระยะยาว

ตารางที่ 4.16 ข้อคิดเห็นด้านการซื้อสลากออมทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่าง

ท่านเคยซื้อสลากออมทรัพย์ของธนาคารออมสินหรือ ธกส. หรือไม่	ร้อยละ
เคยซื้อ	11.92
ไม่เคยซื้อเพราะไม่รู้จัก	53.52
รู้จักแต่ไม่ซื้อ	34.56
รวม	100.00
เหตุผลที่เลือกซื้อสลากออมทรัพย์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ร้อยละ
มีโอกาสดำรงชีพ	59.38
เงื่อนไขของผลตอบแทนดีกว่าฝากธนาคาร	32.74
ต้องการออมเงิน	4.42
อื่นๆ	3.46
รวม	100.00
เหตุผลที่รู้จักแต่ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ร้อยละ
รางวัลไม่น่าสนใจ	2.80
สลากมีราคาแพง	9.39
ไม่มีเงินก้อนไปซื้อ	15.09
ไม่ทราบว่าซื้อได้ที่ไหน	1.37
โอกาสถูกรางวัลยาก	20.37
ซื้อแล้วเงินจมใช้เวลาหลายปีกว่าจะได้คืน	15.52
หาซื้อยาก	0.66
ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสลากออมทรัพย์	6.56
อื่นๆ	0.73
รวม	100.00

4.8 ข้อคิดเห็นด้านความเป็นไปได้ของโครงการ “เปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออม”

งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นถึงความเป็นไปในการจัดทำ “โครงการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออม” กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารประจำสาขาในอำเภอเมืองของธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่สำรวจ ในการนี้ได้เลือกธนาคารละ 1 สาขาใน 12 จังหวัดเป้าหมาย รวม 24 ตัวอย่าง ผลการสัมภาษณ์พอสรุปได้ดังนี้

ความเป็นไปได้ของโครงการ	ผู้บริหารทุกสาขาตอบว่ามีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีการซื้อหยวนอย่างกว้างขวางมาก ถ้าธนาคารมีผลิตภัณฑ์การออมใหม่ที่ใกล้เคียงกับสลากกินแบ่งและหยวนได้คืน ประชาชนน่าจะให้ความสนใจ โดยทุกคนมีความเห็นพ้องต้องกันว่า สลากราคาหน่วยละ 10 บาทน่าจะดึงดูดใจผู้ซื้อรายย่อยที่มีฐานะยากจนได้
ช่องทางการประชาสัมพันธ์	ผ่านสาขาของธนาคาร เพราะเจ้าหน้าที่ของธนาคารต้องออกพบปะประชาชนอยู่แล้ว
ช่องทางการจำหน่าย	ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า แหล่งจำหน่ายสลากควรเป็นแหล่งที่ซื้อได้ง่ายและไม่จำกัดเวลา เช่น ร้านสะดวกซื้อ หรือตั้งเป็นตู้จำหน่ายหน้าธนาคารคล้ายตู้ ATM ผู้บริหารหลายท่านให้ข้อคิดเห็นว่าการซื้อขายผ่านตู้ ATM หรือผ่านธนาคารโดยตรงอาจรบกวนการให้บริการด้านอื่น ในกรณีที่มิใช่ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวนมาก
เงินรางวัล	ไม่จำเป็นต้องเป็นเงินรางวัลสูงมาก แต่ขอให้ผู้ซื้อมีโอกาสถูกรางวัลได้บ่อยๆ

4.9 สรุป

1) ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายคือประชากรที่อาศัยอยู่ นอกเขต กรุงเทพฯ ในปี 2555 เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี ประกอบด้วยกลุ่มอาชีพอิสระ หน่วยงานราชการ / รัฐวิสาหกิจหรือธุรกิจเอกชน มีอายุ 16 ปีขึ้นไป โดยแบ่งประชากรออกตามอาชีพเป็น 10 กลุ่ม สถานที่สำหรับจัดเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบ 6 ภาคฯ ละ 2 จังหวัดฯ ละ 400 ตัวอย่าง รวม 4,800 ตัวอย่าง

ร้อยละ 93.00 เป็นผู้ที่มีรายได้น้อยตั้งแต่ 5,000-20,000 บาทต่อเดือน มีอยู่ร้อยละ 15.33 ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่มีเงินออม แต่มีเงินซื้อหวย สะท้อนให้เห็นว่า คนกลุ่มนี้ได้นำเงินซื้อหวยไปรวมไว้ในรายจ่ายประจำของตน

2) พฤติกรรมในการซื้อหวยและสลากออมทรัพย์

- ร้อยละ 76.50 ของกลุ่มตัวอย่างมีการซื้อหวยได้ดินและ/หรือสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยเกือบทั้งหมดในกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ซื้อหวยอย่างต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป
- ร้อยละ 46.63 ของกลุ่มผู้ซื้อหวยเป็นการซื้อเพราะหวังผลตอบแทนในการลงทุน ร้อยละ 21.37 เป็นกลุ่มที่ชอบเสี่ยงโชค และที่เหลืออีกร้อยละ 31.91 เป็นการซื้อตามสภาพแวดล้อม เช่น ซื้อตามกระแส ซื้อเพราะมีคนขายหรือซื้อเพราะสงสารคนขาย โดยส่วนใหญ่คือร้อยละ 88.90 ต้องการเลือกเลขในการซื้อ
- ในด้านการซื้อหวย ร้อยละ 70.61 ตอบว่าซื้อทุกงวด คือซื้อเดือนละ 2 ครั้ง กลุ่มที่นานๆซื้อทีมีเพียงร้อยละ 4.19 ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนเงินที่ซื้อโดยเฉลี่ยปีละ 7,210 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ใช้เงินตนเองซื้อ รวมทั้งผู้ที่ตอบว่าไม่มีเงิน แต่ก็ยังมีเงินซื้อหวยโดยใช้เงินตนเอง
- มีผู้ที่ลงทุนซื้อสลากออมทรัพย์เพียงร้อยละ 12.10 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยเหตุผลที่ไม่ซื้อเพราะไม่รู้จักสลากออมทรัพย์มีมากถึงร้อยละ 65.48 และเหตุผลที่รู้จักแต่ไม่ซื้อ เกิดจากเงินรางวัลไม่สูงใจและซื้อแล้วเงินจม

3) ความเสี่ยงและผลตอบแทนจากการซื้อหวย

ในการสอบถามถึงจำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างใช้ซื้อหวยได้ดิน และสลากกินแบ่งในรอบ 1 ปี และเปรียบเทียบกับจำนวนเงินรางวัลที่ได้รับในปีเดียวกัน พบว่ามีผู้ได้กำไรจากการลงทุนในหวยเพียงร้อยละ 14.25 ของผู้ซื้อ ได้เงินต้นคืนอย่างเดียว (เท่าทุน) ร้อยละ 1.69 และขาดทุนร้อยละ 84.06

.....

บทที่ 5

การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาว

ในส่วนนี้เป็นการนำผลสำรวจที่ได้จากข้อมูลปฐมภูมิมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนการซื้อหอยด้วยการซื้อสลากออมทรัพย์ โดยได้แบ่งผลการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการประเมินจำนวนเงินที่ซื้อหอยของกลุ่มเป้าหมายว่ามีมากพอจะจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อการออมระยะยาวหรือไม่ ส่วนที่ 2 เป็นการพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเปลี่ยนการซื้อหอยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออมแทน ส่วนที่ 3 เป็นการคาดคะเนจำนวนเงินที่สามารถแปลงเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาว ส่วนที่ 4 เป็นการนำเสนอผลการสำรวจ ถึงลักษณะของตราสารทางการเงินที่ คาดว่าจะสามารถนำมาทดแทนหอยได้ และส่วนที่ 5 เป็นการประเมินว่ากองทุนเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมจะสามารถลดภาระการคลังได้มากน้อยเพียงไร

5.1 การประเมินจำนวนเงินที่ซื้อหอยของประชากรเป้าหมาย

5.1.1 แนวทางในการประเมิน

ผลจากการสำรวจดังแสดงในตารางที่ 4.3 ช่วยให้สามารถแบ่งประชากรเป้าหมายตามประเภทของหอยที่ซื้อได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ซื้อเฉพาะสลากกินแบ่งรัฐบาลร้อยละ 20.85 ของกลุ่มเป้าหมาย
2. กลุ่มที่ซื้อเฉพาะหอยได้ดิน ร้อยละ 23.83
3. กลุ่มที่ซื้อทั้งหอยได้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาลและการพนันอื่นๆร้อยละ 31.81
4. กลุ่มที่ไม่ซื้อทั้งหอยได้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาลร้อยละ 23.50

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้คำนวณได้ว่าปริมาณเงินที่ประชาชนนอกเขตกทม.ซื้อหอยต่อปีทั้งหมดคือ 124,549 ล้านบาท โดยตารางที่ 5.1 แสดงให้เห็นว่า ผู้ซื้อหอยและสลากกินแบ่งเป็นกลุ่มที่ใช้เงินมากที่สุดคือเฉลี่ย 9,098 บาทต่อคนต่อปี แต่คนกลุ่มนี้มีเพียงร้อยละ 31.81 ของประชากรเป้าหมาย เมื่อเฉลี่ยค่าใช้จ่ายการซื้อหอยกับกลุ่มอื่นซึ่งใช้จ่ายเงินในการซื้อหอยน้อยกว่า ทำให้ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6,425 บาทต่อคนต่อปี ดังนั้นในการประมาณการเงินซื้อหอยของกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมด งานวิจัยนี้จะใช้ 6,425 บาทต่อคนต่อปี จากข้อสมมุติดังกล่าว ทำให้คำนวณได้ว่าปริมาณเงินที่ซื้อหอยของผู้อาศัยในเขตเทศบาลคือ 49,102 ล้านบาทต่อปี และหากรวมผู้ซื้อหอยนอกเขตเทศบาลด้วย เม็ดเงินในการซื้อหอยคือ 124,549 ล้านบาทต่อปี ทั้งนี้ได้สมมุติให้ค่าใช้จ่ายของผู้ซื้อหอยนอกเขตเทศบาลและในเขตเทศบาลมีค่าเฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากัน

ตารางที่ 5.1 การประเมินจำนวนเงินเงินที่ซื้อหอยของผู้ซื้อกลุ่มเป้าหมาย

พฤติกรรมซื้อหอย	ค่าประมาณการจำนวนผู้ซื้อหอย(ล้านคน)			ค่าประมาณการเงินซื้อหอยเฉลี่ย (ล้านบาท)		
	สัดส่วนผู้ซื้อ (%)	ในเขต เทศบาล	ทั้งในและนอกเขต เทศบาล	ต่อคนปี (บาท)	ในเขต เทศบาล	ทั้งในและนอก เขตเทศบาล
1) ซื้อสลากกินแบ่งอย่างเดียว	20.85	2.08	5.28	5,030	10,480	26,583
2) ซื้อหอยได้ดินอย่างเดียว	23.83	2.38	6.04	4,188	9,970	25,290
3) หอยได้ดินและสลากฯและหรือการพนันอื่นๆ	31.81	3.18	8.06	9,098	28,914	73,341
4) รวม ผู้ซื้อหอยได้ดินหอย สลากกินแบ่ง	76.50	7.64	19.39	6,425	49,102	124,549
5) ไม่ซื้อทั้งหอยได้ดินและสลากกินแบ่ง	23.50	2.35	5.95	-	-	0
6) รวมประชากรเป้าหมาย(4+5)	100.00	9.99	25.34		-	0

การซื้อหอยมิใช่ zero sum game ที่จำนวนเงินที่ผู้ถูกรางวัลเท่ากับจำนวนเงินของผู้ไม่ถูกรางวัลต้องจ่าย ในการคำนวณหาปริมาณเงินซื้อหอยที่กลุ่มตัวอย่างได้รับเงินรางวัล และสูญเสียเงินจากการซื้อหอยนั้น งานวิจัยนี้ได้แบ่งเงินที่ขายหอยได้ออกเป็น 3 ส่วน คือ เงินรางวัลสำหรับผู้ถูกรางวัล ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และส่วนที่เหลือคือเงินที่อยู่ในมือของเจ้ามือ ซึ่งอยู่ในมือของรัฐบาล (กองสลากกินแบ่งรัฐบาล) และเจ้ามือหอยเถื่อน เงินส่วนนี้ถือว่าเป็นเงินของประชาชนที่ควรจะต้องแปลงเป็นเงินออมในอนาคตมากกว่าจะเป็นรายได้ของกองสลากกินแบ่งฯ หรือเจ้ามือหอยเถื่อน

ในการประเมินเงินส่วนที่สูญหายไปแก่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลและเจ้ามือหอยได้ดินในงานวิจัยนี้ได้ประเมินโดยพิจารณาจากองค์ประกอบของเงินจาก 2 แหล่งดังนี้

1) สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้กำหนดเกณฑ์การแบ่งรายรับ-รายจ่ายออกเป็น 3 ส่วน คือ เงินรางวัลร้อยละ 60 นำส่งเป็นรายได้แผ่นดินร้อยละ 28 และค่าใช้จ่ายในการบริหาร ร้อยละ 12 ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า เงินที่ประชาชนนำไปซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น จะมีเงินร้อยละ 28 ที่ย้ายจากกระเป๋าประชาชนผู้ซื้อไปอยู่ในมือรัฐบาล ส่วนจำนวนเงินอีกร้อยละ 12 ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการและค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายก็จะอยู่ในมือของผู้จัดจำหน่ายสลากกินแบ่ง เช่น สำนักงานฯสลาก ผู้ขายส่งและผู้ขายปลีก

2) หอยได้ดิน

การจำหน่ายหอยได้ดินก็มีกระบวนการจัดส่งบริการการขายทั้งในรูปแบบของขายส่งและขายปลีกเช่นเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล ในการประเมินปริมาณเงินที่ควรจะต้องแปลงเป็นเงินออมสำหรับหอยได้ดินค่อนข้างยุ่งยากเนื่องจากเป็นธุรกรรมที่ผิดกฎหมาย การประเมินปริมาณเงินในส่วนที่เป็นกำไรของเจ้ามือ

หอยใต้ดินนั้น งานวิจัยนี้ได้นำผลจากการทบทวนงานวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องประกอบการศึกษา ซึ่งช่วยให้พออนุมานได้ว่า กำไรส่วนนี้น่าจะอยู่ระหว่างร้อยละ 20-30 ของยอดเงินที่ซื้อหอยใต้ดิน และเพื่อให้มั่นใจว่าตัวเลขกำไรนี้อยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้ งานวิจัยนี้ได้ลองเปรียบเทียบกำไรจากการจำหน่าย หอยบนดิน¹ 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2547-2549 พบว่าสัดส่วนกำไรอยู่ระหว่าง 17-29 หรือเฉลี่ยร้อยละ 24.06 (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2 องค์ประกอบของค่าใช้จ่ายหอยบนดิน

	2549		2548		2547	
	พันล้านบาท	%	พันล้านบาท	%	พันล้านบาท	%
เงินรางวัล	30.46	62.67	19.80	51.36	17.57	53.78
ค่าใช้จ่าย 20%	9.72	20.00	7.71	20.00	6.53	20.00
กำไรจากการจำหน่าย	8.43	17.33	11.04	28.64	8.57	26.22
รวม	48.60	100.00	38.56	100.00	32.67	100.00

หมายเหตุ: ค่าใช้จ่ายร้อยละ 20 เป็นค่าตอบแทนร้อยละ 12 ค่ารางวัลร้อยละ 2 ไปรษณีย์ร้อยละ 1 ภาษีการพนันร้อยละ 0.5 และค่าดำเนินการร้อยละ 4.5

ที่มา: รายงานการศึกษาเรื่อง “ปัญหาการจำหน่ายสลากพิเศษแบบเลขท้าย 3 ตัวและ 2 ตัว”

จากข้อเท็จจริงข้างต้น ช่วยให้พอสรุปได้ว่าเงินที่สูญหายไปจากมือผู้ซื้อไปเป็นกำไรเข้ามือ หอยเถื่อนโดยใช้เลขประมาณการของหอยบนดินแทนจะอยู่ที่ร้อยละ 17 – 29 ดังแสดงในตารางที่ 5.3 และ เงินที่นำส่งเป็นรายได้แผ่นดินของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลอยู่ที่ร้อยละ 28 ของรายรับ เมื่อนำมาเฉลี่ย กันจะได้ร้อยละ 25 ในการประเมินจำนวนเงินที่จะสามารถนำมาแปลงเป็นเงินออมระยะยาวสำหรับงานวิจัย นี้จะใช้สัดส่วนร้อยละ 25 ของยอดซื้อหอย

5.1.2 สมมุติฐานในการประเมิน

ในการประเมิน จำนวนเงินที่สามารถแปลงเงินหอยเป็นเงินออมระยะยาว งานวิจัยนี้ได้ ประเมินโดยใช้ สัดส่วนของค่าใช้จ่ายของทั้งหอยบนดินและ สลากกินแบ่งรัฐบาล ที่ได้ศึกษาไว้ในหัวข้อ 5.1 เป็นฐานในการตั้งสมมุติฐานดังแสดงในตารางที่ 5.3 โดยแบ่งค่าใช้จ่ายในการออกหอยเป็น 3 ส่วน

¹ หอยบนดินคือสลากพิเศษแบบเลขท้าย 3 ตัวและ 2 ตัว ซึ่งออกโดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลในช่วง 2546-2550 โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาการเล่นหอยใต้ดิน

ส่วนแรกคือเงินรางวัลซึ่งถ้าพิจารณาจากการออกหวยบนดิน และ สลากกินแบ่งรัฐบาล แล้ว
เงินจำนวนนี้จะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 55 – 60 ของรายได้จากการขายหวย

ส่วนที่ 2 คือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 12 – 20 โดยการออกสลากกิน
แบ่งรัฐบาล จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพียงร้อยละ 12 แบ่งออกเป็นค่าตอบแทนกองสลากในการ
ดำเนินการร้อยละ 12 ค่าจรร้อยละ 2 ไปรษณีย์ร้อยละ 1 ภาษีการพนันร้อยละ 0.5 และค่าดำเนินการร้อยละ
4.5 ในขณะที่การออกหวยบนดินมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20

ส่วนที่ 3 คือเงินกำไรจากการจำหน่าย ซึ่งคือส่วนที่เหลือจาก 2 ส่วนแรก เงินส่วนที่ 3 นี้คือ
ส่วนที่คาดว่าจะสามารถแปลงเป็นเงินออมระยะยาวได้ สัดส่วนของเงินส่วนที่ 3 นี้ขึ้นกับสมมติฐานที่
กำหนดขึ้น โดยสมมติฐานที่ 1 เป็นการแบ่งสัดส่วนค่าใช้จ่ายเงินหวยโดยให้ส่วนที่เป็นกำไรมีสัดส่วนสูงสุด
คือร้อยละ 33 ของรายได้จากการจำหน่ายหวย เพื่อจะได้นำเงินส่วนนี้มาแปลงเป็นเงินออมได้มากที่สุด และ
ให้ข้อสมมติที่ 2 เป็นข้อสมมติที่กำหนดให้เงินส่วนใหญ่ใช้ไปในด้านการให้รางวัลและเป็นค่าใช้จ่ายในการ
ประชาสัมพันธ์ เพื่อชักจูงให้ผู้ซื้อหวยหันมาซื้อตราสารทางการเงินใหม่ให้มากที่สุด จึงกำหนดให้เงินส่วนที่
3 มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 20 ดังแสดงในตารางที่ 5.5 ในทางปฏิบัติสัดส่วนของเงินส่วนนี้สามารถยืดหยุ่นได้
ตามความเหมาะสม

ตารางที่ 5.3 ข้อสมมติฐานการกำหนดสัดส่วนค่าใช้จ่ายและเงินรางวัลสำหรับตราสารใหม่

สัดส่วนค่าใช้จ่าย	หวยบนดิน (1)	สลากกินแบ่งรัฐบาล(2)	สมมติฐานที่ 1	สมมติฐานที่ 2
เงินรางวัล	55%	60%	55%	60%
ค่าใช้จ่ายดำเนินการ	20%	12%	12%	20%
กำไรจากการจำหน่าย	25%	28%	33%	20%
รวม	100%	100%	100%	100%

หมายเหตุ: (1) เป็นตัวเลขค่าเฉลี่ยปี 2547-2549 ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.3

(2) จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

5.2 การคาดคะเนกลุ่มเป้าหมายที่จะเปลี่ยนการซื้อหวยมาเป็นตราสารที่เพิ่มเงินออม

เงินที่หายไปกับหยวนนับเป็นความสูญเปล่า และสมควรดำเนินการแก้ไขโดยเปลี่ยนเงินที่นำไปซื้อ
สลากกินแบ่งรัฐบาลและหวยใต้ดินเป็นเงินออมระยะยาวของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้ซื้อ
หวยทุกคนอาจไม่มีคุณสมบัติที่เพียงพอแก่การแปลงเงินหวยเป็นเงินออม

ในการหาว่ากลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาอยู่นี้ จะมีสัดส่วนมากน้อยเพียงใดที่มีความพร้อมในการแปลง
เงินหวยเป็นเงินออม งานวิจัยนี้ได้ใช้พฤติกรรมการซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแปรที่จะบ่งชี้ว่าตัวอย่างใด

มีความพร้อมในการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการซื้อหวยมาเป็นตราสารทางการเงินอื่นทดแทนได้บ้าง พฤติกรรมที่พิจารณาจะมี 3 มิติ คือ แรงจูงใจหลักในการซื้อหวย ความบอຍในการซื้อ หวย และแหล่งเงินที่ใช้ซื้อหวย จากการศึกษากฎการซื้อหวยใน กทม. ของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรเป้าหมาย สามารถ จำแนกพฤติกรรมการซื้อหวยในแต่ละมิติออกได้ดังนี้

แรงจูงใจหลักในการซื้อหวย	ร้อยละ	ความบอຍในการซื้อหวย	ร้อยละ	แหล่งเงินซื้อหวย	ร้อยละ
หวังผลตอบแทน	63.02	ซื้อทุกงวด	56.55	เงินเดือน/รายได้จากการทำงาน	79.88
หวังความสนุกจากการเสี่ยงโชค	24.70	เดือนละครั้ง	19.34	เงินที่เคยได้จากการถูกรางวัล	8.50
ซื้อเพราะสภาพแวดล้อมอำนวย	10.76	บางเดือน/ปี	16.92	เงินที่กู้ยืมมา	11.03
ซื้อเพราะเหตุผลอื่น	1.53	บางปี	7.20	เงินออม/เงินญาติ	0.60
รวม	100	รวม	100.00	รวม	100

จากกรอบแนวคิดข้างต้น งานวิจัยนี้ได้กำหนดให้กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยน พฤติกรรมจากการซื้อหวยมาเป็นตราสารทางการเงินที่เพิ่มเงินออมแทนนั้นควรมีลักษณะต่อไปนี้

- คุณลักษณะที่ 1 แรงจูงใจในการซื้อหวยก็เพื่อต้องการได้ผลตอบแทนหรือซื้อเพราะถูกชักจูงมากกว่าที่จะซื้อเพราะเห็นการซื้อหวยเป็นเกมเสี่ยงโชค
- คุณลักษณะที่ 2 เป็นผู้ที่มิพฤติกรรมการซื้อหวยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจเป็นการซื้อทุกงวด ทุกเดือน หรือทุกไตรมาส
- คุณลักษณะที่ 3 ซื้อด้วยเงินส่วนตัวมิใช่จากการกู้ยืม เพราะผู้ที่กู้ยืมเงินมาซื้อหวยน่าจะเป็นผู้ไม่มีเงินออมอยู่แล้ว

เมื่อนำกลุ่มตัวอย่างมาจำแนกออกเป็น 3 มิติตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ พอสรุปได้ว่า ประชากรเป้าหมายที่ซื้อหวยตามคุณลักษณะที่ 1 นั้นมีมากถึงร้อยละ 75.30 แบ่งเป็นซื้อเพราะหวังผลตอบแทนร้อยละ 63.02 ซื้อเพราะสภาพแวดล้อม และซื้อเพราะเหตุผลอื่นๆ เช่นสงสารคนขาย ร้อยละ 12.28 สำหรับประชากรเป้าหมายตามคุณลักษณะที่ 2 นั้น พบว่ามีมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ซื้อหวยทั้งหมดที่ซื้อหวยทุกปี และมีประชากรเป้าหมายร้อยละ 88.38 ที่ซื้อหวยด้วยเงินจากการทำงานและจากเงินที่เคยถูกรางวัลในการซื้อหวย มิใช่เงินกู้ยืม ซึ่งเป็นไปตามคุณลักษณะที่ 3 แสดงว่าคนไทยส่วนใหญ่มีคุณสมบัติที่สามารถเข้าร่วมโครงการการออมระยะยาวได้ เพราะกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความสม่ำเสมอในการซื้อหวย ใช้เงินตนเอง และแรงจูงใจในการซื้อคือหวังผลตอบแทน มิใช่เพื่อความสนุกจากการเสี่ยงโชค

ในการคาดคะเนว่าจะมีประชากรที่สามารถเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมมากน้อยเพียงใด งานวิจัยนี้ได้คำนวณโดยใช้วิธี crosstabs จากโปรแกรม SPSS โดยเป็นการสมมุติว่า ประชากรที่มี

คุณสมบัติเหมาะแก่การเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบ 3 ประการดังกล่าวข้างต้น ผลของการคำนวณดังแสดงในตารางที่ 5.4 พบว่า กลุ่มประชากรที่คาดว่าจะมีคุณสมบัติครบ 3 ประการมีสัดส่วนร้อยละ 44.69 ของประชากรเป้าหมาย เมื่อนำสัดส่วนที่ได้นี้มาคำนวณหาจำนวนประชากรเป้าหมายด้วย simulation technique ทำให้ทราบว่า ประชากรที่มี การศึกษาดำกว่าปริญญาตรี นอกเขตกทม. มีจำนวน 33.12 ล้านคน ในจำนวนนี้ คิดเป็นประชากรผู้เล่นหวยในเขตเทศบาลประมาณ 10 ล้านคน และรวมทั้งประเทศที่ยกเว้นกทม. ได้ประมาณ 25.34 ล้านคน และคาดว่าผู้ที่มีคุณลักษณะ สามารถเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมจะมีร้อยละ 44.86 ของประชากรเป้าหมายจะมีจำนวน ทั้งหมด 14.49 ล้านคน ดังแสดงในตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4 การคาดคะเนจำนวนผู้ร่วมโครงการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออม

หน่วย

: ล้านคน

ข้อสมมุติฐานในการประมาณการณ์	ในเขตเทศบาล	ในและนอกเขตเทศบาล	หน่วย
ประชากรทั่วประเทศ	22.99	58.4	ล้านคน
ประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาลยกเว้นกทม.ที่มีอายุ 15-64 ปีมีสัดส่วนร้อยละ 70.9*	16.30	41.41	ล้านคน
ประชากรที่มีการศึกษาดำกว่าปริญญาตรีมีสัดส่วน ร้อยละ 80*	13.04	33.12	ล้านคน
จำนวนผู้ซื้อหวยของประชากรเป้าหมายมีสัดส่วน ร้อยละ 76.50	9.98	25.34	ล้านคน
จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะร่วมโครงการ มี สัดส่วนร้อยละ 44.69	7.36	14.49	ล้านคน
จำนวนเงินซื้อหวยเฉลี่ย/คน/ปี	6,425		บาท

หมายเหตุ: * ประมาณการโดยใช้จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

5.3 การคาดคะเนจำนวนเงินที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมระยะยาว

เงินที่ประชาชนนำไปซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวยได้คืน งานวิจัยนี้ถือว่าส่วนหนึ่งของเงินเหล่านี้ เป็นการลงทุนทางการเงินของประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ต่ำดังเหตุผลที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 1 การที่ รัฐบาลปล่อยให้ประชาชนผู้มีความรู้ต่ำและยากจนนำเงินไปลงทุนในตราสารทางการเงินที่ผลตอบแทน เป็นลักษณะเสี่ยงโชค และมีความเสี่ยงสูงเช่นนี้ ย่อมทำให้ประชาชนผู้มีรายได้ต่ำยิ่งจนลง ขาดเงินออม เมื่อวัยชรา อันเป็นภาระที่รัฐบาลต้องดูแลในระยะยาว หากสามารถสร้างตราสารทางการเงินใหม่ที่คืนเงิน

ต้นให้แก่ประชาชน โดยแบ่งผลตอบแทนจากเงินดังกล่าวเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเพื่อเป็นเงินรางวัล ส่วนที่ 2 เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร และส่วนที่ 3 คือส่วนของเงินกำไร เงินส่วน ที่ 3 นี้รัฐบาลควรนำไปบริหารใน รูปกองทุน และคืนผลตอบแทนจากการลงทุนพร้อมเงินต้นของส่วนที่ 3 เมื่อผู้ ซื้อมีอายุครบ 60 ปี ดังเช่น กองทุนเพื่อวัยเกษียณอายุทั่วไป เช่นกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ประชาชนผู้มีรายได้บางส่วนหนึ่งก็จะสามารถมี เงินออมเมื่อวัยชราของตนเอง และพึงสวัสดิการภาครัฐน้อยลง

เงินออมที่เพิ่มขึ้นในส่วนนี้ น่าจะถือว่าเป็นเสาหลักที่ 3 ตามกรอบของธนาคารโลก คือ เป็นการ ออมเพื่อวัยชราโดย สมัครงใจ ในขณะที่ผู้ที่ออมในกองทุน รวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เช่น กองทุน RMF หรือ กองทุน LTF ได้รับการยกเว้นเงินภาษีเงินได้ส่วนบุคคลตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ผู้ออมกลุ่มที่แปลงเงิน หวยเป็นเงินออมก็น่าจะได้รับการลดหย่อนภาษีเช่นกัน แต่จะใช้กฎเกณฑ์เดียวกันหรือไม่สมควรมีการศึกษา เพิ่มเติมจากงานวิจัยนี้

5.3.1 ข้อสมมุติฐานในการประเมินจำนวนเงินหวยที่จะเปลี่ยนเป็นเงินออม

ในการประเมินผลที่คาดว่าจะได้จากการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว งานวิจัยนี้ได้ คำนวณหาจำนวนเงินออมที่คาดว่าจะได้เพิ่มขึ้นหากผู้ซื้อหวยจะได้เงินต้นคืน เป็น 4 ช่วงคือ 10 ปี, 20 ปี, 30 ปี และ 40 ปี โดยใช้ Future Valuation Model แบบทบต้น และตั้งข้อสมมุติในการคำนวณดังนี้

- 1) ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้จากการลงทุนในระยะยาว ได้กำหนดไว้ 3 อัตรา คือ ร้อยละ 1, 3 และ 5 ต่อปี
- 2) การประเมินปริมาณเงินในกองทุน เป็นการประเมินโดยสมมติว่ามีการซื้อสลากออม ทรัพย์ เพิ่มขึ้นทุกปีในจำนวนเงิน 6,425 บาทต่อคนจนครบอายุการไถ่ถอน โดยกำหนดอายุการไถ่ถอนไว้ 4 ช่วงคือ 10 ปี, 20 ปี, 30 ปี และ 40 ปี เนื่องจากผลแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ซื้อหวยได้มีการซื้อมา อย่างต่อเนื่องในช่วง 10-40 ปี ดังแสดงในตารางที่ 4.4

5.3.2 ขนาดเงินกองทุนโครงการ “แปลงเงินหวยเป็นเงินออม”

เงินที่คาดว่าจะนำมาเข้ากองทุนเพื่อแปลงเป็นเงินออมระยะยาวคือ เงิน กำไรจากการ จำหน่าย ซึ่งคือส่วนที่เหลือของรายรับจากการจำหน่ายหวยภายหลังจากการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายใน การดำเนินการแล้ว เงินที่เข้ากองทุนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสมมุติฐานที่กำหนดขึ้น โดยสมมุติฐานที่ 1 เป็นการแบ่งสัดส่วนค่าใช้จ่ายเงินหวยโดยให้ส่วนที่เป็นกำไรมีสัดส่วนสูงสุดเพื่อจะได้นำส่วนนี้มาแปลงเป็น เงินออมได้มากที่สุด และให้ข้อสมมุติที่ 2 เป็นข้อสมมุติที่กำหนดให้เงินส่วนใหญ่ใช้ไปในด้านการให้ รางวัลและเป็นค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ เพื่อชักจูงให้ผู้ซื้อหวยหันมาซื้อตราสารทางการเงินใหม่ให้ มากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 5.5 ซึ่งในทางปฏิบัติสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

ในการประมาณการขนาดเงินกองทุน และเงินต้นที่ผู้ร่วม “โครงการลอตเตอรี่คืนเงินต้น” จะได้รับคืนเมื่อผู้เข้าร่วมมีอายุครบ 60 ปี งานวิจัยนี้ได้นำค่าเฉลี่ยเงินซื้อหวยของกลุ่มตัวอย่างคือ 6 ,425

บาท/คน/ปี มาเป็นฐานในการคำนวณ สำหรับการคาดคะเนจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ งานวิจัยนี้ได้ประมาณการโดยใช้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ แรงจูงใจหลักในการซื้อหาความบ่อยในการซื้อหา และแหล่งเงินที่ใช้ซื้อหา ด้วยวิธี simulation ซึ่งพบว่ากลุ่มประชากรดังกล่าวน่าจะมีสัดส่วนร้อยละ 43.75 ประชากรเป้าหมายสำหรับผู้อาศัยในเขตเทศบาลเมืองของไทย (ยกเว้นกรุงเทพฯ) ประชากรที่คาดว่าจะสามารถเข้าร่วมโครงการได้ง่าย คือ 5.71 ล้านคน และถ้ารวมนอกเขตเทศบาลด้วย ประชากรกลุ่มนี้น่าจะมีมากถึง 13.31 ล้านคน (ตารางที่ 5.2)

ผลการคำนวณขนาดเงินกองทุน ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการคำนวณขนาดเงินกองทุน โครงการ เฉพาะผู้อาศัยในเขตเทศบาลเมืองของทั้งประเทศ (ยกเว้นเขตกรุงเทพฯ) และส่วนที่ 2 เป็นการคำนวณขนาดเงินกองทุน โครงการของกลุ่มเป้าหมายทั้งประเทศ โดยรวมทั้งผู้อยู่อาศัยทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล (ยกเว้นเขตกรุงเทพฯ)²

1) ขนาดเงินกองทุนเฉพาะ ในเขตเทศบาลเมืองของทั้งประเทศ (ยกเว้นเขตกรุงเทพฯ)

ผลการคำนวณในตารางที่ 5. 6 แสดงให้เห็นว่า หากมีการนำเงินที่ซื้อหาเข้ามาเข้าโครงการ “แปลงเงินหาเป็นเงินออม ” โดยลงเงินซื้อ “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” แทนหาอย่างสม่ำเสมอ ให้เหมือนตอนซื้อหาอย่างต่อเนื่อง 10 ปี ตามสมมติฐานที่ 1 เงินกองทุนนี้จะมีขนาดเพิ่มขึ้นจาก 7 ,337-12,107 ล้านบาท เป็น 76,763 – 92,282 ล้านบาทเมื่อครบปีที่ 10 หากสามารถบริหารกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 1-5 ต่อปี และในปีที่ 40 กองทุนนี้จะมีขนาด 358,694 - 886,279 ล้านบาท หากมีการกันเงินส่วนที่เป็นกำไรได้มากถึงร้อยละ 33 ตามสมมติฐานที่ 2 (ตารางที่ 5.5) เงินกองทุนนี้จะใหญ่กว่าสมมติฐานที่ 1 ประมาณ 1.65 เท่า

² รายงานการศึกษาในส่วนของกรุงเทพฯ อยู่ใน “ โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหาเป็นเงินออม: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ” สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ตารางที่ 5.5 การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม ” เฉพาะในเขตเทศบาลเมือง นอก
เขตกรุงเทพฯ

	รายการ	ระยะเวลา	อัตรา ผลตอบแทน ต่อปี	ตัวคูณ	สมมติฐานที่ 1	สมมติฐานที่ 2
1	จำนวนผู้ร่วมโครงการ (ล้านคน)				5.71	
2	เงินลงทุนในสลากออมทรัพย์เฉลี่ย/คน/ปี(บาท)				6,425	
3	เงินลงทุนต่อปี(ล้านบาท)				36,687	
4	เงินเข้ากองทุนสลากออมทรัพย์				20%	33%
	(ล้านบาทต่อปี)				7,337	12,107
5	เงินลงทุน (ล้านบาท)					
		10 ปี	1%	10.462	76,763	126,660
			3%	11.463	84,108	138,778
			5%	12.577	92,282	152,265
		20 ปี	1%	22.019	161,561	266,576
			3%	26.87	197,155	325,305
			5%	33.066	242,617	400,318
		30 ปี	1%	34.784	255,222	421,117
			3%	47.575	349,074	575,973
			5%	66.438	487,479	804,340
		40 ปี	1%	48.886	358,694	591,845
			3%	75.401	553,244	912,852
			5%	120.79	886,279	1,462,360

2) ขนาดเงินกองทุนทั้งประเทศ (ยกเว้นเขตกรุงเทพฯ)

เมื่อขยายการพิจารณาขนาดกองทุนโดยรวมประชากรเป้าหมายทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลของทั้งประเทศ ยกเว้นกรุงเทพฯ ผลการคำนวณในตารางที่ 5. 7 แสดงให้เห็นว่า เงินกองทุน “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม ” จะมีขนาด 18,620 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 30,722 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 2

หากนำเงินในกองทุนไปลงทุนซื้อตราสารหนี้และตราสารทุนต่างๆอย่างต่อเนื่อง 10 ปี ตามสมมติฐานที่ 1 เงินกองทุนนี้จะมีขนาด 194,799 -234,179 ล้านบาทเมื่อครบปีที่ 10 หากสามารถบริหารกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 1-5 ต่อปี ในปีที่ 40 กองทุนนี้จะมีขนาด 0.91 – 2.22 ล้านล้านบาท

หากมีการกันเงินส่วนที่เป็นกำไรได้มากถึงร้อยละ 33 ตามสมมติฐานที่ 2 (ตารางที่ 5.6) เงินกองทุนนี้จะเพิ่มขึ้นเป็น 1.50 – 3.71 ล้านล้านบาท

ตารางที่ 5.6 การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินหวยเป็นเงินออม” ทั้งในเขตเทศบาลเมืองและนอกเขตเทศบาลยกเว้นกรุงเทพฯ

	รายการ	ระยะเวลา	อัตรา ผลตอบแทน ต่อปี	ตัวคูณ	สมมติฐานที่ 1	สมมติฐานที่ 2
1	จำนวนผู้ร่วมโครงการ (ล้านคน)				14.49	
2	เงินลงทุนในสลากออมทรัพย์เฉลี่ย/คน/ปี(บาท)				6,425	
3	เงินลงทุนต่อปี(ล้านบาท)				93,098	
4	เงินเข้ากองทุนสลากออมทรัพย์				20%	33%
	(ล้านบาทต่อปี)				18,620	30,722
5	เงินลงทุน (ล้านบาท)					
		10 ปี	1%	10.462	194,799	321,418
			3%	11.463	213,437	352,171
			5%	12.577	234,179	386,396
		20 ปี	1%	22.019	409,986	676,477
			3%	26.87	500,310	825,511
			5%	33.066	615,677	1,015,868
		30 ปี	1%	34.784	647,666	1,068,649
			3%	47.575	885,830	1,461,619
			5%	66.438	1,237,052	2,041,136
		40 ปี	1%	48.886	910,240	1,501,896
			3%	75.401	1,403,940	2,316,501
			5%	120.79	2,249,068	3,710,961

5.4 การพิจารณาถึงลักษณะของตราสารที่จะนำมาเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออม

ในการศึกษาเพื่อเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาหาตราสารทางการเงินอื่นให้ผู้มีฐานะยากจนซื้อแทนการซื้อหวย ตราสารทางการเงินที่มีอยู่ในตลาดการเงินของไทยในปัจจุบัน เช่น พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้เอกชน เงินฝากประจำ หุ้นสามัญ หน่วยลงทุน ย่อมไม่ใช่ทางเลือกที่ผู้ออมรายได้

น้อยและการศึกษาน้อยจะนำเงินที่ซื้อหอยไปลงทุนได้ เพราะมีเช่นนั้นการซื้อหอยคงไม่แพร่หลายมากใน ภาวะปัจจุบัน ทางเลือกในการลงทุนตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าหอย และให้ผลตอบแทนที่ แน่นอนกว่า และ ประชาชนทั่วไปมีโอกาสเข้าถึง เช่น เงินฝากประจำ สลากออมทรัพย์ต่าง ๆ (สลากออม สิ้น สลากออมทรัพย์) กลับได้รับความสนใจน้อยจากกลุ่มตัวอย่าง แสดงว่าควรมีการคิดค้นตราสารทาง การเงินในรูปแบบใหม่ที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการถือมากกว่าหอย

5.4.1 หลักในการเลือกตราสารเพื่อเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออม

การศึกษาเพื่อสร้างตราสารทางการเงินใหม่ที่คาดว่ากลุ่มตัวอย่างมีความประสงค์จะลงทุน นั้น วิธีการคือ ศึกษาถึงจุดด้อยของสลากออมทรัพย์ที่ทำให้ไม่นิยมซื้อกัน โดยใช้สลากออมสิ้น และสลาก ออมทรัพย์ของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งกำลังจำหน่ายในช่วงทำ แบบสอบถามเป็นกรณีศึกษา และสร้างตราสารทางการเงินรูปแบบใหม่ที่ไม่จุดด้อยของสลากออมทรัพย์ เดิม และเพื่อให้เป็นการง่ายในการอ้างอิงถึง งานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “สลากออมทรัพย์” แทนสลากที่ออกโดย ธนาคารออมสิ้นและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการซื้อสลากออมทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 4.16 เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การซื้อหอย โดยพิจารณาถึงเหตุผลที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายตัดสินใจซื้อหอยหรือซื้อ สลากออมทรัพย์นั้นดังแสดงใน ตารางที่ 5.8 พอสรุปได้ว่าสาเหตุหลักที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายซื้อ สลากออม ทรัพย์มีอยู่ 1 ข้อที่เป็นเหตุผลเดียวกับการซื้อหอยคือ “มีโอกาสได้เสี่ยงโชค” โดยมีผู้ตอบข้อนี้มากถึงร้อยละ 59.38 ของกลุ่มตัวอย่างที่ซื้อสลากออมทรัพย์ เหตุผลของการซื้อสลากออมทรัพย์รองลงมาคือ ผลตอบแทนดีกว่าฝากธนาคาร และ ต้องการออมเงิน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.74 และ 4.42 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.7) แสดงให้เห็นว่าตราสารที่จะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมคนเล่นหอยได้ง่ายต้องมีลักษณะเสี่ยงโชค แต่ สลากออมสิ้นก็มีลักษณะเสี่ยงโชค เหตุใดจึงมีผู้นิยมซื้อไม่มาก ผลจากแบบสอบถามพบว่า ภาพลักษณ์ของ การซื้อสลากออมทรัพย์แล้วรายนี้นั้นน้อยกว่าซื้อหอย ทั้งๆที่สลากออมทรัพย์ในระยะหลังนี้ได้มีจัดตั้งเงิน รางวัลสูงไม่แพ้สลากกินแบ่งรัฐบาล เช่น สลากออมสิ้นพิเศษ 5 ปีที่เพิ่งเปิดขายเมื่อต้นปี 2553 ได้ให้รางวัล ที่ 1 มากถึง 4 รางวัลๆละ 5 ล้านบาท สลากออมสิ้นพิเศษงวดที่ 32 รางวัลที่ 1 มีมูลค่ามากถึง 10 ล้านบาท เป็น ต้น ผลจากแบบสอบถามพบว่าร้อยละ 31.97 ของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้มีรายได้และเงินเดือนน้อย) ให้เหตุผลที่ ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์ ว่า “โอกาสถูกรางวัลยาก ” และมีร้อยละ 33.76 ที่ตอบว่า สลากมีราคาแพง กว่าหอย ทั้งนี้มีผู้ตอบว่า ไม่มี ความรู้เกี่ยวกับสลากออมทรัพย์ โดยไม่ทราบว่าซื้อที่ไหน และมีความเข้าใจว่าซื้อ แล้วเงินจมประมาณร้อยละ 35.27 ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ธนาคารผู้รับผิดชอบด้านนี้ควรหาวิธีประชาสัมพันธ์วิธีที่ จะเข้าถึงคนจนได้มากกว่านี้

ตารางที่ 5.7 เหตุผลการซื้อและไม่ซื้อสลากออมทรัพย์

เหตุผลที่เลือกซื้อสลากออมทรัพย์		เหตุผลที่ไม่ซื้อสลากออมทรัพย์		เหตุผลที่เลือกซื้อหวย	
มีโอกาสได้เสี่ยงโชค	59.38	รางวัลไม่น่าสนใจ/ โอกาสถูกรางวัลยาก	31.97	มีโอกาสได้เสี่ยงโชค	25.03
ผลตอบแทนดีกว่าฝากธนาคาร	32.74	ซื้อแล้วเงินจมใช้เวลาหลายปีกว่าจะได้คืน	21.41	หวังเงินรางวัล/รวยทางลัด	63.85
ต้องการออมเงิน	4.42	ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสลากออมทรัพย์	12.86	ซื้อตามแรงชักจูง	10.9
อื่นๆ	3.46	สลากมีราคาแพง/ ไม่มีเงินก้อนไปซื้อ	33.76	อื่นๆ	0.22
รวม	100	รวม	100	รวม	100

5.4.2 ลักษณะของตราสารทางการเงินที่พึงประสงค์

การศึกษาข้างต้นนำมาซึ่งผลสรุปว่าตราสารที่น่าจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยมาเป็นตราสารทางการเงินที่ได้เงินต้นคืนนั้น ควรมีลักษณะระหว่างหวยได้คืนผสมกับสลากออมทรัพย์ และเพื่อให้ผลทางการตลาด ควรใช้ชื่อสลากใหม่ให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจ เช่น “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” หรือ “สลากเพื่อวัยเกษียณ” และควรมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) หลักเกณฑ์การจ่ายผลตอบแทน

มีลักษณะเสี่ยงโชค เพราะผลจากการทบทวนวรรณกรรมและจากรายงานการวิจัยในบทที่ 2 ทำให้ทราบว่าคนจนผู้มีรายได้น้อยนิยมเสี่ยงโชคมากกว่าผู้มีรายได้มาก เพราะอัตราประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการได้เงินจากการเสี่ยงโชคมีลักษณะค่อนข้างชัน การได้รับดอกเบี๋ยเงินฝากในอัตราตลาดคือร้อยละ 1-2 ย่อมไม่จูงใจให้ออม สำหรับผู้มีรายได้น้อย

2) เงินขั้นต่ำในการซื้อ

เงินขั้นต่ำในการซื้อควรอยู่ที่ 10 บาท ให้เท่ากับหน่วยลงทุน เพราะเหตุผลหนึ่งของการซื้อหวยได้คืนคือซื้ออย่างต่ำ 1 บาท แต่ถ้าให้ตราสารใหม่ใช้เงินซื้อเพียง 1 บาทอาจมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายที่สูง และทำให้ผู้ซื้อได้ผลตอบแทนต่ำลง

3) ความถี่ในการออกรางวัล

ความถี่ในการออกรางวัล ควรใช้เกณฑ์เดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ 2 ครั้งต่อเดือน โดยใช้เลขเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล เพราะถ้ามีการออกเลขใหม่ อาจมีผู้คัดแปลงเป็นหวยประเภทใหม่ ดังเช่นการมีหวยอมสิน ซึ่งใช้เลขจากการออกสลากออมสินมาอ้างอิง

4) โอกาสในการถูกรางวัล

ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้พบว่า ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างที่เคยถูกรางวัลตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไปมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 34.10 (ตารางที่ 5.8) แต่เมื่อศึกษาถึงจำนวนผู้ได้กำไรจากการซื้อหวยในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา พบว่ามีผู้ได้กำไรจากการซื้อหวยเพียง 3 คนใน 100 คน ที่เหลืออีกร้อยละ 97 ซึ่งมีทั้งผู้เคยถูกรางวัลและไม่เคยถูกรางวัลคนกลุ่มนี้ถึงแม้ว่าจะถูกรางวัล แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเงินต้นที่จ่ายไปในรอบ 1 ปี พบว่าขาดทุน (ตารางที่ 5.9) ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีความถี่ในการซื้อหวยสูงถึง 12-24 ครั้งในรอบ 1 ปี ในขณะที่ความถี่ในการถูกรางวัลนั้นส่วนใหญ่ถูกเพียง 1-2 ครั้งในรอบ 1 ปี หากสามารถหาตราสารทางการเงินที่มีรายได้และการศึกษาน้อยพอที่จะลงทุนได้เหมือนหวย โดยคืนเงินต้นบางส่วนให้แก่ผู้ถือ จำนวนเงินที่เคยสูญหายไปกับการซื้อหวยก็จะกลับมาเป็นเงินออมระยะยาวของผู้ถือได้นอกจากนั้นการระดมเงินที่มีลักษณะสม่ำเสมอก็มีความเป็นไปได้ เพราะพบว่าผู้ซื้อหวยเป็นประจำทุกเดือนมากถึงร้อยละ 70.4 ของกลุ่มผู้ซื้อ โอกาสการถูกรางวัล ควรใช้เกณฑ์การถูกรางวัลเช่นเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาลคือมีโอกาสถูกรางวัลเพียง 1 ครั้งต่อการซื้อ 1 งวด เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ

ตารางที่ 5.8 ความถี่ในการถูกรางวัลของผู้ซื้อหวย

ความถี่ในการถูกรางวัล	ร้อยละ
ไม่เคยถูกรางวัล	65.90
เคยถูกรางวัลตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป	34.10
รวม	100.00

ตารางที่ 5.9 ผลตอบแทนจากการซื้อหวย

การซื้อหวยของกลุ่มเป้าหมาย	ขาดทุน	เท่าทุน	กำไร	รวม
ซื้อหวยได้คืนอย่างเดียว	97.21	0.17	2.62	100.00
ซื้อสลากกินแบ่งอย่างเดียว	95.84	0.30	3.87	100.00
ซื้อหวยและสลากกินแบ่งฯ	97.26	0.34	2.39	100.00
รวม	96.85	0.27	2.87	100.00

5) อายุสลากและการคืนเงินต้น

กำหนดคืนเงินต้นเมื่อผู้ซื้อซื้ออายุครบ 60 ปีพร้อมผลตอบแทนจากการนำเงินกองทุนนี้ไปลงทุน หากเสียชีวิตก่อนอายุ 60 ปีจะไม่ได้เงินคืน แต่ให้นำเงินนั้นสมทบเข้ากองทุน ทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่าย

เรื่องการจัดสรรเป็นมรดก วิธีนี้ผู้ซื้อไม่น่าคิดว่าตัวเองเสียประโยชน์ เพราะโดยปกติการซื้อหอยก็ได้เงินคืนคืนอยู่แล้ว เงินที่จัดสรรคืนให้น่าจะถือว่าเป็นเงินสวัสดิการของภาครัฐที่ช่วยผู้เกษียณอายุ

จำนวนเงินคืนที่จะคืนให้แก่ผู้ซื้อคือกำไรจากการจำหน่ายตราสาร ซึ่งงานศึกษานี้ได้กำหนดไว้ 2 ทางเลือก คือ เลือกที่จะเก็บเงินจากการจำหน่ายสลากออมทรัพย์ร้อยละ 20 ของเงินต้นที่ซื้อ โดยจัดสรรให้เงินที่ขายสลากออมทรัพย์ส่วนใหญ่ไปอยู่ในรูปของเงินรางวัล หรือร้อยละ 33 ของเงินต้นที่ซื้อ โดยมีเงินรางวัลที่น้อยกว่ากรณีแรก

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ผู้จัดการสาขาของธนาคารออมสินและ ธกส. ในพื้นที่สำรวจ ผู้จัดการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย การจัดสรรเงินรางวัลไม่จำเป็นต้องกำหนดวงเงินรางวัลไว้สูงเพื่อเป็นการจูงใจให้ซื้อ แต่ควรกำหนดเงินรางวัลไว้ต่ำ เช่น รางวัลละ 1-2 ล้านบาท แต่ให้มีโอกาสถูกสูงกว่าสลากกินแบ่งรัฐบาล

6) การเลือกเลข

ผลจากจัดเก็บข้อมูลพบว่าร้อยละ 69.31 ของกลุ่มผู้ซื้อหอยต้องการเลือกเลขหอยเอง และมีอยู่ร้อยละ 29.13 (24.33+4.70) ที่ให้คำตอบชัดเจนว่า หากไม่ได้เลขที่ต้องการก็จะไม่ซื้อ ด้วยเงื่อนไขนี้ทำให้สลากออมทรัพย์ในปัจจุบันเกิดจุดด้อยที่ไม่สามารถดึงดูดให้คนกลุ่มนี้เข้ามาซื้อได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้สนใจซื้อตลอดเตอรืคืนเงินต้น ควรหาวิธีบริหารจัดการให้ผู้ซื้อสามารถเลือกเลขได้ วิธีการนี้น่าจะถือว่ายุติธรรม เพราะคนซื้อตราสารทางการเงินต่างๆเช่นหุ้นสามัญ หุ้นกู้ หน่วยลงทุน ฯลฯ ต่างก็มีสิทธิ์เลือกตราสารที่ตนต้องการทั้งสิ้น

ตารางที่ 5.10 เวลาซื้อหอย เลือกเลขหรือไม่

เวลาซื้อหอย เลือกเลขหรือไม่	ถ้าไม่มีเลขที่ต้องการจะซื้อหรือไม่			รวม
	ซื้อ	ไม่ซื้อ	บางครั้งซื้อบางครั้งไม่ซื้อ	
เลือก	19.01	24.33	25.97	69.31
ไม่เลือก	7.95	1.99	1.77	11.71
เลือกในบางครั้ง	4.21	4.70	10.08	18.98
รวม	31.16	31.02	37.82	100.00

7) ช่องทางจำหน่าย

ผลการสำรวจช่องทางจำหน่ายหอยที่ผู้ซื้อนิยมซื้อมากที่สุด พบว่า ผู้ซื้อหอยได้คืนส่วนใหญ่ซื้อจาก ตัวแทน/คนเดินโหย และสำหรับผู้ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลจะซื้อจาก แผงลอยขายตลอดรี

สำหรับช่องทางการจำหน่ายลอตเตอรี่คืนเงินคืนนี้ การขายผ่านธนาคารผู้ออกสลากในกรณีต่างจังหวัดน่าจะมีความเป็นไปได้เช่นกัน สาขาต่างๆของธนาคารในต่างจังหวัดต่างก็มีความคุ้นเคยกับลูกค้าของตนเป็นอย่างดี ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีจำนวนมาก ถ้าจะให้ผู้ซื้อสลากออมทรัพย์เข้ามาซื้อที่สาขาธนาคารทุกคน สถานที่อาจไม่พอรองรับ และอาจกระทบกระเทือนการให้บริการด้านอื่นของธนาคาร ผลจากการสัมภาษณ์จะเลือกผู้จัดการของธนาคารออมสิน และ ธกส. ในพื้นที่สำรวจ ทำให้ได้ข้อคิดเห็นที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดช่องทางการจำหน่าย ดังนี้

- ควรผ่านตัวแทนจำหน่ายเช่นเดียวกับหวยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือตัวแทนจำหน่ายอื่นที่หาง่ายเช่น ร้านค้าปลีกแบบ 7-Eleven หรือที่ทำการไปรษณีย์
- เกษตรกรสามารถนำบัตรเครดิตมาลิงก์กับโครงการ “เปลี่ยนเงินหยวนเป็นเงินออมได้” เพราะเกษตรกรมีบัตรเครดิตเกษตรกรอยู่แล้ว สำหรับผู้ไม่มีบัตรเครดิต ก็สามารถจัดทำให้ได้
- ถ้าทำเป็นแอปพลิเคชันในมือถือ เป็น “ออมออนไลน์” จะช่วยให้ได้ผู้เข้าร่วมโครงการรุ่นหนุ่มสาวมากขึ้น
- คิดคู่จำหน่ายสลากออมทรัพย์ไว้หน้าสาขาธนาคารแยกจากตู้ ATM เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจกดซื้อได้เอง โดยไม่มีเงื่อนไขด้านเวลา

8) หน่วยงานผู้รับผิดชอบ

ควรเป็นหน่วยงานภาครัฐ เช่น ธนาคารภาครัฐที่เคยรับผิดชอบการออกสลากออมทรัพย์อยู่แล้ว หรือหน่วยงานอื่นตามที่กระทรวงการคลังเห็นควร ในการสัมภาษณ์จะเลือกผู้จัดการสาขาของธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่สำรวจ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในด้านช่องทางการจำหน่าย ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้จัดการธนาคารทั้ง 2 แห่งมีความเห็นตรงกันว่า มีความพร้อมและยินดีที่จะดำเนินการได้ เนื่องจากธนาคารจะมีการออกไปพบปะกับชุมชนอยู่เป็นประจำ และมีการอบรม microfinance) เป็นระยะๆจึงสามารถประชาสัมพันธ์ได้ แต่อาจต้องใช้เวลาในการทำทำความเข้าใจกับประชาชนบ้าง เพราะเป็นโครงการใหม่

ตารางที่ 5.11 การเปรียบเทียบลักษณะของลอตเตอรี่คืนเงินต้นกับหวยใต้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล และ สลากออมสิน

ลักษณะของสลาก	หวยใต้ดิน	สลากกินแบ่งรัฐบาล	สลากออมสิน	ลอตเตอรี่คืนเงินต้น
หลักเกณฑ์การจ่าย ค่าตอบแทน	เสี่ยงโชค	เสี่ยงโชค	เสี่ยงโชค	เสี่ยงโชค
ราคาหน่วยละ	ไม่มีขั้นต่ำ	ขั้นต่ำ 40 บาท	ขั้นต่ำ 50 บาท	ขั้นต่ำ 10 บาท
ความถี่ในการซื้อ	ตามสมัครใจ	ตามสมัครใจ	ตามสมัครใจ	ตามสมัครใจ
การเลือกเลขที่ ต้องการ	ได้	ได้แต่มีข้อจำกัด	ไม่ได้	ได้
ช่องทางจำหน่าย	ตัวแทน จำหน่าย	ตัวแทนจำหน่าย	ธนาคารผู้ออกสลาก	ตัวแทนจำหน่าย และ ธนาคารผู้ออกสลาก
ผลตอบแทน	ไม่คืนเงินต้น แต่ให้เงิน รางวัลเป็น จำนวนเท่าของ มูลค่าที่แทง	ไม่คืนเงินต้น รางวัลที่ 1 ได้ 2.0 ล้านบาท	ได้ดอกเบี้ยร้อยละ 0.33 ต่อปี มีเงิน รางวัลปานกลางและ ได้เงินต้นคืนครบ	ให้รางวัลสูงเท่าสลาก กินแบ่ง และคืนเงินต้นบางส่วน
อายุสลาก	เฉพาะ 1งวด (15 วัน)	เฉพาะ 1งวด (15 วัน)	3 ปี	เมื่อผู้ซื้ออายุครบ 60 ปี
ความถี่ในการออก รางวัล	2 ครั้งต่อ เดือน	2 ครั้งต่อเดือน	1 ครั้ง/เดือนจนครบ 3 ปี	เท่าสลากกินแบ่งรัฐบาล
โอกาสถูกรางวัล	เฉพาะ 1งวด	เฉพาะ 1งวด	ทุกงวดตามอายุ สลาก	เฉพาะ 1งวด
หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ	เจ้ามือหวย เถื่อน	สำนักงานสลาก กินแบ่งรัฐบาล	ธนาคารออมสินและ ธนาคาร ธกส.	- ธนาคารภาครัฐ - หน่วยงานตามที่ กระทรวงการคลัง มอบหมาย
การคืนเงินต้น	ไม่คืน	ไม่คืน	เต็มจำนวน	ร้อยละ 20-33 ของเงิน ต้น

9) การกำหนดคุณสมบัติของผู้ร่วมโครงการ

ถึงแม้ว่าการก่อตั้งโครงการนี้จะมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ยากจนให้มีเงินออมระยะยาวในวัยเกษียณ ในทางปฏิบัติคงเป็นการยากที่จะระบุคุณสมบัติของผู้ซื้อว่ารายใดคือผู้ยากจน ดังนั้นเพื่อให้โครงการนี้สามารถดำเนินการได้โดยสะดวก เห็นควรเปิดโอกาสให้ทุกคนที่ชอบเสี่ยงโชคสามารถเข้าร่วมโครงการได้ แต่ในขั้นตอนของการคืนเงินเมื่อผู้ซื้อที่มีอายุครบ 60 ปีนั้น ควรมีการจำกัดผลประโยชน์หรือวงเงินที่จะให้คืนแก่ผู้ซื้อ มิเช่นนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการอาจประกอบด้วยผู้มีฐานะดี และอาจมีผลกระทบต่อสลากกินแบ่งรัฐบาลได้

10) ระบบการกระจายผลประโยชน์

รัฐบาลสามารถนำเงินจากกองทุนจ่ายคืนให้แก่ผู้ซื้อในลักษณะ redistribution โดยจ่ายเป็นเงินสวัสดิการให้แก่ผู้ซื้อที่มีอายุเกิน 60 ปี อย่างเท่าเทียมกัน หรืออาจใช้ระบบบัญชีส่วนบุคคลโดยจ่ายมาน้อยตามจำนวนเงินที่ซื้อหวย สำหรับผู้ซื้อที่มีอายุเกิน 60 ปี และยังซื้อลอตเตอรี่คืนเงินต้นต่อไปก็สามารถกระจายคืนให้ทุก 1 ปี, 5 ปี, หรือ 10 ปี

5.5 การวิเคราะห์ผลจากโครงการแปลงเงินหวยเป็นเงินออมต่อภาระทางการคลัง

5.5.1 ผลตอบแทนต่อผู้ร่วมโครงการ

สำหรับผู้ซื้อลอตเตอรี่คืนเงินต้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามข้อสมมติฐาน หากมีอายุครบ 60 ปีในปีที่ 10 ที่เข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าโครงการจะได้เงินคืนคนละ 13,444-16,161 บาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 22,182 –26,666 บาทตามสมมติฐานที่ 2 ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารเงินกองทุนว่าจะได้รับผลตอบแทนร้อยละ 1, 3 หรือ 5

ถ้าสามารถบริหารเงินกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 5 ทุกปี และมีการซื้อสลากออมทรัพย์ยาวนานและต่อเนื่องถึง 40 ปี บุคคลนั้นจะได้เงินคืน 155,215 บาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 256,105 บาทตามสมมติฐานที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 5.12 ซึ่งดีกว่าการนำเงินไปซื้อหวย เพราะเงินก้อนนี้จะเป็น 0 สำหรับผู้ซื้อ

ตารางที่ 5.12 การประมาณค่าผลตอบแทนจากเงินกองทุน “แปลงเงินหยวนเป็นเงินออม” เป็นรายบุคคล

ระยะเวลา	อัตราผลตอบแทนต่อปี	ตัวคูณ	สมมติฐานที่ 1 (บาท/คน/ปี)	สมมติฐานที่ 2 (บาท/คน/ปี)
10 ปี	1%	10.462	13,444	22,182
	3%	11.463	14,730	24,304
	5%	12.577	16,161	26,666
20 ปี	1%	22.019	28,294	46,686
	3%	26.87	34,528	56,971
	5%	33.066	42,490	70,108
30 ปี	1%	34.784	44,697	73,751
	3%	47.575	61,134	100,871
	5%	66.438	85,373	140,865
40 ปี	1%	48.886	62,819	103,651
	3%	75.401	96,890	159,869
	5%	120.79	155,215	256,105

5.5.2 สถานการณ์ให้สวัสดิการของรัฐแก่ประชากรหลังวัยทำงาน

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากรหลังวัยทำงาน เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมือง สังคมชนบท สังคมเกษตร รวมทั้งจะเกิดผลกระทบต่อรัฐบาล ในเรื่องการจัดสรรงบประมาณ ฐานะและภาระด้านการคลัง รวมตลอดถึงผลกระทบที่จะมีต่อสังคมใน ด้านขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่และวัฒนธรรม ที่ส่งผลให้คนวัยชราไม่สามารถมีสถานะการครองชีพอยู่ได้อย่างเหมาะสมต่อสภาพปกติตามฐานานุรูปของตนเอง

กฎหมายไทยได้ให้ความคุ้มครองสวัสดิการผู้สูงอายุ โดย รัฐธรรมนูญไทยปี 2540 ได้กำหนดให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และได้กำหนดในแผนชาติระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 2 (2545-2564) ที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการกินดีอยู่ดีของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นในร่างรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 84 (4) ยังได้มีการระบุไว้ชัดเจนว่ารัฐจะต้องดำเนินการ จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชรา แก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐอย่างทั่วถึง โดยรัฐจะต้องถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นภาระเงินภาษีสังคมในอนาคต

ในช่วงที่ผ่านมารัฐได้มีการจัดระบบประกันสังคม และระบบ
สวัสดิการในลักษณะ
สงเคราะห์ โดยใช้งบประมาณช่วยเหลือผู้สูงอายุถึงปีละกว่าพันล้านบาท และคาดว่าภายในประมาณ 10 ปี
ข้างหน้า ผู้สูงอายุจะเพิ่มจาก 8 ล้านคนในปี 2553 เป็น 12 ล้านคนในปี 2562 หรือ ร้อยละ 17 ของประชากร
ทั่วประเทศ ซึ่งรัฐจะต้องเพิ่มการจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้อีกเป็นจำนวนมาก

รูปแบบการจัดสวัสดิการ เพื่อผู้สูงอายุหรือคนชราในประเทศไทยเมื่อตอนเริ่มต้น คือ การ
ให้บริการสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วประเทศเพียง 20 แห่ง สามารถจัดบริการรองรับ
ผู้สูงอายุได้ 3,000 คน จากศูนย์บริการผู้สูงอายุ จำนวน 18 แห่งทั่วประเทศ โดยให้บริการการส่งเสริม
สุขภาพ บริการนันทนาการและบริการสังคมด้านต่างๆ และบริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นบริการเพื่อส่งเสริม
ให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว บุตรหลาน และชุมชน โดยการจัดเบี้ยยังชีพให้คนชรา
กลุ่มเป้าหมาย เป็นรายเดือนๆละ 500 บาท ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดของตะวันตกที่มุ่งให้บริการเชิง
ปัจเจกบุคคล แบบสงเคราะห์ประชาชน โดยรูปแบบการสงเคราะห์ต้องมีคุณสมบัติที่กำหนดคือ เป็น
ผู้สูงอายุที่ยากไร้ ไม่มีคนดูแล แต่โดยข้อเท็จจริงของผลที่เกิดขึ้นคือ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันหมู่เครือ
ญาติและชุมชนได้ โดยมีรายได้ของตนเองจนเจือเป็นการแบ่งเบาภาระผู้รับผิดชอบ (ญาติพี่น้อง บุตรหลาน
หรือผู้อุปการะ) รวมทั้งป้องกันการถูกรังเกียจจากบุคคลรอบข้าง

โครงการจ่ายเบี้ยยังชีพ ได้เริ่มปีแรกเมื่อปี 2536 มีผู้ได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 20,000 คน คิด
เป็นเงิน 6.0 ล้านบาทต่อเดือนหรือ 72 ล้านบาทต่อปี ต่อมาเมื่อปี 2551 รัฐบาลได้ประกาศให้บุคคลสัญชาติ
ไทยทุกคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสิทธิที่จะได้รับเบี้ยยังชีพคนชราในอัตราเดือนละ 500 บาทโดยไม่ต้องมีการ
ตรวจสอบฐานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้ส่วนบุคคลแต่อย่างใด การให้ความคุ้มครองทางรายได้แบบถ้วน
หน้านี้ทำให้รัฐบาลมีค่าใช้จ่ายเพื่อการยังชีพคนชราถึง 42,600 ล้านบาทในปี 2553 ครอบคลุมผู้สูงอายุ
จำนวน 7.1 ล้านคน ค่าใช้จ่ายดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี

5.5.3 การช่วยลดภาระทางการคลัง

ผลการศึกษาในตารางที่ 5.7 แสดงให้เห็นว่าโดยเฉลี่ยจะมีเงินห่วยเข้ากองทุนนี้ 85,710
ล้านบาทต่อปี ใน 10 ปีหากไม่มีการถอนเงินออกเลย เงินกองทุนนี้จะมีขนาดขึ้นต่ำ 1.79 แสนล้านบาท ตาม
สมมติฐานที่ 1 และ 2.95 แสนล้านบาทตามสมมติฐาน 2 ซึ่งเงินเหล่านี้จะลดภาระการคลังได้มาก

5.6 สรุป

ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออมระยะยาวพอสรุปได้ว่า

ก. โครงการนี้จะประสบผลสำเร็จหากผู้ร่วมโครงการมีพฤติกรรมจากการซื้อห่วย 3 มิติดังนี้

(1) มีความสม่ำเสมอในการซื้อห่วย (2) ใช้เงินตนเอง และ (3) แรงจูงใจในการซื้อคือหวังผลตอบแทน มิใช่
เพื่อความสนุกจากการเสี่ยงโชค ซึ่งผลการศึกษาพบว่ากลุ่มเป้าหมายที่มีคุณลักษณะครบ 3 ประการมีอยู่ร้อยละ
43.75 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ข. งานวิจัยนี้ได้แบ่ง ผลตอบแทนจากเงิน ที่จำหน่ายหน่วยได้ออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเพื่อเป็นเงินรางวัล ส่วนที่ 2 เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร และส่วนที่ 3 คือส่วนของเงินกำไร เงินส่วน ที่ 3 นี้คือ ส่วนที่รัฐบาลควรนำไปบริหารในรูปกองทุน และคืนผลตอบแทนจากการลงทุนพร้อมเงินต้นของส่วนที่ 3 เมื่อผู้ซื้อเมื่ออายุครบ 60 ปี ดังเช่นกองทุนเพื่อวัยเกษียณอายุทั่วไป สำหรับสัดส่วนของเงินส่วนที่ 3 งานวิจัยนี้ได้สมมุติให้ยืดหยุ่นได้ระหว่างร้อยละ 20 -33 ของรายได้จากการจำหน่ายหน่วย

ค. ผลการศึกษาคาดว่าจะมีผู้ร่วมโครงการ “แปลงเงินหน่วยเป็นเงินออม” อย่างต่ำ 5.71 ล้านคน และจะสามารถจัดตั้งเงินกองทุนได้อย่างต่ำ 7 พันล้านบาท หากมีการ ลงเงินซื้ออย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง 10 ปี เงินกองทุนนี้ขนาด 76,763-92,282 ล้านบาทเมื่อครบปีที่ 10 หากสามารถบริหารกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 1-5 ต่อปี ซึ่งมีขนาดใหญ่พอที่จะสามารถดำเนินการจัดตั้งกองทุนได้

ง. สำหรับผู้ซื้อตลอดเตอ์คืนเงินต้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามข้อสมมติฐาน หากมีอายุครบ 60 ปีในปีที่ 10 ที่เข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าโครงการจะได้เงินคืนคนละ 13,444-16,161 บาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 22,182-26,666 บาทตามสมมติฐานที่ 2 ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารเงินกองทุนว่าจะได้รับผลตอบแทนร้อยละ 1, 3 หรือ 5

.....

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหอยของคนไทยที่มีฐานะยากจนและอาศัยอยู่นอกเขตกรุงเทพฯ และนำผลสํารวจที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ในการทดแทนหอยด้วยสลากออมทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อต้องการหาผลสรุปว่า “ประชาชนที่ซื้อหอยนั้นเป็นการซื้อเพราะต้องการลงทุนทางการเงินมิใช่ติดการพนัน” หากข้อสมมติฐานนี้เป็นจริง ตลาดการเงินของไทยก็ควรสร้างตราสารทางการเงินที่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลกลุ่มนี้และเป็นตราสารที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าการซื้อหอย เงินที่หมดไปกับหอยก็จะสามารถแปลงสภาพเป็นเงินออมระยะยาว อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มเงินออมให้แก่กลุ่มผู้มีการศึกษาและรายได้น้อย และเป็นการลดภาระทางการคลังของภาครัฐในการให้การช่วยเหลือแก่ผู้เกษียณอายุได้ทางหนึ่ง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลจากการสํารวจ พฤติกรรมการซื้อหอยของคนไทยนอกเขต กทม. ด้วยข้อมูลปฐมภูมิจำนวน 4,800 ตัวอย่าง และจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ประชากรเป้าหมายในการสํารวจภาคสนามคือ ประชากรที่อาศัยอยู่นอกกรุงเทพฯ ในปี 2555 ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป งานวิจัยนี้ได้ใช้ประชากร ที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพอิสระ ในหน่วยงานราชการ หรือรัฐวิสาหกิจหรือธุรกิจเอกชนเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดย แบ่งจุดการสํารวจกระจายไปตามภาคต่างๆของประเทศ เป็น 6 ภาค ๆละ 2 จังหวัด รวมเป็น 12 จังหวัด

6.1 ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกได้ 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นรายงานผล การสํารวจพฤติกรรมการออมและการซื้อหอยของคนไทย ไทย และนำผลสํารวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนหอยด้วยสลากออมทรัพย์ ส่วนที่ 2 เป็นการ ประเมินเงินออมที่เพิ่มขึ้นหากมีการเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศชาติ และส่วนที่ 3 เป็นการ วิเคราะห์ประโยชน์จากการที่ประเทศมีเงินออมเพิ่มขึ้นต่อภาระทางการคลัง

ส่วนที่ 1 เป็นการสํารวจพฤติกรรมการซื้อหอยของคนไทย ซึ่งสรุปได้ว่า ประชากรกลุ่มที่มีรายได้น้อยมีการซื้อหอยทั้งหอยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาลอย่างแพร่หลาย คือมีมากถึง ร้อยละ 76.50 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยเกือบทั้งหมดในกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ซื้อหอยอย่างต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป ในจำนวนนี้ มีเพียงร้อยละ 21.37 ที่ซื้อหอย เพราะชอบเสี่ยงโชคแบบติดการพนัน สะท้อนให้เห็นว่าผู้ซื้อ

ห่วยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ต้องการลงทุนทางการเงิน ดังนั้นหากเปิดโอกาสให้มีวิธีลงทุนทางการเงิน และมีสถานะทางการเงินที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้มีการศึกษาและรายได้น้อย กลุ่มนี้น่าจะซื้อห่วยน้อยลง

ในการนำผลสำรวจที่ได้มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทดแทนห่วยด้วยสลากออมทรัพย์ งานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีวิเคราะห์ว่าผู้ซื้อห่วยมีพฤติกรรมการซื้อห่วยที่เหมาะสมกับการนำเงินห่วยเหล่านั้นมาจัดตั้งกองทุนเพื่อวัยเกษียณอายุได้หรือไม่ โดยวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะ 3 ประการของผู้ซื้อห่วย ได้แก่ แรงจูงใจในการซื้อห่วย ความสม่ำเสมอในการซื้อห่วย และแหล่งเงินที่ใช้ในการซื้อห่วย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 44.86 มีความพร้อมที่จะ ลงทุนทางการเงินระยะยาวหากมีตราสารทางการเงินที่จูงใจ ถ้าจำกัดให้สลากออมทรัพย์นี้จำหน่ายเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง ผลการศึกษาได้ประมาณการไว้ว่า จะมีประชากรที่มีคุณลักษณะ 3 ประการข้างต้นประมาณ 5.71 ล้านคน แต่ถ้าขยายพื้นที่การจำหน่ายออกนอกเขตเทศบาลด้วย ประชากรที่มีคุณลักษณะ 3 ประการข้างต้นจะเพิ่มเป็น 14.49 ล้านคน

ตราสารที่คาดว่าจะจูงใจให้ผู้เข้าร่วมโครงการ “แปลงเงินห่วยเป็นเงินออม” นั้นควรมีลักษณะต่อไปนี้ คือ มีลักษณะเสี่ยงโชค ราคาขั้นต่ำ 10 บาท สามารถซื้อเมื่อไหร่ก็ได้โดยสมัครใจ สามารถเลือกตัวเลขได้ ช่องทางการจำหน่ายควรเป็นตัวแทนจำหน่ายและธนาคารผู้ออกสลาก ให้รางวัลสูงเท่าสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือห่วยได้คืน อายุสลากขึ้นอยู่กับผู้ซื้อคือครบกำหนดจ่ายเงินคืนส่วนที่เหลือคืนเมื่อผู้ซื้ออายุครบ 60 ปี การจ่ายรางวัลจ่ายเพียงครั้งแรกที่ซื้อ การจัดสรรเงินรางวัล “ลอตเตอรี่คืนเงินต้น” ให้แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ เงินรางวัล ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และ เงินกำไรจากการจำหน่าย ด้วยสัดส่วนร้อยละ 55 , 12 และ 33 ตามสมมติฐานที่ 1 และ ร้อยละ 60, 20 และ 20 ตามสมมติฐานที่ 2

ส่วนที่ 2 เป็นการประเมินเงินออมที่เพิ่มขึ้นหากมีการเปลี่ยนเงินห่วยเป็นเงินออม ทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศชาติ ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) เฉพาะเขตเทศบาล (ยกเว้นกรุงเทพฯ)

หากมีการนำเงินที่ซื้อห่วยมาเข้าโครงการ “แปลงเงินห่วยเป็นเงินออม ” แทนห่วยที่จำหน่ายกันอยู่ทุกวันนี้อย่างต่อเนื่อง 10 ปี โดยไม่มีการถอนเงินออกเลย ตามสมมติฐานที่ 1 คือ กักเงินเข้ากองทุนเพียงร้อยละ 20 ของค่าสลากออมทรัพย์ เงินกองทุนนี้จะมีขนาดเริ่มต้น 7,337-12,107 ล้านบาท เมื่อครบปีที่ 10 หากสามารถบริหารกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 1-5 ต่อปี เงินกองทุนนี้จะเพิ่มขึ้นเป็น 76,763 – 92,282 ล้านบาท และในปีที่ 40 กองทุนนี้จะมีขนาด 358,694 - 886,279 ล้านบาท

หากนโยบายของผู้บริหารสลากออมทรัพย์คือการกักเงินเข้ากองทุนเพียงร้อยละ 33 ของค่าสลากออมทรัพย์ตามสมมติฐานที่ 2 เงินกองทุนนี้จะมีขนาด 126,660 - 152,265 ล้านบาทในปีที่ 10 ถ้าผลตอบแทนเฉลี่ยคือร้อยละ 1-5 ต่อปี และในปีที่ 40 กองทุนนี้จะมีขนาด 591,845 – 1,462,360 ล้านบาท ในระดับบุคคลพบว่า หากผู้ร่วมโครงการมีอายุครบ 60 ปีในปีที่ 10 ที่เข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าโครงการจะได้เงินคืนคนละ 22,182 – 26,666 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารเงินกองทุนว่าจะได้รับผลตอบแทนร้อยละ 1, 3 หรือ 5 ต่อปี

2) ทั้งในและนอกเขตเทศบาล (ยกเว้นกรุงเทพฯ)

ในกรณีที่ขยายโครงการให้ครอบคลุมทั้งประเทศ (ยกเว้นกรุงเทพฯ) ประชากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้าโครงการนี้จะมีจำนวนมากถึง 14.49 ล้านคน ถ้าสามารถชักจูงให้คนกลุ่มนี้มาร่วมโครงการได้ ตามสมมติฐานที่ 1 เงินกองทุนนี้จะมีขนาดเริ่มต้น 18,620 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 30,722 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 2 เมื่อครบปีที่ 10 หากสามารถบริหารกองทุนให้ได้ผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 1-5 ต่อปี กองทุนนี้จะมีขนาด 179,339 – 215,594 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 295,909 - 355,730 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 2

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ประโยชน์จากการที่ประเทศมีเงินออมเพิ่มขึ้นต่อภาระทางการคลัง

ตารางที่ 5.10 ได้แสดงให้เห็นว่า หากมีเงินหยวไหลเข้ากองทุน 36,687 ล้านบาทต่อปี ใน 10 ปีหากไม่มีการถอนเงินออกเลย เงินกองทุนนี้จะมีขนาดขึ้นต่ำ 76,763 ล้านบาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 126,660 ล้านบาทตามสมมติฐาน 2 ถ้านำเงินหยวเฉพาะกำไรมาเป็นเงินสวัสดิการทุกปี และจ่ายเงินให้แก่ผู้ร่วมโครงการที่มีอายุเกิน 60 ปี ผู้ร่วมโครงการจะได้เงินคืนเฉลี่ยคนละ 13,444 บาทตามสมมติฐานที่ 1 และ 22,182 บาทตามสมมติฐาน 2 เงินเหล่านี้จะกลายเป็นเงินออมโดยสมัครใจของผู้เกษียณอายุ ช่วยให้ภาครัฐลดภาระที่ต้องดูแลคนเหล่านี้ลงได้บ้าง

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรวัยทำงานได้ปรับลดลงอย่างต่อเนื่อง วิธีหนึ่งของการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรไทยดังกล่าว คือการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาออมเงินเพื่อการเกษียณอายุกันมากขึ้น การส่งเสริมให้ประชาชนมีการออมไว้ใช้หลังเกษียณอายุนับเป็นความจำเป็นที่ภาครัฐมีอาจเพิกเฉยได้ เพราะ มาตรา 84 (4) ของรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่ารัฐจะต้องดำเนินการจัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชรา แก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐอย่างทั่วถึง จึงนับเป็นความจำเป็นที่ภาครัฐต้องมีนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีเงินออมไว้ใช้ในวัยชรา อัตราการออมที่ต่ำของคนไทยจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของปัญหาคุณภาพชีวิตหลังวัยเกษียณอายุ และเป็นภาระทางการคลังของรัฐบาลในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่ยากจน

เพื่อหาแนวทางการเพิ่มเงินออมให้แก่ประชาชนไว้ใช้ในวัยหลังเกษียณอายุ จากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ผู้วิจัยได้พบว่า ร้อยละ 44.86 ของคนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมการซื้อหวยทั้งหวยใต้ดินและสลากกินแบ่งอย่างต่อเนื่องทุกเดือนและด้วยเงินตนเอง แสดงว่าคนกลุ่มนี้มีรายได้สูง

กว่าระดับที่พอประทังชีพ จึงมีเงินมาซื้อหอยได้อย่างต่อเนื่องเช่นนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่คนเหล่านี้ไม่มีแผนการออมที่ดี กลับนำเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายไปซื้อหอยโดยหวังผลตอบแทน ทำให้เงินเหลือใช้หมดไปกับการซื้อหอยและกลายเป็นผู้ยากไร้ในวัยหลังทำงาน เพราะผลจากการศึกษาพบว่า มีผู้ได้กำไรจากการลงทุนในหอยเพียงร้อยละ 0.27 มีผู้ได้เงินต้นคืนอย่างเดียวโดยไม่กำไรน้อยกว่าร้อยละ 1 และขาดทุนร้อยละ 96.85 ของกลุ่มผู้ซื้อหอย

จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้เกิดแนวคิดว่า หากจะถือว่าหอยเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงทุนทางการเงินของกลุ่มที่มีความรู้ทางการเงินและรายได้ต่ำ ถ้าภาครัฐมีแผนการบริหารทางการเงินที่ดีให้แก่กลุ่มผู้มีการศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี โดยหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหอย ซึ่งมีโอกาสสูญเสียเงินต้นสูงมาก เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็นเงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ เป็นการลดภาระทางการเงินที่ต้องดูแลคนวัยชราที่ยากจนในอนาคต และเป็นการแก้ปัญหาการขาดเงินออมของประเทศได้ทางหนึ่ง

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอให้ภาครัฐมีมาตรการชัดเจนที่จะออกตราสารทางการเงินรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของคนไทย และทำให้เป็นตราสารที่ถูกกฎหมาย เพื่อให้เป็นตราสารทางการเงินที่คนไทยผู้มีรายได้และความรู้ต่ำมีทางเลือกในการลงทุนแทนการซื้อหอย ดังนี้

1) ตราสารที่คาดว่าจะสามารถเปลี่ยนเงินหอยเป็นเงินออมได้ต้องมีลักษณะเสี่ยงโชค ต้องเลือกเลขได้ เงินขั้นต่ำในการซื้อไม่ควรเกิน 10 บาท โอกาสในการถูกรางวัลและความถี่ในการออกรางวัลควรใช้เกณฑ์เดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล และลดความเสี่ยงของผู้ลงทุนโดยนำเงินกำไรจากการจำหน่ายตราสารไปทำเป็นกองทุนให้มีอาชีพรับไปจัดการลงทุน และคืนให้ผู้ซื้อสลากเมื่ออายุครบ 60 ปี

2) ผู้ดำเนินโครงการนี้ควรเป็นหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในโครงการการออมของประชาชนเพื่อการเกษียณอายุ หรือสถาบันการเงินที่เคยออกสลากออมทรัพย์มาก่อน ซึ่งที่ผ่านมามี 2 องค์การคือ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพราะมีความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ และมีพ.ร.บ.รองรับการออกสลากออมทรัพย์อยู่แล้ว

3) เป็นโครงการที่ให้ผู้ร่วมโครงการไม่ยากเนื่องจากการซื้อหอยเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มเป้าหมายทำอยู่แล้วเป็นประจำและต่อเนื่อง จึงมีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการได้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการ

- 1) เป็นโครงการที่สนับสนุนการออมเพื่อวัยเกษียณอายุโดยสมัครใจ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีอาชีพอิสระและมีฐานะยากจน
- 2) แต่ในทางปฏิบัติ การจำแนกว่าบุคคลใดมีฐานะยากจนและยังขาดหลักประกันในชีวิตคงทำได้ยาก จึงควรเป็นโครงการที่ประชาชนคนไทยทุกคนสามารถเข้าร่วมได้ แต่ควรจำกัดผลประโยชน์การคืนกำไรให้พอเหมาะเฉพาะคนจน ทั้งนี้เพื่อมิให้ตราสารนี้แข่งขันกับการจำหน่ายสลากกินแบ่งฯ

ผู้วิจัยไม่มีวัตถุประสงค์ให้ภาครัฐยกเลิกการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือให้ภาครัฐใช้
สลากออมทรัพย์ที่สร้างขึ้นตามกรอบการศึกษานี้แทนสลากกินแบ่งรัฐบาล เพราะการออกลอตเตอรี่จัดเป็น
วิธีหนึ่งของการระดมทุนเพื่อนำเงินไปใช้ในสาธารณะประโยชน์ได้มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ซึ่งบางประเทศ
เชื่อว่าเป็นตราสารที่มีประสิทธิภาพในการระดมเงินจากประชาชนได้มากกว่าการจัดเก็บภาษี แต่การระดม
ทุนจากประชาชนด้วยการออกลอตเตอรี่ไม่เหมาะกับสังคมที่มีคนจนจำนวนมากเช่นประเทศไทย เพราะคน
จนนิยมซื้อหวยมากกว่าคนรวย ทำให้เงินหวยกลายเป็นภาษีคนจน ซึ่งมักมีเสียงคัดค้านในด้านการนำเงิน
ภาษีคนจนไปใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์

.....